

ΑΧΑΪΚΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΝΣΤ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

- Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Πατρικά δημοτικά τραγούδια.
Κ. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ Μεσημέρι (ποίημα)
Β. SHAW Μπετχόβεν (μετάφρ. ΘΑΝΟΥ ΒΟΥΡ-ΛΟΥΜΗ).
ΑΡΙΣΤ. ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΥ Μπεάτα (ποίημα)
ΜΙΧ. ΠΕΤΡΙΔΗ Μᾶς κυβερνοῦν οἱ νεκροὶ (διήγημα)
ΚΛ. ΜΙΜΙΚΟΥ Φθινοπωρινὴ ψυχὴ (ποίημα)
ΘΕΟΔ. ΙΕΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ. Ἡ θέσις τῆς πόλεως τοῦ Ἀγίου κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν περίο-
δον.
ΚΡΑΤΗ ΔΑΝΗΛΟΥ Spleen (ποίημα)
Μ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ Ὁ ὑποτακτικὸς τοῦ Πάτερ—Γα-
βριήλ (διήγημα).
ΚΡΑΤΗ ΔΑΝΗΛΟΥ ὁ καημὸς ὁ νέος (ποίημα)
Τ. Τ. Ἐπὶ τὸ ἡμερολόγιό μιᾶς μητέρας.
ΞΕΝΟΥ ΛΕΥΚΟΠΑΡΙΔΗ. Ὁ «Κουρεὺς τῆς Σε-
βίλλης».
ΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟΝ. Ἡ Δημοτικὴ βιβλιοθήκη. Οἱ Ἀχαϊκὲς μελέτες. Λογοτεχνικὴ παρακράτηση. Χριστός, Χριστιανισμὸς καὶ ἔκκλησία. Ἰ. Συ-
κουτρεῖς. Ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου. Ἐπανορθώ-
σεις.

“ΑΧΑΪΚΑ”

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ. 30

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛ. 1

Προπληρωτέα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥ ΔΡΧ. 8

Τὸ περιοδικὸν εὐρίσκειται πρὸς πώλησιν :

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ Πρακτορεῖον Ἐταιρίας Ἑλλην. Τύπου
Βιβλιοπωλεῖον Π. Συναδινού.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ Βιβλιοπωλ. Ι. Κολλάρου (ὁδ. Σταδίου)

ΕΝ ΑΙΓΙΩ Πρακτορεῖον Ἁγγ. Ζαγκλίφα.

ΕΝ ΠΥΡΓΩ Βιβλιοπωλεῖον Θεανοῦς Καπογιάννη.

Ἐγγράφαί συνδρομητῶν, ἀλληλογραφία, ἐμβά-
σματα καὶ πᾶσαν πληροφορίαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ
Διευθυντοῦ (ὁδὸς Μαΐζωνος 175, Πάτρας).

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

Α. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ ΠΑΤΡΑΙ

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. σκνδρομηταὶ ἐπαρ-
χιῶν καὶ Ἀθηνῶν ὅπως μᾶς ἀποστείλωσι διὰ τα-
χυδρομικῆς ἐπιταγῆς τὴν συνδρομὴν των, καθὲρ
ὄν διαθέτομεν ἀντιπρόσωπον διὰ τὴν μεταβῆ
πρὸς εἰσπραξίν των.

ΑΧΑΪΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Α', ΑΡΙΘ. 3 - ΠΑΤΡΑΙ, ΣΕΒΡΙΟΣ 1937

ΠΑΤΡΙΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Εὐχάριστον ἔκπληξιν ἀποτελεῖ τὸ νὰ συναντῶμεν διασωζόμενα μέχρι καὶ σήμερον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ δημοτικὰ τραγούδια Πατρινά. Ἡ λαϊκὴ μας Μοῦσα εἰς καιροὺς ἡρωϊκούς καὶ πολυταράχους, ὅπως ἦσαν οἱ πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Πατρινῶν κλεφτῶν καὶ ἀπὸ τὰ διαδραματισθέντα ἐν Πάτρας καὶ πέραξ αὐτῶν τραγικὰ γεγονότα διὰ τὴν τραγουδήσῃ μετ' ἑλπιτικῆς στροφῆς καὶ νὰ ἐκφράσῃ εἰς ἁπλοῦς καὶ ἀπερίττους στίχους ὅ,τι ἐδόνησε καὶ συνήρπασε τὴν λαϊκὴν ψυχὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἀπὸ τοὺς Πατρινούς κλέφτες, διότι Ἀχαιοὶ κλέφτες ὑπῆρξαν πολλοί, ὡς ὀνομαστότερος φέρεται ὁ Γιαννιάς, ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους τοῦ 2ου ἡμίσεως τοῦ 17ου αἰῶνος κλέφτας. Τὸ ὄνομά του ἠκούσθη καὶ πέραν τῆς Ἀχαΐας, ἡ δὲ ὀνομασία του δὲ ὑπῆρξε σημαντικὴ. Ἦτο γνωστὸς καὶ μετὰ τὸ ὄνομα «παπαδοπαῖδι», καθότι ἦτο υἱὸς παπᾶ τῆς Προστοβίτσας τῆς Τριταίας. Ὑπῆρξε φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ ἡρωϊκοῦ Ζαχαριᾶ, συνεπολέμησε δὲ μετὰ τὸν Ἀνδρῆτσον ἢ Ἀνδρουτσοῦ Μουσανᾶν, (πατέρα τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρουτσοῦ) καὶ μετὰ τοὺς Κολοκοτρωναίους. Ὁ Γιαννιάς συνελήφθη καὶ ἀπηγχονίσθη ἔξω ἀπὸ τὰς Πάτρας τῷ 1804, κατ' ἄλλην ὁμῶς ἐκδοχὴν ἐδηλητηριάσθη ἀπὸ ἄνθρωπον ἐν Πάτρας «ἐπὶ τούτῳ διωρισμένον». Υἱὸς τοῦ Γιαννιά ἦτο ὁ ἴσης φήμης καὶ δόξας κλέφτης Γεώργιος Γιαννιάς, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, ἀλλὰ συμπλακεῖ μετὰ τῶν Τουρκοαλβανῶν τοῦ Λάλα ἐκλείσθη εἰς ἓν ἐρημοκλήσιον τοῦ χωρίου Κάφα τῆς Ἡλείας (κατ' ἄλλους εἰς Κατσαροῦν Ἡλείας) πολεμῶν καὶ φονεῶν. Τέλος ἔσωσε τὰ πολεμοφόδια καὶ οἱ Τούρκοι τοῦ ἐπρότειναν νὰ παραδοθῆ, ἀλλ' αὐτὸς ἠρνήθη. «Καὶ μετὰ τοῦτο, λέγει ὁ ἱστορικὸς Φωτῆκος, ἐλιανίσθησαν Ἕλληνες καὶ Τούρκοι μετὰ τὰ σπαθιά καὶ τὸ ὄνομά του ἐγράφη εἰς τὴν βίβλον τῆς ἀθανασίας». Περὶ τοῦ Γιαννιά ὁμιλεῖ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρωνῆς εἰς τὸ ἀρχεῖόν του (ἔκδοσις Τερτσέτη), ὁ Ἄμβρ. Φρατζῆς

εἰς τὴν ἱστορίαν του, ὁ Στέφανος Θωμόπουλος (Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν, σελ. 389 σημ. 1 καὶ σελ. 406 σημ. 8) ὁ Φωτάκος κ.ἄ.

Πρὸ τοῦ Γιαννιά ἀναφέρονται ὁ Πατρῖνος Ἀθανάσιος Καρίβερους μετὰ τὰ 40 ἀτρόμητα παλληκάρια του, ὁ ἐκ Τριταίας Μαντᾶς (1700-1740) καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Κότζης Κουμανιώτης (1787). Οἱ ἀδελφοὶ Χρυσανθακόπουλοι ἢ Κουμανιώται (ἐκ τοῦ χωρίου Κούμανι Φαρῶν) ὑπῆρξαν καπεταναῖοι κατὰ τοὺς ἀμέσως προηγουμένους τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους, ἔχοντες ὑπηρετήσει εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατὸν τῆς Ἑπτανήσου καὶ διατηροῦντες ἰδικὰ τῶν στρατιωτικῶν σώματα. Ἦσαν πέντε τὸν ἀριθμὸν, ὀνόματι Θάνος Κώστας, Δημήτριος, Σταμάτης καὶ Ἀγγελῆς, ὁ δ' ἐξ αὐτῶν Σταμάτης ἐπεσε κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐν Πάτραις Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν αὐτῶν. Τέλος διάσημος Πατρῖνος ἀγωνιστῆς καὶ κλέφτης ὑπῆρξε ὁ Παναγιώτης Ἀναστασόπουλος ἢ Καρατζᾶς, περὶ τοῦ ὁποῦ ὀμιλεῖ διὰ μακρῶν ὁ Στέφανος Θωμόπουλος (ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 422 ἐπέκεινα).

Τὰ διασωθέντα κλέφτικα Πατρῖνα τραγούδια, τοῦλάχιστον ὅσα συνέλεξα καὶ παραθέτω κατωτέρω, διακρίνονται διὰ τὴν συντομίαν των καὶ τὸν γοργόν των στίχων, τραγουδοῦνται δ' εἰς τινὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας μας μέχρι καὶ σήμερον, πάντως ἢ χρῆσις καὶ ἢ μνήμη των τείνει νὰ ἐκλειψῇ. Διὰ τὸν τελευταῖον λόγον φαντάζομαι ὅτι ἱερὸν ἔργον θὰ ἐπιτελέσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετὰ περισσοτέραν ἐπιμονὴν θὰ θελήσῃ νὰ συλλέξῃ πᾶν λαογραφικὸν καὶ ποιητικὸν στοιχεῖον, ὅπερ διεσώθη μέχρι σήμερον ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἀπὸ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν. Ἐγὼ προσωπικῶς δημοσιεύω σήμερον πέντε, ἐκλεκτὰ, τραγούδια. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν τὸ πρῶτον δημοσιεύονται, ἄλλα ἔχουν δημοσιευθῆ, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὰ εὐρύτερον, διὰ τοῦτο ἢ παραθέσις των εἶναι νομίζω ἀναγκαῖα

Ἀρχίζω μετὰ τὸ πλέον διαδεδομένον, τὸ καὶ ὠραιότερον, τραγούδι τοῦ Γιαννιά. Διότι εἶναι γνωστὴ μία μεγάλη κατηγορία «τραγούδια τοῦ Γιαννιά». Εἶναι ἓνα τραγούδι ποὺ περιστάνει ἐκφραστικώτατα τὸν βαθὺν πόνον, τὸν σπαραγμὸν τοῦ λαοῦ μας, ἀντικρῦζοντος τὰ ἐρείπια τῆς καταστροφείσης πόλεως τῶν Πατρῶν. Ὁ Γιαννιάς, εἰς τὸν ὁποῖον τόσαι ἐλπίδες στηρίζονται, παρουσιάζεται καθυστερησῶς παρ' ὅλην τὴν βιασύνην του νὰ φθάσῃ εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως.

«Ὁ Γιαννιάς ἐκαβάλικε
στὴν Πάτρα γιὰ νὰ πάη.
Νύκτα σελώνει τ' ἄλογο
νύκτα τὸ καλιγώνει.
Βάνει τὰ πέταλα χρυσᾶ
καὶ τὰ καρφί' ἀσημένια.
Βγαίνει ἀπ' τὸν Ἀσπρόκαμπο
στοῦ Ἰσαρη τὴ ράχι.
Βλέπει τὸ πέλαο πλατὺ
τὴν Πάτρα βλέπει λίγη...
Τὸν πῆρε τὸ παράπονο
καὶ κάθεται καὶ κλαίει».

Βλέπει κανεὶς μετὰ ποίαν ἀπλότητα, ἀλλὰ καὶ βαθύτητα, φανερόνεται ὁ καημὸς τῶν κατοίκων, ποὺ εἶναι πόνος καὶ ἐλπίς συγχρόως, σπαραγμὸς καὶ παρηγορία, ἀφ' οὗ εἰς τὸ κακὸν ποὺ ἔγινεν ἔλειπεν ὁ ἀνδρεῖος ὄπλαρχηγός.

Γεννᾶται ἐν ζήτημα εἰς τὸ τραγούδι αὐτό. Εἰς ποίαν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἀναφέρεται; Αἱ Πάτραι καταστράφησαν τὴν 13ην Ἀπριλίου 1769, ἐσπέρας Μεγ. Παρασκευῆς, ἀπὸ Τουρκοαλβανού, οἵτινες κατέπνιξαν τὴν ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Ὁρλώρ ἐπανάστασιν τῶν Πατρῶν. Ἐπειτα κατεστράφησαν τὴν 3ην Ἀπριλίου 1821, Κυριακὴν τῶν Βαῶν, ὑπὸ τοῦ Ἰσοῦφ, ὅστις κατέπνιξε τὴν ἐν Πάτραις ἐπανάστασιν, ἐν συνεχείᾳ τὴν 26ην Ἰουνίου 1821, ὅτε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ἀπετελειώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ὁμοίως τὴν 22 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Μᾶλλον πιθανὸν ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν ἀναφέρεται, διότι αὕτη καὶ ἐξ ἀπροόπτου ἐπῆλθε καὶ ἐπομένως ἢ ἀπουσία τοῦ Γιαννιά ἦτο δικαιολογημένη καὶ τραγικώτερα ὑπῆρξε τῶν ἄλλων. Ἀφθαστος εἶναι εἰς λιτὴν μεγαλοπρέπειαν ἐκφράσεως ὁ στίχος «βλέπει τὸ πέλαο πλατὺ, τὴν Πάτρα βλέπει λίγη», ὅπου ἡ χαρακτηριστικὴ ἀντίθεσις «πελάου καὶ Πάτρας» δίδει τὸ μέγεθος τῆς ἐξαφανίσεως καὶ ἐρημώσεως τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν.

Τῶν στίχων 5 καὶ 6 ὑπάρχει κάποια παραλλαγή, ἀσημαντος ὅμως ἀντὶ «βάζει τὰ πέταλα χρυσᾶ καὶ τὰ καρφί' ἀσημένια» λέγεται καὶ «βάζει ἀσημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια».

Τὸ δεύτερον τραγούδι τῆς συλλογῆς μου ἀναφέρεται εἰς ὀλιγώτερον πολεμικὴν περιόδον. Ἡ ἐπανάστασις δὲν ἔχει κηρυχθῆ, οἱ κλέφτες ὅμως ἀγωνίζονται, δροῦν, διεκδικοῦν τὴν δόξαν καὶ τὰ πρωτεῖα. Εἶναι μία ὠραία σκηνὴ ποὺ παρουσιάζει τὸ τραγούδι αὐτό. Εἰς τὸν Βάλτον γίνεται κάποιος ἀγὼν καὶ συναγωνίζονται Μωραῖτες καὶ Ἀρβανῖτες εἰς τὸ λιθάρι. Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἐσυνειθίζετο πολὺ κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν ἐποχὴν εἰς τὴν περιφέρειάν μας, εἰς ἓνα μάλιστα ἀγὼνα τοιοῦτον παρὰ τὴν σημερινὴν θέσιν ναοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου Πατρῶν ἀνεδείχθη καὶ ὁ Παναγ. Καραντζᾶς. Ἐκεῖ ὁ Καραντζᾶς ἐνίκησε τοὺς Τούρκους ἐφήβους, ὄψας μακρύτερον τὸ λιθάρι, αὐτὸ δὲ ἐπροκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν προσβληθέντων Τούρκων ἐναντίον του, διὰ νὰ σωθῆ δὲ ὁ Καραντζᾶς ἔγινε κλέφτης καὶ ἐπῆρε τὰ βουνά. Τόσον πολὺ λοιπὸν ἐξετιμᾶτο ἡ νίκη εἰς τὸ ἀγώνισμα ἐκεῖνο, μία δὲ ἦτα εἰς αὐτὸ ἀπετέλει ὄνειδος. Τὸ ἴδιον συνέβη λοιπὸν καὶ μετὰ τὸν Γιαννιά, ὁ ὁποῖος δὲν εἰμποροῦσε νὰ ἀνεχθῆ οἱ Ἀρβανῖτες νὰ περνοῦν τοὺς Μωραῖτες. Ἀπευθύνεται λοιπὸν εἰς τὸ πρωτοπαλλήκαρόν του, τὸν Χρῆστον Καραχάλιον, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν τιμᾶ τελικῶς μετὰ τὴν νικὴν του. Ὁ Καραχάλιος αὐτὸς δὲν φαίνεται Ἀχαιοῦς, πάντως ἦτο λαμπρότατος ἀγωνιστής. Ἴδου πῶς τὸν ἐξυμνεῖ τὸ διασωθὲν τραγούδι:

Κάτου στὸν Βάλτο, μωρὲ Γιαννιά,
κάτου στὸν Βάλτο, στὸ πηγάδι
κλέφτες ρίχνουν τὸ λιθάρι.
Τὸ πετάνε, μωρὲ Γιαννιά

τὸ πετὰν κ' οἱ Ἀρβανίτες
καὶ περνοῦν τοὺς Μωραίτες,
Τοῦ Γιαννιά, μωρὲ Γιαννιά,
τοῦ Γιαννιά τοῦ κακοφάνη
καὶ τὸν Καραχάλιο κράζει.
—Ποῦ ὅσα Χρῆστο παλληκάρια
πάρει πέτα τὸ λιθάρι !
Τὸ πετάει τὸ λιθάρι
τοὺς περνάει κι' ἓνα ἀχνόρι».

Ἡ νίκη εἰς τὸ τόσον χορικὸν καὶ εὐχαρι τοῦτο τραγοῦδι δὲν ἀνα-
λύεται, οὔτε κοσμεῖται δι' ἐπαίνων. Ἄρκει ἡ ἐπιτευχθεῖσα νίκη, ἀρκεῖ μόνη
ἡ μνημόνευσις τῆς.

Ἀκόμη εἰρηνικώτερον εἶναι τὸ τρίτον τραγοῦδι. Εἶναι μία εἰκόνα τῆς
κλέφτικης ζωῆς, μία σκηνὴ πολὺ ἀνθρωπίνη. Ὁ πολεμιστὴς πού τριγυρνᾷ
τὰ βουνα μετὰ τὸ τουφέκι ἀνὰ χεῖρας, δὲν παύει νὰ εἶναι ἄνθρωπος, δὲν στε-
ρεῖται καρδιάς. Τὸ τραγοῦδι πού παρουσιάζομεν δὲν εἶναι ξένον πρὸς κά-
ποιον ἔρωτισμόν, ἓνα ἔρωτικὸν σκίρτημα τῆς καρδιάς. Διὰ τὴν ὡμορφη
καπετάνισσα τρέφεται βέβαια σεβασμός, ἀλλὰ τώρα πού αὐτὴ εἶναι κοιμι-
σμένη «στὴν κρυσταλλένια βρύση» καὶ συνεπῶς ἡ ὡμορφιά τῆς εἶναι προ-
κλητικώτερη, ὁ σεβασμός δίδει τὴν θέσιν του εἰς ἓνα ἄλλο αἶσθημα, διὰ
νὰ ἀπομείνῃ ἐν τέλει ἡ εὐλάβεια πρὸς αὐτὴν ἀκεραία. Ἴδου μὲ ποῖον φό-
βον καὶ ποῖους δισταγμοὺς ἐκφράζεται τὸ λεπτὸν ἐκεῖνο αἶσθημα πού κα-
τέλαβε τὴν καρδίαν τοῦ κλέφτου καὶ τὸ τραγοῦδεῖ ἡ λαϊκὴ Μοῦσα :

«Κάτου στὰ Πέντε Μάρμαρα
στὴν κρυσταλλένια βρύση,
κοιμᾶται ἡ καπετάνισσα,
τοῦ Χονδρογιάννη ἡ νύφη.
Νὰ τὴ ξυπνήσω σκιάζουμαι,
νὰ τῆς τὸ πῶ φοβᾶμαι.
Νὰ τὴ ραντίσω μὲ κρασί
φοβᾶμαι μὴ μεθύσῃ
νὰ τὴ ραντίσω μὲ νερό
φοβᾶμαι μὴ ξυπνήσῃ».

Ἄλλ' ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὰς θυσίας του. Σύντομον
ἀλλὰ ἀσυγκράτητον εἰς συγκλίνησιν καὶ βάθος εἶναι ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπό-
ψεως τὸ κάτωθι ὑπέροχον ἄσμα. Εἶναι ἓνα μοιρολόγι, εἶναι μία ἐκκλησις,
εἶναι ἓνας ὕμνος. Αἱ Πάτριαι, ὅταν ἀπέναντι αὐτῆς ὁ Φράκτης κρατοῦσε
τᾶρματα μαζὺ μετὰ τὸν Καψάλη, δὲν ἦσαν παρὰ σωρὸς ἐρειπίων. Ἄλλ' ἡ πα-
νελλήνιος ἀλληλεγγύη καὶ συμπάθεια διὰ τὸν ἡρωϊκὸν ἀγῶνα του εἶναι
ἀνέκφραστος. Εἰμποροῦσεν ὁ Πατρινὸς λαός, ὁ πλησιέστερος, ἐκεῖνος πρὸ
τῶν ὀμμάτων τοῦ ὁποῖου ἐξετυλίσσετο ἡ τραγωδία, νὰ σιωπήσῃ ; Οἱ Πα-
τρινοί, πού τόσο ἀπὸ αὐτοὺς πολεμοῦν εἰς τὸ Μεσολόγγι μετὰ τὸν Ἰωάννην
Παπαδιαμαντόπουλαν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ πίπτουν εἰς τὴν Ἐξοδον ;

«Ποῖος ἔχει πέτρινη καρδιά
καὶ στήθια ἀπὸ λιθάρι,
νὰ βγῆ στῆς Πάτρας τὰ βουνα,
στῆς Πάτρας τὰ μπουγάζια,
νὰ ἀγναντέψῃ Ρούμελη,
τὸ πέρα Μεσολόγγι,
πῶς πολεμᾶνε τὴ Τουρκία
καὶ τοὺς παλληκαράδες.
Κλαῖνε μαννάδες γιὰ παιδιὰ
καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ μάννες».

Καὶ πραγματικῶς ποῖος ἔχει πέτρινη καρδιά...

Οἱ τελευταῖοι στίχοι κατέστησαν παροιμιώδεις καὶ εἶνε ἡ πλέον ζων-
τανὴ καὶ ἀνυπέβλητος ἔκφρασις τραγικῆς εἰκόνας ἀνθρωπίνου πόνου καὶ
συμφορᾶς.

Παρὰ τὸ μοιρολόγι αὐτὸ ἔχει τὴν θέσιν τοῦ ἕτερον, ἐκεῖνο, μετὰ τὸ
ὁποῖον ἔκλαυσεν ἡ Πάτρα ἓνα προσφιλεῖ καὶ ἐκλεκτὸν τῆς ἡρώα, τὸν Πα-
τρινὸν Παναγιώτην Καραντζᾶν. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνέκδοτον,
τὸ ἐδημοσίευσεν ὁ Στέφανος Θωμόπουλος εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Ἱερὰ Μονὴ
Ὁμπλοῦ» (σελ. 24 σημ. 2) καὶ τὸ ἀνεδημοσίευσεν ὁ Διον. Κόκκινος καὶ
ἄλλοι, εἶναι δ' ἓνα τραγοῦδι πού ἐτραγοῦδῆθη πολὺ εἰς τὴν ἐποχὴν του
καὶ ἔχει τὴν ἱστορίαν του. Διὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραντζᾶ ὁμιλοῦν οἱ
πλείστοι τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐν τούτοις ὁ θάνατός του (4
Σεπτεμβρίου 1821 εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ, στρατοπέδου τότε
τῶν Ἑλλήνων πρὸς πολιορκίαν τῶν Τούρκων τῶν Πατρῶν), δὲν ἔπαυσε
νὰ περικλειῇ κάποιον μυστήριον. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τὸν ἐσκότωσαν οἱ
Κουμανιώται ἐξ ἀντιζηλίας καὶ φθόνου δολοφονικῶς. Ἡ φήμη τοῦ Κα-
ραντζᾶ ὑπερεσκέλισε τὴν ἰδικὴν των, ἡ ἀνδρεία του ἐγένετο περισσώτερον
ἄξιοθαύμαστος. Ὅταν λοιπὸν ἐγύριζεν ἐκεῖνος μετὰ τὰ ὀλίγα παλληκάρια
του ἀπὸ μίαν ἀψιμαχίαν μετὰ τοὺς Τούρκους, ὅπως ἰδιαίτατα αὐτὸς συνείθι-
ξε, ἐκαιροφυλάκτισαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

Ὑπεστηρίχθη ὁμως καὶ μία ἄλλη ἐκδοχή, ὅτι δηλαδὴ μετὰ τοὺς Κουμα-
νιώτας εἶχεν ἐπέλθει παρεξήγησις, διότι οὗτοι (ἴσως καὶ ἐκ διαβολίας) ἐπλη-
ροφορήθησαν ὅτι τὸν ἀδελφόν των Σταμάτην, πεσόντα κατὰ τὰς πρώτας
ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου τῆς Ἀκροπόλεως
τῶν Πατρῶν, ἐφόνευσεν ὄχι Τουρκικὸν βόλι, ἀλλὰ ὁ Καραντζᾶς ἐκ τῶν ὀπι-
σθεν. Τοῦ εἶχαν ζητηθῆ ἐξηγήσεις, ἀλλ' ὁ Καραντζᾶς μεθυμένος ἀπὸ
τὰ κατορθώματά του καὶ μὴ λογαριάζων τοὺς λοιπούς, κατὰ τὴν ἐκδοχὴν
πάντως αὐτὴν, ἠρνήθη νὰ ἀπαντήσῃ. Τὸν ἐπυροβόλησε λοιπὸν διὰ τὴν
παρεξήγησιν αὐτὴν ὄχι οἱ Κουμανιώται, ἀλλὰ κάποιος τοῦ στρατεύματός
των. Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη ἡ ἀλήθεια, ὁ Καραντζᾶς ἔπεσεν ἀπὸ ἐλληνικὸν
βόλι, ἀπὸ τὰ πρώτα θύματα τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ πού ἐμαστίγωσεν
ἀργότερον τὸν τόπον. Καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐσχη-
μάτισε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔπταιον οἱ Κουμανιώται. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι

ὁ Καρατζᾶς, ὡς ἀν παιδί τοῦ λαοῦ, ὡς ἀν ἀνδρειότατο παλληκάρι τοῦ τόπου, ἦτο ἀγαπημένος εἰς τὸν λαὸν καὶ ὁ λαὸς ἐπόνεσε πολὺ τὸν θάνατον του. Καὶ ἡ λαϊκὴ Μοῦσα τὸν ἔκλαυσε μὲ τοῦτο τὸ μοιρολόγι:

«Τρεῖς περδικοῦλες κάθονται στῆς Κούκουρης τῆ ράχι.
Ἢ μιά τηράει τὰ πέλαγα κι' ἄλλη κατὰ τὴν Πάτρα
Κι' ἡ τρίτη ἔ, καλύτερη μοιρολογεῖ καὶ λέει :
«Θέ μου ὁ Καρατζᾶς τί γένηκε, αὐτὸς ὁ καπετάνιος ;
Μάειδε στὴν Πάτρα φαίνεται, μάειδε στὸ Σαραβάλι,
μάειδε καὶ στὸν Παλιόπυργο πού 'ναι τὸ πέρασμά του.
Μᾶς εἶπαν πῶς τὸν σκότωσαν μεσ' τοῦ 'Ομπλοῦ τὴν πόρτα».

Ἀσφαλῶς, ἐκτὸς τῶν παρατεθέντων, θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἐξ ἴσου ὠραῖα καὶ σημαντικὰ δημοτικὰ τραγούδια μας. Τὸ ἔργον τῆς διασώσεως καὶ τῆς συλλογῆς τῶν εἶναι ἐπιβεβλημένον, ὡς ἔργον ὠραῖον καὶ ἱερόν. Διότι μετέχει κάποιος ἱερότητος τὸ νὰ εὐρωμεν καὶ νὰ διασώσωμεν ὅ,τι μᾶς ἔδωσαν ἀπὸ τὸ βᾶθος τῆς ἡ λαϊκῆς ψυχῆ, ὅ,τι ἐτραγούδησε, ὅ,τι μᾶς παρέδωκεν ὁ λαὸς μας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΜΕΣΗΜΕΡΙ

Εἶν' ὦρες τοῦ μεσημεριοῦ κι' ὁ σκύλος ξαπλωμένος βαρεῖ ἀνασαινει καὶ φυσάει βαριέται ν' ἀλυχτήση.
Ἢ κόρη ἀνασκουμπώνεται καὶ ὁ νειὸς ξαναπαμένος τὰ παχουλά τὰ χέρια τῆς κυττάει καὶ λαχταράει.
Σὰν περιστέρια τὰ γούρμα τὰ στήθᾶκια τῆς τὰ δυὸ στὴν ἴδια βρύση πού πίνουν καὶ δροσίζονται. Κι' ὁ νειὸς τ' ἀποθυμᾷ σὲ τέτοια ὀλόδροση πηγὴ νὰ γύρη εὐτυχισμένος.

Κι' ἡ κόρη πού τῆ δύναμη τὸ ξέρει πῶς κρατάει τότε κυττάζει γελαστὴ μὲ μάτια λιγωμένα·
κι' αὐτὸς καθὼς τὸ λάγανο τραβάει τὴ γαργαλαί
κι' ἐκεῖνη ὅπως καμώνεται ἀπάνου τ' ἀκουμπάει σὰν λιγωμένη.

Σμίγουνε ὅπως ὁ κισσὸς στὸ δέντρο ἀγκαλιασμένα τὰ δυὸ ζεστὰ κορμάκια τους καὶ μὲ φιλιὰ θερμὰ δίνουν τὸν ὄγκο τὸν ἀγνό, πού στὸν Ὑμέναιο πάει....

Πάτρα—Γεροκομεῖο 26/9/37

Κ. Α. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΠΕΤΧΟΒΕΝ

ΤΟΥ G. B. SHAW

[Στὰ 1927. στὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ Μπετχόβεν ὁ G. B. Shaw, πού πρὶν γίνεи διάσημος θεατρικὸς συγγραφεὺς, ἦταν διάσημος μουσικοκριτικὸς, μίλησε στὸ ραδιόφωνο γιὰ τὸν μεγάλου γερμανοῦ συνθέτη. Ἢ ὁμιλία του ἐκεῖνη δημοσιεύθηκε τότε στοὺς Radio-Times καὶ ξανατυπώθηκε τελευταίως στὴ πολὺτομη ἔκδοσι τῶν Ἀπάντων Sliaw πού βγαίνει τώρα στὸ Λονδίνο].

Πρὸ ἑκατὸ χρόνων ἕνα δύστροπο γεροντοπαλλήκαρο πενήντα ἐπτὰ ἐτῶν, τόσο κουφὸ πού δὲν μποροῦσε ν' ἀκούση οὔτε τίς ἴδιες του συνθέσεις παιγμένες ἀπὸ πλήρη ὀρχήστρα, μὰ μποροῦσε ἀκόμη ν' ἀκούση τίς βροντές, κίνησε, γιὰ τελευταία φορὰ τῆ γροθιά του πρὸς τὸν βρυχώμενον οὐρανὸ καὶ πέθανε ὅπως ἔζησε, προκαλώντας τὸν Θεὸ καὶ περιφρονώντας τὸ Σύμπαν. Ἦταν ἡ Πρόκλησις προσωποποιημένη. Δὲ μποροῦσε νὰ συναντήσῃ στὸν δρόμο ἀκόμα κι' ἕνα Μεγάλου Δοῦκα μὲ τὴν Αὐλή του χωρὶς νὰ κατεβάσῃ τὸ καπέλλο του ἕως τὰ μάτια καὶ νὰ περάσῃ ἀνάμεσά τους. Εἶχε τοὺς τρόπους ἑνὸς δυσάρεστου ὁδοστρωτήρα (οἱ πλεῖστοι ὁδοστρωτήρες εἶναι δουλοπρεπῶς ὑποχρεωτικοὶ καὶ συμβιβαστικοί), καὶ ὅσο γιὰ τὴν ἐμφάνισή του ἐνδιαφερότανε γι' αὐτὴ λιγώτερο κι' ἀπὸ ἕνα σκιαχτρο. Κάποτε, μάλιστα, τὸν πιάσανε γι' ἀλήτη, γιὰτὶ ἡ Ἀστυνομία δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πῶς ἕνας τέτοιος κουρελιάρης μποροῦσε νὰ εἶναι φημισμένος συνθέτης, κι' ἀκόμη πῶς λιγώτερο ὁ ναὸς τοῦ πῶς παραχῶδους πνεύματος πού βρῆκε ποτὲ ἔκφραση στὸν καθαρὸ ἦχο. Καί, πράγματι, ἦταν ἕνα δυνατό πνεῦμα. Ἐὰν ὅμως ἔγραφα τὸ δυνατότερο, πού θὰ ἐσήμανε δυνατότερο καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χέντελ, ὁ ἴδιος ὁ Μπετχόβεν θὰ μ' ἐμέμφετο. Ποιὸς δὲ θνητὸς θὰ μποροῦσε νὰ κουχηθῆ γιὰ πνεῦμα δυνατότερο τοῦ Μπᾶχ ; Μὰ πῶς τὸ πνεῦμα τοῦ Μπετχόβεν ἦταν τὸ πῶς παραχῶδες εἶναι ἐκτὸς πάσης συζητήσεως. Ἢ ὀρμητικὴ μανία τῆς δυνάμεις του, πού εὐκολα μποροῦσε νὰ τῆ συγκρατήσῃ καὶ νὰ τῆ χαλιναγωγῆσῃ, μὰ πού συχνὰ δὲν ἤθελε καὶ τὸ θορυβῶδες τῆς χαρᾶς του, ξεπερνοῦν ὅτι πορὸμοιο μπορεῖ νὰ βρεθῆ στὰ ἔργα ἄλλων συνθετῶν. Ἀρχάριοι γράφουν τώρα γιὰ τὴ μουσικὴ μὲ συγκεκριμένον ρυθμὸ σὰν νὰ ἦταν μιὰ νέα τεχνοτροπία πού δίνει τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ὀρμητικότητος σ' ἕνα μουσικὸ μέτρο. Καὶ ἐν τούτοις ἡ πῶς θορυβῶδης jazz κάνει τὴν ἐντύπωσιν τῆς «Προσευχῆς τῆς Παρθένου» ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Λεωνόρα Νο 3. Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν ἀκουσα ἀκόμη τόσο λιγυγῶδη μουσικὴ Νέγρων πού θὰ μποροῦσε νὰ ἐμνεύσῃ καὶ τὸν πῶς μαῦρο χορευτὴ μ' ἕνα τέτοιο diable au corps, ὅπως τὸ τελευταῖο μέρος τῆς 7ης Συμφωνίας. Κανένας ἄλλος

συνθέτης δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ φέρῃ τοὺς ἀκροατὰς του σὲ μιὰ κατὰσταση πλήρους αἰσθηματικότητος μὲ τὴν τρυφερὴ ὡμορφιά τῆς μουσικῆς του καὶ τότε ἀποτόμως νὰ στραφῆ ἐναντίον των καὶ μὲ μερικοὺς σκωπτικοὺς τόνους τῆς τρομπέττας νὰ τοὺς κοροῖδεύῃ γιατί φάνηκαν τόσο μωροί. Μόνον ὁ Μπετχόβεν μποροῦσε νὰ κυβερνήσῃ τὸν Μπετχόβεν καὶ ὅταν, ὅπως συνέβαινε ὅταν τὸν εἶχε πιάσει τὸ δαιμόνιο, ἤρνεϊτο νὰ κυβερνήσῃ τὸν ἑαυτὸ του, ἦταν ἀκυβέρνητος.

Αὐτὸ τὸ στασιαστικὸ, αὐτὴ ἡ συνειδητὴ ἀταξία, αὐτὸς ὁ ἐμπαιγμὸς, αὐτὴ ἡ ἀπερίσκεπτη καὶ θριαμβευτικὴ περιφρόνηση τῶν συμβατικῶν τρόπων τοῦ φέρεσθαι, ξεχωρίζουν τὸν Μπετχόβεν ἀπὸ τῆς μουσικῆς μεγαλοφυΐας τῶν ἔθιμοτυπικῶν 17ου καὶ 18ου αἰώνων. Ἦταν ἓνα γιγάντιο κῶμα σ' ἐκείνη τὴν τρικυμία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ποὺ γέννησε τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση. Δὲν γνώρισε ποτὲ ἀφέντη. Ὁ μεγαλειότερος προκάτοχός του στὴ δουλειά του, ὁ Μότσαρτ, ἦταν ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια πλυμένος, χτενισμένος, καλοντυμένος καὶ ἤξερε νὰ φέρεται ὡραιώτατα μπροστὰ σὲ βασιλικά πρόσωπα καὶ εὐγενεῖς. Τὸ παιδιάστικόν του ξεφώνημα πρὸς τὴν Πομπαδούρ «Ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ γυναῖκα ποὺ δὲν μὲ φιλεῖ; ἡ Βασίλισσα μὲ φιλεῖ», θὰ ἦταν ἀπίστευτο γιὰ τὸ Μπετχόβεν ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι ἀτίθασσο λεονταράκι κι' ὅταν ἀκόμα εἶχε γηράσει καὶ γίνεϊ κάτασπρη ἀρκοῦδα. Ὁ Μότσαρτ εἶχε τὸ ραφινάρισμα τῆς συμβατικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς καλῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ραφινάρισμα τῆς φύσεως καὶ τῆς ψυχικῆς ἔρημιᾶς. Ὁ Μότσαρτ καὶ ὁ Γκλόκ ἦταν ραφιναρισμένοι, ὅπως ἦταν ραφιναρισμένη ἡ αὐλὴ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ 14ου. Ὁ Χάϋδν ἦταν ραφιναρισμένος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ποὺ ἦταν ραφιναρισμένος ὁ πιὸ προηγμένος gentleman—ἀγρότης τῆς ἐποχῆς του.

Ἐν συγκρίσει μ' αὐτοὺς ὁ Μπετχόβεν ἦταν ἓνας ταραχοποιὸς bohemien, ἓνας ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ. Ὁ Χάϋδν, τόσο ἀνώτερος τοῦ φθόνου, ὥστε νὰ διακηρύττῃ τὸν νεώτερό του Μότσαρτ τὸν μεγαλειότερο συνθέτη ποὺ ἔζησε ποτέ, δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὸν Μπετχόβεν. Ὁ Μότσαρτ, βλέποντας πιὸ μακριά, ἄκουσε τὸ παίξιμό του καὶ εἶπε: «Μία ἡμέρα θ' ἀκούσης γι' αὐτόν». Μὰ καὶ οἱ δύο τοὺς δὲ θὰ τὰ πηγαινάν ποτὲ καλὰ μαζύ του, ἐὰν ὁ Μότσαρτ ζοῦσεν ἀρκετὰ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ. Ὁ Μπετχόβεν αἰσθανόταν ἠθικὴ φρίκη γιὰ τὸν Μότσαρτ ποὺ στὸν Don Giovanni ἔβαλε τὸ φωτοστέφανο τῆς γοητείας σ' ἓναν κακοῦθη ἀριστοκράτη κι' ἔπειτα, μὲ τὴν ἀσυνείδητη ἠθικὴ εὐστροφία τοῦ γεννημένου δραματικοῦ ἐγύρισε καὶ ἔβαλε τὸ φωτοστέφανο τῆς θεότητος στὸ Sarastro γράφοντας γιὰ τὰ λόγια του τὴ μόνη μουσικὴ ποὺ γράφηκε ἕως τώρα, ποὺ δὲν θ' ἀκουγότανε παράφωνα βγαίνοντας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Μπετχόβεν δὲν ἦταν δραματικός. Γι' αὐτόν ἠθικὴ εὐστροφία ἦταν ἀπεχθὴς κυνισμὸς. Ὁ Μότσαρτ γι' αὐτόν ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι ὁ μουσικὸς τῶν μουσικῶν (αὐτὸ δὲν εἶναι κενὸν ἐγκώμιον εἰς τὸν ὑπερθετικόν: σημαίνει κατὰ λέξιν ὅτι ὁ Μότσαρτ ἦταν ὁ συνθέτης τῶν συνθετῶν πιὸ πολὺ ἀπὸ τι ἦταν ποτὲ πραγματικὰ λαϊκὸς συνθέτης), μὰ ἦταν ἓνας δουλοπρεπὴς αὐλικὸς μὲ κοντὲς περισκελίδες, ἐνῶ ὁ Μπετχόβεν ἦταν ἓνας Sansculotte. Καὶ ὁ Χάϋδν ἐπίσης ἦταν ἓνας δουλοπρεπὴς μὲ τὴν παληὰ λιβρέα. Ἀνάμεσά τους στεκότανε ἡ Ἐπανάσταση, ὅπως στεκότανε ἀνάμεσα στὸν 18ον καὶ τὸν 19ον αἰῶνα. Γιὰ τὸν Μπετχόβεν ὅμως ὁ Μότσαρτ ἦταν χειρότερος ἀπὸ τὸν Χάϋδν, γιατί ἐχωράτετε μὲ τὴν ἠθικὴ γράφοντας μουσικὴ ἐξ ἴσου μαγικὴ γιὰ τὴν ἀνηθικότητα, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀρετὴ. Ὁ πουριτανός, ποὺ ὑπάρχει μέσα σὲ κάθε ἀληθινὸ Sansculotte ἐπαναστατοῦσε μέσα στὸν Μπετχόβεν ἐναντίον του, ἂν καὶ ὁ Μότσαρτ τοῦ ἐδείξε ὄλες τίς δυνατότητες τῆς μουσικῆς τοῦ 19ου αἰῶνος. Κι' ἔτσι ὁ Μπετχόβεν ζητώντας ἥρωα γύρισε στὸν Χέντελ, ἓνα ἄλλο δῦστροπο γεροντοπαλλήκαρο ἀπὸ τὸ δικό του τὸ σκαρί, ποὺ περιφρονοῦσε τὸν ἥρωα τοῦ Μότσαρτ, τὸν Γκλόκ, ἂν καὶ ἡ ποιμενικὴ συμφωνία ἀπὸ τὸν «ΜΕΣΣΙΑ» (τοῦ Χέντελ) εἶναι ὡς μουσικὴ τὸ πλησιέστερο πρᾶγμα στὶς σκηνές, μὲ τίς ὁποῖες ὁ Γκλόκ—στὸν «Ὀρφέα του»—, μᾶς ἄνοιξε τὰ πεδία τῶν Οὐρανῶν.

Χάρις στὸ ραδιόφωνο, ἑκατομμύρια μουσικῶς ἀρχαρίων, θ' ἀκούσουν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἑκατοενταετηρίδος του γιὰ πρώτη φορὰ μουσικὴ τοῦ Μπετχόβεν μὲ τὴν προσδοκία τῶν τεταμένων εἰς τὸ ἔπακρον λόγῳ τῶν ἑκατοντάδων ἀρθρῶν τῶν ἐφημερίδων, αἱ ὁποῖαι θὰ συσσωρεύσουν ὄλα τὰ συμβατικὰ ἐγκώμια ποὺ ἐφαρμόζονται ἀδιακρίτως σ' ὄλους τοὺς μεγάλους συνθέτες. Ὅπως δὲ ο σύγχρονοί του, ἔτσι θὰ ἐκπλαγοῦν καὶ αὐτοί, γιατί θὰ τοὺς προσφέρῃ ὄχι ἀπλῶς μόνον μιὰ μουσικὴ ποὺ δὲ τὴν περιμέναν, ἀλλὰ συχνὰ ἓναν πολυφωνικὸ θόρυβο, ποὺ ἴσως δὲ θὰ τὸν ἀναγνωρίσουν διόλου γιὰ μουσικὴ κατὰ τὴ δική των ἀντίληψη, ἂν καὶ μποροῦν νὰ ἐκτιμήσουν ἀρκετὰ καλὰ τὴ μουσικὴ τοῦ Γκλόκ, τοῦ Χάϋδν καὶ τοῦ Μότσαρτ. Ἡ ἐξήγησις ἦταν ἀρκετὰ ἀπλή. Ὁλη ἡ μουσικὴ τοῦ 18ου αἰῶνος ἦταν μουσικὴ χοροῦ. Ὁ χορὸς ἦταν ἓνα συμμετρικὸ σχέδιο βημάτων, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου κινεῖται κανεὶς εὐχάριςτος. Ἡ δὲ μουσικὴ χοροῦ ἦταν ἓνα συμμετρικὸ σχέδιο ἤχων ποὺ τοὺς ἀκούει κανεὶς εὐχαρίστως καὶ ὅταν ἀκόμη δὲ τοὺς χορεύει. Σιγὰ—σιγὰ τὰ σχέδια αὐτὰ γῶν ἤχων, ἐνῶ ἀρχικῶς εἶναι τόσο ἀπλά, ὅπως τὰ τετραγωνίδια στὸ σκάκι, μακραίνονται, ἐπεξεργάζονται καὶ ἐμπλουτίζονται μὲ ἀρμονίες ὡς ποὺ νὰ γίνουν σὰν περσικὸ ταπέτο καὶ οἱ συνθέτες ποὺ τὰ σχεδιάζουν δὲ περιμένουν ὅτι θὰ χορευθοῦν. Μόνον ἓνας Δερβίσης γυρίζοντας σὰν σβοῦρα

θά μπορούσε να χορέψει μια συμφωνία του Μότσαρτ και πράγματι κάποτε έφερε δύο νέους και δοκιμασμένους χορευτές σε έξάντληση κάμνοντάς τους να χορέψουν μια οuverture του Μότσαρτ. 'Ακόμα και οι όνομασίες των χορών εξαφανίστηκαν και αντί για σουίτες που γίνονται από σαραμπάντες, παβάνες, γκαβόττες και jigs, τα σχέδια αυτά των ήχων παρουσιάζονται ως σονάτες και συμφωνίες που διαιρούνται σε μέρη και, ανάλογα με τη ταχύτητα που παίζονται, επιγράφονται Ιταλικά : allegro, adagio, scherzo, presto, κ. λ. π. Πάντα όμως, από τα πρελούδια του Μπάχ ως τη Jupiter συμφωνία του Μότσαρτ, η μουσική έκτελει ένα συμμετρικό ήχητικό σχέδιο και μάς δίνει πάντοτε την ευχαρίστηση του χορευτού ως τη φόρμα και το θεμέλιο του κομματιού.

'Η μουσική, έν τούτοις, μπορεί να κάμη κάτι περισσότερο από ώραία ήχητικά σχέδια. Μπορεί να έκφραση συγκίνηση. Κυττάζοντας ένα περσικό ταπέτο ή ακούοντας ένα πρελούδιο του Μπάχ αισθανόμεθα ένα ήδονικό θαυμασμό και πλέον ού. 'Αλλά δέν μπορεί κανείς ν' ακούση οuverture στο Don Giovanni χωρίς να μη μεταπέση σε μια περίπλοκη ψυχική διάθεση που μάς προετοιμάζει για τη τραγωδία μιας τρομερής καταστροφής, ή όποια έπισκιάζει μια έξαισία μά σατανική Ιλαρότητα. Στο τελευταίο μέρος της Συμφωνίας Jupiter του Μότσαρτ ακούμε τον ίδιο Ιλιγγιώδη μουσικό στροβιλισμόν, όπως στο τελευταίο μέρος της έβδομης Συμφωνίας του Μπετχόβεν, έναν παταγώδη όργιαστικόν άλαλαγμό που πέρνει παθητική ένταση χάρις σε μια περίεργη και λυπητερή μελωδία, ή όποια είναι από την άρχή ως τό τέλος συνυφασμένη σ' όλο τό ήχητικό σχέδιο. Παρ' όλα αυτά τό μέρος αυτό παραμένει πάντοτε άριστούργημα ήχητικού σχεδίου.

"Ότι λοιπόν κατώρθωσε ό Μπετχόβεν και ότι έκαμε μερικούς από τους μεγαλειότερους του συγχρόνους να τον έγκαταλείψουν ως ένα τρελλό με διαυγείς διαλείψεις προστυχιās και κακού γούστου, είναι ότι έχρησιμοποίησε τη μουσική όλοκληρωτικά ως μέσον πρός έκφρασιν ψυχικών διαθέσεων και επέταξε τα ήχητικά σχέδια ως σκοπόν καθ' έαυτόν της μουσικής. Και είναι αλήθεια ότι εξακολουθούσε να χρησιμοποιή αυτά τα σχέδια όλη του τη ζωή με έπίμονη συντηρητικότητα (έν παρόδω, ένα άλλο χαρακτηριστικόν των Sans culotte) αλλά τα έγιόμιζε με μια τέτοια συνθλιπτική ποσότητα άνθρωπίνης ένεργείας και πάθους (συμπεριλαμβανομένου του ύψιστου εκείνου πάθους που συνόδεύει τη σκέψη και υπαγάγει τό πάθος των φυσικών όρέξεων σε καθαρόν άνιμαλισμόν), ώστε όχι μόνον έστειλε στον κόρακα την συμμετρικότητά των, μά συχνά έκαμνε αδύνατο να διακρίνη κανείς πώς υπήρχεν οιοδήποτε σχέδιο κάτω από την τρικυμία εκείνη της συγκινήσεως. 'Η Eroica άρχίζει μ' ένα

ήχητικό σχέδιο (παρμένο από μια οuverture του Μότσαρτ γραμμένη όταν ήταν παιδάκι). 'Ακολουθείται από ένα—δύο πολύ ώμορφα σχέδια, γεμάτα όμως τρομερή ένεργητικότητα. 'Αποτόμως, στη μέση του μέρους, τα σχέδια σχίζονται αλύπητα και ό Μπετχόβεν—για την αντίληψη του συνθέτη ήχητικών σχεδίων—παθαίνει μια βίωδη φρενοβλάβεια ξεσφεντονίζοντας τρομακτικά άκκόρδα που ακούονται ταυτόχρονως όλες οι νότες της σκάλας, μόνον και μόνον γιατί έτσι αισθάνεται αυτός και θέλει και μάς να αισθανώμεθα τό ίδιο.

"Εδώ λοιπόν έχουμε όλο τό μυστικό του Μπετχόβεν. 'Ηταν άξιος να φτιάση ήχητικά σχέδια και από τα πιο καλλίτερα μάλιστα. Μπορούσε να γράψη μουσική που ή ώμορφία της μάς άρκει για όλη μας τη ζωή. Μπορούσε να πάρη τό πιο ξερό θέμα και να τό χτερίση τόσο ένδιαφέροντα που μπορούμε να βρούμε κάτι καινούργιο σ' αυτό, ακόμα κι' άφου τ' ακούσουμε για έκατοστή φορά. Κοντολογής, μπορούμε να πούμε γι' αυτόν όσα λέμε για τους πιο μέγαλους συνθέτες ήχητικών σχεδίων. Μά τό διακριτικό του, εκείνο που τον ξεχωρίζει από όλους τους άλλους, είναι ή ιδιότης του να μάς τάρασση, ή δύναμή του να μάς συγχύζη και να μάς έπιβάλη τη γιγάντια ψυχική του διάθεση. 'Ο Μπέρλιος έθύμωσε κάποτε με κάποιο γέρο Γάλλο συνθέτη που έξεδήλωσε τη δυσφορία του κατά του Μπετχόβεν λέγοντας «J' aime la musique qui me berce», «'Αγαπώ τη μουσική που με νανουρίζει».

'Η μουσική του Μπετχόβεν είναι μουσική που μάς ξυπνάει και ή ψυχική διάθεση που μάς αφήνει είναι ή διάθεση να θέλουμε να μείνουμε μόνονι μας.

"Όταν θά καταλάβετε αυτό, θά προχωρήσετε πέρα από τον 18ον αιώνα και από την άπρηχαιωμένη χορευτική μπάντα (ή jazz έν παρόδω, είναι ή παλιά χορευτική μπάντα μπετχοβενισμένη) και θά καταλάβετε όχι μόνον τη μουσική του Μπετχόβεν, αλλά και ό,τι είναι βαθύτερο στή μετομπετχοβενιανή μουσική.

Μεταφρ. ΘΑΝΟΥ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗ

ΜΠΕΑΤΑ

Ἐξεκινήσαμε, Μπεάτα, τὴν αὐγὴ
νὰ πᾶμε στὸ περβόλι τῆς χιμαίρας·
καὶ στὰ μισὰ τοῦ δρόμου,
στὴ βαθύσκοιωτη πηγὴ,
στὶς φτέρες ἔγειρες τὸ δόλαπαλο κορμί·
ἐτραγουδοῦσαν οἱ ἀγάπες στὰ νερὰ
κι' ἔκρουε τὶς αἰώνιες ἄρπες ἀπαλὰ
τὶς πράσινες ὁ ἀγέρας.

Κι' ἀποκοιμήθηκες, Μπεάτα, ἔτσι γλυκά.

Στὸ δέντρο, ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι σου
τὸ εἰρηνικό σου πού ἤσκιανε τὸ γέλιο,
εἶχαν φωλιάσει μάγισες κι' ἀτσιγγανοὶ
στὰ τουφωτὰ κλαριά·
καὶ μὲ μακάβρια τούμπανα
καὶ μὲ στριγγοὺς ζουρνάδες
σοῦ θόλωσαν, σοῦ πῆραν τ' ὄρηο γέλιο·

Κι' ἀκουσα τὴν ἀνάσα σου βαρειά κι' ἀρηά.

Σὲ λίγο πάλι ἐφύγαμε
πρὸς τὸ αἰώνια ἀλαργινὸ περβόλι τῆς χιμαίρας·
ἐτραγουδοῦσαν ὄλο στὰ κλαριά πουλιά τραγουδιστάδες
μὰ κι' ὄλο ἀγκομαχοῦσαν στὰ στήθια σου
τὰ τούμπανα, οἱ ζουρνάδες, οἱ βραχνάδες.

1926

ΑΡΙΣΤ. Ι. ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ

ΜΑΣ ΚΥΒΕΡΝΟΥΝ ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Γύρευα νὰ ἐπουλώσω κάπως τὴ βαθειὰ πληγὴ πού μοῦ ἄνοιξε
στὰ στήθια ὁ θάνατος τοῦ ὄρφανοῦ ἀπὸ μάννα παιδιοῦ μου Μὰ τί
νὰ κάνω ; Ὑστερ' ἀπὸ ἐπίμονη σύσταση ἑνὸς φίλου μου πῆγα νὰ
μείνω μερικὲς ἑβδομάδες σ' ἕνα παραθαλάσσιο χωριὸ ἑνὸς ἀπὸ τὰ
νησιά μας.

Ἦταν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ.

Νοίκισσα δυὸ καμαροῦλες σ' ἕνα σπιτάκι ἀπομακρυσμένο ἀπὸ
τᾶλλα καὶ περιτριγυρισμένο ἀπὸ κηπάριο γεμάτο σουκιές, ροδιές,
λεμονιές καὶ ἀμυγδαλιές. Τὸ τρίτο δωμάτιο μὲ τὸ μεγάλο τζάκι τὸ
κρατοῦσε ἡ σπιτονοικοκυρὰ, μιά γρηὰ χήρα ἄτεκνη.

Τὸ θλιβερὸ καιρὸ μοῦ κοίταζα νὰ τὸν περνῶ πότε διαβάζοντας
ξαπλωμένος κάτω ἀπὸ κανένα δέντρο, πότε, κάνοντας ἐκδρομὲς
στὰ γύρω ὑψώματα καὶ περιγιάλια καὶ πότε παίρνοντας τὸν καφέ
μου στὸ μοναδικὸ καφενεδάκι τοῦ χωριοῦ μὲ τὴ μεγάλη σκιάδα του.
Γύρευα παντοῦ τὴ λησμονιά, προσπαθοῦσα μὲ τὸ κάθε τι νὰ ξεμα-
κρύνω ἀπὸ τὸ νοῦ μου τὶς τελευταῖες φριχτὲς σκηνὲς τῆς ζωῆς μου.

Ὅταν ἔμενα στὸ σπῖτι ἡ περιδιάβαζα στὸν κήπο, πολὺ σπάνια
μὲ πλησίαζε καὶ μοῦ κουβέντιαζε ἡ γρηὰ, τὶς ὥρες—ἐννοεῖται—πού
δὲν καταγινόταν μὲ τὸ μαγεῖρεμα ἢ τὸ πλέξιμό της, εἴτε γιατί δὲν
ἤθελε νὰ μ' ἐνοχλῆ εἴτε γιατί ἀπὸ τὴ μοναξιά τῆς ζωῆς της εἶχε
γίνει ὀλιγόλογη.

Μιὰν ἀπὸ τὶς πρώτες ἡμέρες τῆς ἐξοχικῆς μου ζωῆς, ξύπνησα
πολὺ πρωτὶ, γιὰ ν' ἀνέβω στὸν προφήτη Ἡλία, πού ἄσπριζε σὰν πε-
ριστέρι στὴν ἀντικρυνὴ βουνοκορφή. Θᾶβλεπα ἀπὸ ἐκεῖ τὴν ἀνατο-
λὴ τοῦ ἡλιοῦ καὶ θὰ χαϊρόμουν πρωτοφώτιστο τὸ γαληνεμένο Αἰ-
γαῖο μὲ τ' ἀντικρυνὰ νησάκια στὴ ροδόχρωμη ἀγκαλιά του.

Μόλις ἔκανε νὰ γλυκοχαράξῃ.

Ἡ γρηὰ σηκωμένη πρὶν ἀπὸ μένα, μοῦχε φέρει τὸν καφέ μου,
πού τὸν ἔπινα καθιστὸς στὸ πέτρινο πεζούλι της, ἔτοιμος γι' ἀνα-
χώρηση.

Ἐνα τραγούδι, σὰ μοιρολόδι θλιβερό, ἀπὸ ἀντρίκια γλυκειὰ
φωνή, ἀκούστηκε στὸ δρόμο, πού περνοῦσε ἀπὸ τὴν πίσω μεριὰ
τοῦ κήπου. Μοῦκάνεν ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσην ὁ πονεμένος τόνος
του κι' ἀφουγκράστηκα συγκινημένος.

—Τὶ ὄμορφα!... Ποιὸς νᾶναι κυρὰ—Μαριώ ; ρώτησά τὴ νοικο-
κυρὰ μου, πού πότιζε κάτι γλάστρες τῆς πιὸ πέρα.

—Ὁ τρελο—Μαθιός. Πάει γιὰ νερὸ στὴ βρύση. Κάθε τέτοια
ὥρα πρωτοπερνᾷ κι' ὕστερα πηγαινοέρχεται μὲ τὴ στάμνα στὸν
ὄμο καὶ τὸ τραγούδι στὸ στόμα. Δὲν τὸν ἔχετε ἀκούσει ἄλλη

φορά ;

—“Οχι.

—Τυχαίνει—φαίνεται—νά κοιμάστε αυτές τις αύγιες ώρες, πού κουβαλάει ο άμοιρος. Έσεεις, βλέπεις, οι πρωτευουσιάνοι ξυπνάτε μετά τον ήλιο...

—Και ποῦ τὸ φέρνει τὸ νερό ;

—Στὰ καφενεῖα. Κι' ἀπ' αὐτὴ τῆ δουλειὰ ζῆ. Γιατὶ νὰ ζητιανέψη δὲν καταδέχεται ὁ τρελο—Μαθιός.

Ξεκίνησα γιατί δὲ μ' ἔπαιρνε ἡ ὥρα.

Στὸ ὕψωμα τοῦ Προφήτ' Ἡλίας ἀπόλαψα μαγεμένος ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια θεάματα. Κι' ἀφοῦ ἄναψα ἕνα κεράκι στὸν Ἅγιο και γονατιστός, μὲ δάκρυα στὰ μάτια, προσευχήθηκα γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ λατρεμένου μας παιδιοῦ, γύρισα στὸ σπίτι. Νιτύθηκα καὶ τρόβηξα γιὰ τὴν πλαταιοῦλα τοῦ χωριοῦ. Κάθισα στὸ καφενεῖο, παράγγειλα ἕνα βαρόγλυκο κι' ἄρχισα νὰ καπνίζω τὸ τσιγάρο μου.

Μιά συγκέντρωση παιδιῶν ἐκεῖ σὲ μιὰν ἄκρη της, κοντὰ στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, προκάλεσε τὴν προσοχή μου.

Σὰν ἦπια τὸν καφέ μου, σηκώθηκα καὶ πλησίασα ἀπὸ περιέρ-γεια. Ἐνας ξυπόλυτος καὶ ξεσκουφωτος σσαντάρης, ἀξύριστος, ἀσπρομάλης, μὲ παληὰ καὶ κατατσαλακωμένα μὰ καθαρὰ ροῦχα, περιτριγυρισμένος ἀπὸ ἕνα σωρὸ παιδιὰ, φώναξε χαμογελώντας.

—Σταθῆτε στὴ γραμμὴ σὰ φανταράκια, καλόπαιδα, γιὰ νὰ πά-ρετε ὅλοι.

Τὰ παιδιὰ μὲ θόρυβο, σπρωξίματα, γέλοια, προσπαθοῦσαν νὰ κάμουν κύκλο γύρω του. Σὲ λίγο τὸ κατάφεραν.

Πῆρε ἀπὸ τὴν τσέπη του μιὰ σακκοῦλα καραμέλλες καὶ φέρ-νοντας γύρο μπροστὰ στὴν ἀλυσσίδα τῶν παιδιῶν, πρότεινε στὸ καθένα νὰ πάρη ἀπὸ δύο καραμέλλες.

—Δυὸ μονάχα, δυὸ, ὄχι περισσότερες ὁ καθένας. γιὰ νὰ φτά-σουν γιὰ ὄλους... Ἄκουτε ;

Γύρισα καὶ ξανακάθησα στὸ καφενεδάκι. Καὶ παρακολουθοῦσα ἀπὸ μακρὰ τὸ μοίρασμα.

Στὸ διπλανὸ μου τραπεζάκι ρουφοῦσε ἡδονικὰ τὸ ναργιλέ του κάποιος γέρος παππᾶς. Τὸν ρώτησα :

—Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ἐκεῖ, δέσποτα ; Καὶ γιατί μοιράζει καρ-μέλλες στὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ ;

—Εἶναι ὁ τρελο—Μαθιός δά. Δὲν θὰ τὸν ξέραιτε, σὰν ξένος πὺ εἴστε.

—Ξένος καὶ καινουργιοφερμένος.

—Ἐ, τότε μὲ τὸ δίκηο σας. Ὁ τρελο—Μαθιός ἦταν ἕνας κα-λὸς νοικοκύρης στὸν τόπο μας. Ἦσυχος, τίμιος, ἐργατικός. Ναυ-τικός ἄξιος, ταξίδευε μὲ τὰ καράβια, Τρεῖς—τέσσερις μῆνες ξεχει-

μῶνιαζε κάθε χρόνο στὸ νησί, κοντὰ στὴ γυναικούλα του καὶ τὰ τρία παιδάκια του, πὺ τὰ λάτρευε.

Εἶχε πέσει στὸν τόπο βαρεῖα ἀρρώστεια, σκαρλατίνα. Μέσα σὲ μιὰ βδομάδα τοῦ πεθάνανε καὶ τὰ τρία παιδιὰ. Κάθε δυὸ μέρες συνώδευε κι' ἀπόνα στὸ νεκροταφεῖο. Ἄφοῦ ἔθαψε καὶ τὸ μικρότε-ρό του, κλείστηκε στὸ δωμάτιό του κι' ἔκλαιε σὰν παιδί καὶ χτυ-πιότανε σὰ γυναίκα. Σὲ λίγο τοῦ στρίψανε τοῦ κακομοίρη τὰ μυα-λά. Πολλὰ μερόνυχτα σχεδὸν νηστικός, ἄπλυτος, ἀντυτος μοιρο-λογοῦσε μεγαλόφωνα τὰ γγελοῦδια του. Ἦτανε σπαραγμὸς νὰ τὸν ἀκούς. Ὅσοι διάβαιναν ἀπὸ κεῖ, ἀδύνατο νὰ μὴ βουρκώσουν.

Ἡ γυναίκα του, ἄρρωστη ἀπὸ τοὺς ψυχικοὺς σεισμοὺς πὺ δο-κίμασε, ἄρχισε νὰ ξερνᾶ αἷμα καὶ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ λειώνη. Κάποια ἀδερφή της, παντρεμένη σ' ἕνα ὄρεινὸ χωριὸ τοῦ Μωριά-σᾶν ἔμαθε τὴν ἀλάλητη δυστυχία της, ἦρθε καὶ τὴν πῆρε κοντὰ της.

Ὁ Μαθιός, ὅταν καταστάλαξε ἡ τρέλα του, βγήκε στοὺς δρό-μους. Γιὰ νὰ ζῆ ἔγινε νεροκουβαλητής. Νυχτοξημερώνεται μὲ ζωη-ρῆ πάντα τὴν ἀνάμνηση τῶν παιδιῶν του καὶ γιὰ χατήρι τοὺς ἀγα-πᾶ ὄλα τοῦ χωριοῦ τὰ παιδιὰ. Στὸ πρόσωπό τους λὲς βλέπει τὰ δικά του τάγαπημένα. Γιὰ τοὺς μεγάλους δὲ νοιάζεται καὶ δὲν ἔχει πολλὲς κουβέντες μαζύ τους· μόνο γύρω στὰ παιδιὰ κυκλο-φέρνει ὁ νοῦς του κ' ἡ σκέψη του. Περνᾶ μὲ τὰ μισὰ λεφτὰ, ἀπὸ τὰ λίγα πὺ κερδίζει μὲ τᾶλλα μισὰ ἀγοράζει καραμέλλες, φροῦτα, παιχνιδάκια καὶ τὰ μοιράζει στὰ παιδιὰ, πὺ τὸν ἀγαποῦν κι' αὐτὰ ἐξαιρετικά.

Ἐμεινα ἐξαιρετικά συγκινημένος μὰ καὶ συλλογισμένος ἀπὸ τὴ διήγηση τοῦ παππᾶ.

Λίγο πρὶν βασιλέψει ὁ ἥλιος, κάνοντας τὸ συνειθισμένο ἀπο-γευματινὸ περίπατό μου στὸ περιγιάλι, πέρασα ξέω ἀπὸ τὸ νεκρο-ταφεῖο. Κι' ἄκουσα πάλι τὸ γνωστὸ μου θλιβερὸ μοιρολόδι νὰ σκορ-πιέται ἀπὸ γλυκειὰν ἀντρίκια φωνή. Μπήκα μέσα καὶ προχώρησα κατὰ τὸ τραγούδι. Ἦταν ὁ τρελο—Μαθιός, πὺ μοιρολογοῦσε δα-κρυσμένος, τὴ στιγμὴ πὺ σκόρπιζε ἀγριολούλουδὰ σὲ τρία μνημα-τάκια, τὸνα συνεχόμενο μὲ τᾶλλο.

Στάθηκα λίγο μακρὰ. Δὲν ἤθελα νὰ ταραξῶ ἢ νὰ διακόψω τὴν ἱεροτελεστία τοῦ θρήνου του. Ὁ παρόμοιος μὲ τοῦ γερο—Μαθιοῦ πόνος μου εὑρίσκει ἀνακουφιστικὸ ξέσπασμα στὸ μοιρολόδι του.

Ἡ συγκίνησή μου κορυφώθηκε, σὰν τὸν εἶδα νὰ σκύβη καὶ ν' ἀσπάζεται τὸ χῶμα πὺ σκέπαζε τὰ γγελοῦδια του κ' ὕστερα ν' ἀνάβη στὸν καθένα τοὺς ἀπόνα κεράκι καὶ νὰ περιμένη γονατιστός κι' ἀμίλητος, μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια καὶ σκυμμένο τὸ κεφάλι, ὡς ὅτου καοῦν ὡς κάτω.

Γυρνώντας τὸ βράδυ στὸ σπίτι, διηγήθηκα στὴ νοικοκυρά μου ὅσα ἄκουσα ἀπὸ τὸν παπᾶ τὸ πρωὶ κι' ὅσα εἶδα μὲ τὰ μάτια μου κατὰ τὸ βραδυνό.

—Ἄ, μ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο γίνεται κάθε βράδυ, χειμῶνα—καλοκαίρι. Ἀκόμη καὶ μὲ τὰ χιόνια καὶ μὲ τὶς βροχὲς θὰ φέρῃ ὁ τρελο—Μαθιὸς λουλούδια φρέσκα τοῦ βουνοῦ καὶ θ' ἀνάψῃ κεριά στάγαπημένα του. Πολλὲς φορές τὸν εἶδαν νὰ κατεβαίνει μουσκεμένος ἀπὸ τὸ βουνό, ὅπου μὲ δυνατὴ βροχὴ πῆγε νὰ μαζέψῃ τὰ καθημερινὰ του ἀγριολούλουδα. Καὶ πολλὲς φορές λέν πῶς ἔκαψε τὰ δάχτυλά του κρατώντας στίς χοῦφτές του τὰ κεριά, γιὰ νὰ μὴ σβύσουν ἀπὸ τὸν ἄνεμο.

Ἔστερ' ἀπὸ ὅσα εἶδα κι' ἄκουσα γιὰ τὸν τρελο—Μαθιό, δὲν ἔπαψα νὰ λέω καὶ νὰ ξαναλέω μέσα μου.

—Στὴ ζωὴ μᾶς κυβερνοῦν πάντα ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς πεθαμμένους μας, πὺ ζωντανοὶ ρούφηξαν ὄλη τὴ δροσιὰ τῆς ἀγάπης μας.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΨΥΧΗ

Τὰ φύλλα ἀρρώστησαν χλωμά, στὸ περιβόλι κάτω,
κ' ἔξαφνα τόνοι ἀντήχησαν, ἀπόμερα, λυγροί·
στὰ μάτια σου φεγγοβολεῖ μιά νοσταλγία ὑγρὴ,
ὡς φτάνει τὸ φθινόπωρο μελαγχολίες γεμάτο.

Τρέμει στὴν εἴσοδο βουβό, δισταχτικὸ τὸ βράδυ,
γιὰ ν' ἀπλωθῇ τριγύρω μας, νὰ τὸ δεχτῇ ἡ ψυχὴ·
ἔξω τὸ πένθος τῆς σεμνὸν ἢ πρώτη κλαίει βροχὴ
καὶ εἶνε χρυσὰ τὰ μάτια σου κι' ἔχεις τὸ βλέμμα ὡς χᾶδι.

Ἡ ὥρα σημαίνει τῆς σιωπῆς : ἄς μείνωμε ἔτσι μόνοι,
σύ νὰ ρεμβάζῃς ἤσυχά κ' ἐγὼ νὰ μὴ μιλῶ·
μέσα στὰ μάτια σου τὸ φῶς πνίγεται πλέον θολό,
ἐνῶ τῆς νύχτας ὑπουλὴ ἢ στοργὴ μᾶς περιζώνει.....

Αἴγιον

ΚΛΕΑΡΧΟΣ ΣΤ. ΜΙΜΙΚΟΣ

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΙΓΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΡΩΜΑΪΚΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

Αἱ ἀνασκιφαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν εἰς φῶς τόσα ἀριστουργήματα καλλιτεχνικὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λεπτολόγων ἀκριβειῶν τοῦ κατὰ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντος περιηγητοῦ Πανσανίου.

Διὰ τὸ Αἶγιον, γράφει ὁ Πανσανίας, ὅτι ἐπεκοινῶνει, τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐπεσκέφθη, ἦτοι τὰ 140 μ. Χ., μὲ τὰς Πάτρας διὰ λεωφόρου. Διὰ τῆς λεωφόρου ταύτης μέσῳ Δρεπάνου καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιᾶς πόλεως Ρῦπες ἢ Ρῦλαι ἔφθασεν εἰς Αἶγιον ὁ Πανσανίας, καταμετρήσας μάλιστα τὴν ἀπόστασιν καὶ εὗρον ὅτι τὸ Αἶγιον ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν Ρυπῶν ἀπέχεε τριάκοντα σταδίους, ἦτοι 5.200 μέτρα. Ἡ ἀναφερομένη λεωφόρος, κατὰ πᾶσαν εὐλογον πιθανότητα, δὲν ἦτο παραλιακὴ, ἀλλ' οὔτε καὶ εὐθεία ἔνεκεν τῶν ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν. Ὅδὸς παραλιακὴ τότε, ἐπὶ Ῥωμαιοκρατίας, δὲν ἐξυπηρετεῖ τίποτε, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπῆρχον τότε παραθαλάσσιοι συνοικισμοὶ διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν. Ἄλλως τε, εἰς μερικὰ μέρη, ὅπως εἰς Λαμπίρι, τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρος ἦτο δασῶδες καὶ ἀπόρημον καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς παραλίας δύσβατον κατὰ τὸν χειμῶνα, ἔνεκα τῶν λιμναζόντων ὑδάτων καὶ τῆς μὴ ὑπάρξεως γεφυρῶν, τῶν ὁποίων ἵχνη θὰ ἐσώζοντο, ἂν ὑπῆρχον τοιαῦτα. Ἐπίσης προτοῦ γίνῃ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἡ συγκοινωνία τῶν χωρίων ἐγένετο ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα μέρη τοῦ Αἰγίου, ὅπως ἀπὸ τὴν θέσιν Καλλιθέα μέσῳ τῆς θέσεως Κουντουρι, ὅπου εὗρέθησαν καὶ εὗρισκονται Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς κτίρια καὶ ἐρείπια.

Ἡ ἄμεσος συγκοινωνία Πατρῶν—Αἰγίου ἐγένετο τότε διὰ θαλάσσης πλοικῶς.

Πάντως ἡ λεωφόρος Πατρῶν—Αἰγίου, ἡ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πανσανίου, κατὰ πᾶσαν εὐλογον πιθανότητα, διήρχετο ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν Ῥυπῶν καὶ ὡς παρουσιάζει ἡ φυσικὴ κατεύθυνσις, μέσῳ τῶν σημερινῶν χωρίων Ἀραγοζαίνης—Λάκκας κάτωθεν ἢ ὑπερθεν τοῦ χωρίου Χαντζῆ, ἔφθανεν εἰς Αἶγιον εἰς τὴν σημερινὴν Κάτω δεξαμενὴν τῆς πόλεως, ὅπου τὸ μέγαρον τῶν κ. Ἡλιοπούλων.

Μὲ τὴν ἀποψιν ταύτην, ὡς βάσιν, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἡ εἴσοδος τῆς πόλεως Αἰγίου ἦτο, ὅπως καὶ πράγματι φαίνεται, παρὰ τὴν παλαιὰν δεξαμενὴν. Ἄνωθεν δὲ ταύτης καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων ἦτο ἡ στοὰ καὶ τὸ γυμναστήριον τοῦ Στράτωνος.

Ὅτι ἐκ τῶν ἄνωθεν πρὸς τὰ κάτω περιγράφει τὴν πόλιν τοῦ Αἰγίου ὁ Πανσανίας, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν περιγραφὴν. Πρῶτον περιγράφει τοὺς πέριξ καὶ πλησίον τῆς πόλεως ποταμούς, δεύτερον τὴν στοὰν τοῦ Στράτωνος, ἔπειτα τὰ ἱερὰ Ἀρτέμιδος,

Ἄφροδίτης, τῆς κόρης τοῦ Ποσειδῶνος Δῆμητρος, κατόπιν τοῦ Ὀμαγυρίου Διὸς καὶ Ἄφροδίτης καὶ τελευταῖον τῆς Παναχαϊᾶς Δῆμητρος, ὁπότε πλέον φθάνει εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ γράφει «καρέχεται ὁ αἰγιαλός, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἱερὰ Αἰγιεῦσιν ἔστι τὰ εἰρημένα, ὕδωρ ἄφθονον θεάσασθαί τε καὶ πεινὴν ἐκ πηγῆς ἡδύ».

Ὁ Πausanias μόλις ἔφθασεν εἰς Αἶγιον, τὴν εἴσοδον δῆλα δὴ τῆς πόλεως, βλέπων πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου κατευθύνετο ἡ πόλις μετὰ κλίσειν πρὸς βορρᾶν ἤρχισε νὰ τὸ περιγράψῃ «Αἰγίου δὲ τὴν χώραν διέξεισι μὲν ποταμὸς Φοῖνιξ, διέξεισι δὲ καὶ ἕτερος Μειγανίτας, ἐς θάλασσαν ῥέοντες» (Ἀχαϊκὰ XXIII 582,5).

Φοῖνιξ ποταμὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλος, παρὰ ὁ κατάφυτος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ἀπὸ κικροδάφνας χεῖμαρρος μετὰ τὸ σημερινὸν ὄνομα «Μηλιαγοῦ», ὁ ὁποῖος πρὶν ἀναγκασθῆ ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὰς νὰ φθάσῃ εἰς τὰς ῥιζώματα Ἀγίου Νικολάκη—Φωνησκαριᾶς—Παλαιᾶς Κουλούρας, εἰς τὸ ἄκρον δῆλα δὴ τῆς πεδιάδος Ἐπάνω Βουλομένου, ἀσφαλῶς διήρχετο εὐθέως μέσφ τῆς πεδιάδος καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ σημερινὸν ῥεῦμα «Λαγκαδά Μπούφου» καὶ «Ῥοκά». Ἡ σημερινὴ κοιλάς Ῥοκά ἦτο τότε ποταμὸς μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ μετὰ ἐκβολὰς ἀπὸ τὰ σημερινὰ κτήματα Δημοπούλου καὶ Χρυσανθοπούλου μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, διέρρεε δῆλα δὴ ὅλην τὴν μεσημβρινοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ Αἰγίου, ἡ ὁποία ἦτο, ὅπως καὶ εἶναι, χαμηλοτέρα κατὰ πολὺ τῆς πόλεως.

Ὁ προσδιορισμὸς, ὁ ὁποῖος κατανατᾷ πλεονασμὸς καὶ διὰ τοὺς δύο ποταμοὺς «ἐς θάλασσαν ῥέοντες», μαρτυρεῖ ὅτι ὁ εἰς ποταμὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ ἕτερον διεζώννον καὶ διέρρεον τὴν πόλιν μέχρι τῆς θαλάσσης.

Ἄλλως τε ἡ κοιλάς Ῥοκά φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐκατέρωθεν ὄχθας, ὑπάρχοντες δὲ καὶ σήμερον ἀμμόδεις ὄγκοι καὶ κροκαλώδη λιθώματα ξεπλυμένα ἀπὸ τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων, ὅταν ἐπήρχοντο χεῖμαρρῶδεις πλημμύραι. Τὰ δὲ ῥεύματα (ξερολάγκαδα) τοῦ Ἐπάνω Βουλομένου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ διάβασις τῶν ρευμάτων τοῦ ἐξαναγκαζομένου χεῖμαρρου Μηλιαγοῦ ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὰς νὰ ὑποχωρῇ κατὰ τὸ διάστημα τῶν χιλίων ὀκτακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τότε πρὸς τὴν σημερινὴν του μᾶλλον ἀσταθῆ κατεύθυνσιν.

Ἡ γνώμη ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Πausanίου ἀναφερόμενος ποταμὸς Φοῖνιξ εἶναι τὸ Σαλμενίτικο ποτάμι, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἐπίδρασιν μαρτυρίας τοῦ ἱστορικοῦ Κουρτίου (Curtius Peloponnesos cotha σελ. 459), παραδέχεται καὶ ὁ κ. Παν. Εὐνόπουλος εἰς τὸ βιβλίον του «τὸ Αἶγιον διὰ μέσου τῶν αἰώνων» (σελ. 13), κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώμην, εἶναι πολὺ παρακεκινδυνευμένη, διότι... τί κοινὸν ἔχει ὁ ποταμὸς τοῦ Σαλμενίτικου μετὰ τὸ Αἶγιον;... Τὸ ὅτι «τὸ πεδινὸν ἔδαφος τῆς Ῥυπικῆς κατεῖχον οἱ Αἰγίεις, καθ' οὓς χρόνους ἔγραφεν ὁ Πausanias καὶ ἐπομένως χώραν τοῦ Αἰγίου διέρρεε τότε ὁ Φοῖνιξ», ὅπερ ὑποστηρίζει ὁ κ. Νικ. Λέκκας εἰς τὸ περι-

σπούδαστον σύγγραμμά του «Ῥῦπες» (σελ. 34), λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸν Στράβωνα (Βιβλ. Η'. κ. 7), δὲν μᾶς πείθει ὅτι Φοῖνιξ εἶναι τὸ Σαλμενίτικο ποτάμι, διότι τότε χώρας τοῦ Αἰγίου διέρρεε καὶ ὁ Σελινοῦς ποταμὸς καὶ ὁ Κερυνίτης καὶ ὁ Βουραϊκός, ἐν τούτοις ὁ Πausanias περιορίζει τοῦ Αἰγίου τὴν χώραν, ἥτοι τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως, μετὰ Φοῖνικος καὶ Μειγανίτας. Ἐπίσης δὲν εὐσταθεῖ ἡ γνώμη ὅτι ὁ Πausanias σφάλεται κατὰ τὴν περιγραφὴν. Ἡ περιγραφὴ ἀποδεικνύει αὐτόπτην, λεπτολόγον περιηγητὴν. Ἀλλὰ καὶ ἡ μικρασιατικὴ του καταγωγὴ καὶ ἡ γνώσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραπληγηθῆ ἐν μέσφ ἀνθρώπων τοῦ ἰδίου ἐθνισμοῦ καὶ ὁμιλούντων τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ διάλεκτον.

Ἐχομεν συνεπῶς τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Φοῖνιξ ποταμὸς εἶναι ἡ κοιλάς Ῥοκά καὶ τὸ Αἶγιον, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐννοεῖται, ὅπερ περιγράφει ὁ Πausanias, ἥτοι ὅπως εἶναι καὶ σήμερον, πλὴν τῶν καθιζήσεων, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κατὰ τοὺς μεγάλους σεισμοὺς 1748 καὶ 1817 μ. Χ. καὶ μετὰ ἐξαίρεσιν τῶν νέων συνοικισμῶν.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ἱερεὺς ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Αἶγιον

SPLEEN

Θάρθη ἀπόψε σὰν κι' ἐχτὲς ἡ ἔρμη χίμαιρά μου
Π' ἀνάθρεψε ἡ ἀνία μου κι' ἡ ἀδειανὴ καρδιά μου
Στὴν κεφαλή μου νὰ συρθῆ,
Θάρθη ἡ χίμαιρα, θάρθη
Νὰ δώσῃ στὰ μηνίγγια μου τὸν τόνο ποὺ τοὺς λείπει
Καὶ στὴν ψυχὴ μου τρίδιπλη τὴ χτεσινὴ μου λύπη.
Θάκουση τὰ γλυκόλογα τάμαρτωλά ποὺ ξέρει
Ἡ γερασμένη μου καρδιά, ἡ ἴδια θὰ τὰ φέρῃ
Καὶ θᾶναι πιὸ πεθυμητὰ
Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ ζεστά
Ποὺ κάθε μέρα βρούκαλα σκοτώνουν τὸ κορμί μου
Σὰν νὰ μὴ φτάνουν οἱ λυγμοὶ κι' οἱ τόσοι στεναγμοὶ μου.
Θενὰ γιομίσῃ ἡ κάμαρα ἀπ' τᾶθωρά της κάλλη
Κι' ἡ ἄλογη τοῦ λογικοῦ μετὰ τὸ αἴσθημά μου πάλη
Θὰ ζωντανέψῃ σὰν κι' ἐχτὲς
Ποὺ οἱ ἴδιες ἐννοίαι μου αὐτὲς
Μπαινόβγαιναν ἴμ' ἀλαλαγμοὺς στὴν ἀδειανὴ καρδιά μου...
Θάρθη κι' ἀπόψε σὰν κι' ἐχτὲς ἡ ἔρμη χίμαιρά μου.

ΚΡΑΤΗΣ ΔΑΝΗΛΟΣ

Ο ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡ-ΓΑΒΡΗΛ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἀπὸ τίς πιὸ γλυκιές ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς μου εἶνε μερικὲς ἀμαρτίες μου ποὺ δὲν ἔχω ἀκόμη μετανοιώσει γι' αὐτές. Ἀλλὰ γιὰ τὴν παρακάτω ὑπόθεση ἔχω μετανοιώσει ἀπὸ τὴν καρδιά μου καὶ θὰ σὰς τὴν ξομολογηθῶ μήπως καὶ μοῦ συχωρεθῆ.

Ἡ ἱστορία ἔγινε τὸν καιρὸ ποὺ ἐσπούδαζα στὴν Ἀθήνα τὴν ἱατρικὴ, στὰ προπολεμικὰ χρόνια. Ὁ πατέρας μου δὲν μοῦ ἔστειλε καὶ πολλὰ, ὥστε νὰ τὰ βγάζω εὐκόλα πέρα. Ἡ καλὴ μου τύχη καὶ συγκατοικοῦσα μ' ἕναν πατριώτη μου, παλιὸ συμμαθητὴ καὶ φίλο μου, τελειόφοιτο τῆς Νομικῆς, ποὺ τὰ βόλευε καλῆτερα καὶ μὲ βοηθοῦσε κάπως. Ἦταν ἀπὸ φτωχὴ οἰκογένεια τοῦ τόπου μας κι' αὐτὸς ἀλλὰ τὸν ἐσπούδαζε μὲ ἐξοδὰ του ἕνας θεῖος του, ἠγούμενος στὴν Ἁγία Μαρίνα—ἕνα μοναστηράκι ποὺ ἔπεφτε λίγο παραπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ μας, στὰ ὑψώματα, δυὸ τρεῖς ὄρες δρόμο μακριὰ.

Ὁ ἠγούμενος τοῦ εἶχε ὀρίσει ἕνα σχετικὰ πλούσιο μηνιαῖο ἐπίδομα, ὕστερ ἀπὸ τὴν ἀκόλουθην ἱστορία.

Ὅταν ἐφύγανε νὰ ἔρθουνε στὴν Ἀθήνα, θεῖος καὶ ἀνηψιός, γιὰ νὰ πρωτογραφῆτὴ στὸ Πανεπιστήμιο ὁ Κωστῆς—ἔτσι λέγανε τὸ φίλο μου—θερμαινότανε, καλὴ ὥρα ὅπως ὄλοι στὸν τόπο μας ποὺ ἔπεφτε σὲ βάλτο κι' ἡ ἐλονοσία ἔδινε κι' ἔπαιρνε. Ὅλημέρα οἱ κρυάδες τὸν ἐκόψανε μέσα στὸ τραῖνο. Τὸ βράδυ, ὅταν ἔφτασαν, πηγαίνοντας νὰ δειπνήσουν, ἀπαντήσανε στὸ δρόμο ἕναν ἄλλο συμπατριώτη μας, φοιτητὴ κι' ἐκεῖνον. ἀπὸ χρόνια στὴν Ἀθήνα καὶ ξεσκολισμένον καλά.

Ἐπῆγανε μαζί στὸ ξενοδοχεῖο, ὁ Κωστῆς ἀνόμενος ἀπὸ τὸν πυρετὸ τῆς ἡμέρας δὲν ἠθέλησε νὰ πάρῃ παρὰ μιὰ σούπα μοναχὰ. Ὁ ἄλλος τὸν ἐπαρακινούσε μὲ ἐπιμονὴ ἀνεξήγητη νὰ παραγγεῖλῃ κάτι ἀκόμη. Καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀρνιόταν, γυρίζοντας σὲ μιὰ κατάλληλη στιγμή τοῦ λέγει σιγαλά: «Τί κάνεις, βρὲ κουτέ; Ἄμα δὲν τρῶς καλά τώρα ποὺ εἶνε ὁ καλόγερος ἐδῶ, θὰ σοῦ κονονίσῃ μικρὸ ἐπίδομα. Γὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, νὰ τρῶς γερά, ὅσο βρίσκειται ὁ γέρος στὴν Ἀθήνα».

Ὁ Κωστῆς ἀναγνώρισε τὴ σοφὴ συμβουλὴ τοῦ φίλου του κι' ἐκράτησε μιὰ δίαιτα ὑπερσιτισμοῦ σ' ὅλη τὴ διαμονὴ τοῦ ἠγούμενου στὴν πρωτεύουσα.

Ἔτσι ἐκεῖνος, βεβαιωμένος πῶς πραγματικὰ τὰ ἐξοδα ἦσαντε πολλὰ, τοῦ ὥρισε καλὸ ἐπίδομα, ποὺ ἀπὸ αὐτὸ ἦτανε πεπρωμένο νὰ ξεκοκκαλίζω κι' ἐγὼ ἕνα μέρος.

Σὰν ἐπῆγα λοιπὸν στὴν Ἀθήνα συγκατοικήσαμε στὸ σπίτι ποῦ

μὰς ἐνοίκιασε δωμάτια μιὰ νέα χήρα ὁμορφῆ. Ἐγὼ ἐλαχταροῦσα τα κόκκινα χεῖλη τῆς, θυμούμενος κάποιον ἀνάλογο στίχο ἐνὸς ξένου ποιητῆ. Καταγινόμενα κιόλας τότε νὰ μεταφράσω ἕνα ἔργο τοῦ μὲ βιασύνη νὰ τὸ δημοσιέψω. Μοῦ εἶχε κολλήσει ἡ ἔμμονη ἰδέα, ὅπως σ' ὄλους τοὺς νέους φοιτητὲς τῆς ἱατρικῆς, πῶς θὰ πεθάνω σύντομα καὶ βιαζόμουν νὰ ἐξασφαλίσω πρωτύτερα τὴν ἀθανασία.

Ἡ χήρα ἦτανε πεταχὴ καὶ δὲν ἄργησε νὰ διαλέξῃ τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς δυὸ μας. Καὶ μιὰ ποῦ ὁ Κωστῆς ἦταν ὁμορφοπαλληκάρικι κι' ἐγὼ—μὲ ξέρετε—ἐπρωτίμησε ἐκεῖνον. Ἀλλὰ στὸν κόσμον αὐτὸ κάθε καλὸ ἔχει καὶ τὴν ἀνάποδη πλευρὰ του. Ἀπὸ τὴν αἰτίαν αὐτὴ ὁ Κωστῆς ἐπαράτησε τὴ μελέτη καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτανε ν' ἀποριφτῆ στὶς ἐξετάσεις του. Ὁ ἠγούμενος τὸ ἔμαθε κι' ἔγινε ἔξω φρενῶν ἐναντίον του. Τοῦ ἔγραψε πῶς οὔτε ν' ἀκούσῃ δὲν ἠθελε πιά γι' αὐτὸν καὶ τὸ σπουδαιότερο τοῦ ἔκοψε τὸ ἐπίδομα.

Αὐτὰ συμβῆκανε τὸν Ὀκτώβρη. Τὸ Δεκέμβρη, στὶς διακοπές, ποὺ ἐπῆγα στὸ χωριὸ, μοῦ ἔπεσε ὁ κληρὸς νὰ φροντίσω νὰ συμβιβάσω τὰ πράγματα.

Δυὸ τρεῖς ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα, ἕνα κρῦο βροχερὸ ἀπόγευμα, ἐκαβαλλίκεψα τὸ ἄλογό μας κι' ἐξεκίνησα γιὰ τὴ διπλωματικὴν ἀποστολὴ μου. Ἐφόρτωσα στὸ σαμὰρι δυὸ ταγάρια, τὸ ἕνα μὲ ψάρια ποὺ ἔστειλε ὁ πατέρας μου στὸν ἠγούμενο, παλιὸ φίλο του, καὶ τὸ ἄλλο μὲ βιβλία τῆς ἐπιστήμης μου, στὴν τύχη, κατὰ προτροπὴ τοῦ πατέρα μου, νὰ μὴ χάσω τὴ βραδυὰ μου χωρὶς μελέτη. Ὁ κσημένος ὁ γέρος μου ποὺ ἐσιγόλυwane ἡ ὑπαρξὴ του σὰν κερὰκι μπροστὰ στὸ βωμὸ τῆς ἐργασίας, δὲν ἔμπορουσε νὰ καταλάβῃ πῶς ἦτανε δυνατὸ νὰ χασομερᾶν κανεὶς κι' εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ μὲ βλέπῃ νὰ μὴν παρατῶ τὸ βιβλίον ἀπὸ τὰ χέρια μου.

Βράδυ βράδυ ἔφτασα στὸ μοναστήρι. Ἐξεπέζεψα, ἐπαράδοσα τὸ ἄλογο καὶ τὰ ταγάρια στὸν ὑποταχτικὸ τοῦ ἠγούμενου κι' ἀνέβηκα στὸ κελλί.

Ὁ πάτερ Γαβρὴλ καθόταν σταυροπόδι ἐπάνω στὸ κρεβάτι του, δίπλα στὸ παραγῶνι, κοί ζεστενόταν στὴν ἄσπρη σπιθερὴ φωτιὰ ποὺ βγάζανε τὰ λιοκούτσουρα, παίζοντας μὲ τίς χοντρές κεχρημπαρένιες χάντρες τοῦ κομπολογιοῦ του. Στὰ γόνατά του ἦτανε ξαπλωμένος ἕνας χοντρός ἄσπρος γάτος.

Ἐζύγωσα καὶ τοῦ ἐφίλητα τὸ χέρι κατανοητικὰ. Χωρὶς ν' ἀλλάξῃ καθόλου στάση, μὲ χαιρέτησε κι' ἐρώτησε γιὰ τὸν πατέρα μου. Ἐπειτα ἐγύρισε τὴν κουβέντα «σὲ κείνο τὸ μισερὸ», ἐννοώντας τὸν Κωστῆ.

Ἐγὼ ποῦ στὸ μεταξύ εἶχα πάρει κάθισμα καὶ ζεστενόμουν στὴ

φωτιά, γιατί; εἶχα ξεπαγιάσει ἐπάνω στο ἄλογο, ἄρχισα νὰ τοῦ παρ-
ρασταίνω πὼς ἡ αἰτία τῆς ἀποτυχίας του ἦτανε ἡ ἔχθρα του μ'
ἓναν καθηγητή, πού κάποτε τὸν ἀντίκρουσε στὴν παράδοση σὲ ζή-
τημα ἐπιστημονικό. Μοῦ φάνηκε ὅτι ὁ ἀπλοϊκὸς καλόγερος τὸ πί-
στεψε καί, πὼς ἔμεινε εὐχαριστημένος πού ὁ ἀνηψιὸς του ἔβαλε τὰ
γιαλιά στὸν καθηγητή του. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἡγούμενος εἶχε πάντα
τὴν ἰδέα πὼς ἐδιάθετε τὰ χρήματά του γιὰ μιὰ μεγαλοφυΐα.

Στὸ διάστημα πού κουβεντιάζαμε ὁ ὑποταχτικὸς καταγινόταν
νὰ στρώση τὸ τραπέζι. Τὸ τοποθέτησε μπροστὰ στὴ θέση τοῦ Πά-
τερ—Γαβρήλ κι' ἄπλωσε σερβίτσια γιὰ τοὺς τρεῖς μας. Ἐπειτα
πίθωσε ἄπάνω μιὰ μεγάλη μπουκάλια μὲ κόκκινο κρασί καὶ σὲ λι-
γάκι μιὰ σουπιέρα μὲ φασολάδα πλημμυρισμένη ἀπὸ λάδι. Ἐζυ-
γώσαμε, κι' οἱ τρεῖς. Ὁ ἡγούμενος πάντα καθιστὸς στὸ κρεβάτι,
ἐγὼ ἄπέναντί του κι' ὁ ὑποταχτικὸς ἀριστερά μου.

Ὁ πᾶτερ Γαβρήλ ἐγιόμισε τὸ βαθὺ πιάτο τοῦ ἀχνιστῆ φασο-
λάδα κι' ἔπειτα μοῦ ἐπέρασε τὴν κουτάλα. Ἐπανάλαβα τὸ ἴδιο
κι' ἐγὼ κι' ἐπέρασα τὴν κουτάλα στὸ παιδί. Ἐκεῖνο ἀφοῦ γιόμισε
τὸ δικό του, κι' ἔτσι τέλιωσε ὁ ἰδιότυπος αὐτὸς τρόπος σερβιρίσμα-
τος, ἄρχισε νὰ μουρμουρίζη κάτι βιαστικά. Γιὰ μιὰ στιγμή μοῦ
φάνηκε σὰ νὰ παραμιλοῦσε κι' ἐγύρισα καὶ τὸ κοίταξα προσεχτι-
κά. Ἐκατάλαβα πὼς ἔλεγε προσευχὴ καὶ μὴ ξέροντας τί νὰ κάμω
ἄρχισα νὰ σταυροκοπιόμην ἀκατάπαυτα. Ἄξαφνα ὁ γάτος κά-
νοντας ἓνα πήδημα ἀπὸ τὸ κρεβάτι βρέθηκε ἄπάνω στὸ τραπέζι.
Ὁ ἡγούμενος πού στὸ μεταξύ καταγινόταν νὰ κόβη μὲ τὸ μαχαίρι
τὸ ψωμί του σὲ σύμμετρες μπουκιές, τοῦ ἔδωσε μιὰ σπρωξιὰ μὲ τὸ
χέρι καὶ τὸν ἐπέταξε στὸ πάτωμα φωνάζοντας θυμωμένα.

— Ἄει στὸν τάδε ντέ!

— Εὐλόγησον, δέσποτα! ἀκούστηκε σύγχρονα καθαρή τώρα ἡ
φωνὴ τοῦ ὑποταχτικοῦ.

Ὁ Πᾶτερ Γαβρήλ ἀνασήκωσε τὰ φαρδιά μανίκια τοῦ ράσου
του κι' εὐλόγησε.

— Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εὐλόγησον τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν
τῶν δούλων σου.

Σὲ λιγάκι ἀγκομαχοῦσαμε κ' οἱ τρεῖς καταπίνοντας τὶς κου-
ταλιές μὲ τὴν εὐλογημένη ζεστὴ τροφή, διακόπτοντας μονάχα γιὰ
ν' ἀδειάζουμε τὰ μεγάλα ποτήρια μὲ τὸ κοκκινέλι πού τὸ παιδί εἶχεν
ἀναλάβει νὰ γεμίζη. Στὴν ἀρχὴ θέλησα νὰ κρατήσω κάποια φήμη
πού εἶχα ἀποχτήσει στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν παρέα τῶν φίλων μου ὡς
πρὸς τὸ κρασί, ἀλλὰ γρήγορα παραιτήθηκα ἀπὸ τὸν ἄνισον αὐτὸν
ἀγῶνα πρὸς τὸν ἡγούμενο καὶ τὸν ὑποταχτικὸ του.

Κάπου-κάπου ἔριχνα καμμιά ἐξεταστικὴ ματιὰ στοὺς καλογέ-
ρους. Ὁ ἡγούμενος ἐφοροῦσε σκοῦφο μαῦρο κεντημένο μὲ πράσινο

μετάξι, ἔργο κάποιας ἀνηψιάς του. Τὸ πρόσωπό του ἦτανε καλο-
θρεμμένο, κόκκινο — πιὸ πολὺ τώρα ἀπὸ τὸ ζεστὸ φαγητὸ καὶ τὸ
κρασί — καὶ ἠλιοκαμένο. Τὰ μάγουλά του ἐσκέπαζαν ἀραιὰ ἄσπρα
γένεια, πυκνότερα κάπως στὸ πηγούνη. Τὰ μουστάκια του κοντὰ
στὴ μύτη εἶχανε κιτρινίσει ἀπὸ τὴ χρήση τοῦ ταμπάκου. Τὰ μαλ-
λιά του ἦσαντε στριφογυρισμένα καὶ σκεπασμένα ἀπὸ τὸ σκοῦφο,
πού ἄφινε νὰ ξεφεύγουν ἄσπρες λοῖδες. Στὰ μάγουλα καὶ τὸ πη-
γούνη τοῦ ὑποταχτικοῦ εἶχαν ἀρχίσει νὰ φυτρῶνουν κατὰ ἀραιὰ
διαστήματα μαῦρες κατσαρὲς τρίχες.

Κι' ὅσο τοὺς ἐπαρτηροῦσα προσεχτικὰ τόσο ἐπειθόμουν πὼς
τὸ ξυράφι εἶνε μιὰ θαυμάσια ἐφεύρεση.

Ὁ ὑποταχτικὸς ἔτρωγε ἀμίλητος καὶ σκυμένος στὸ πιάτο του.
Κάπου-κάπου ἀνασήκωνε τὰ μάτια του κι' ὅταν τὸν ἐκοίταζα, ἐγύ-
ριζε τὸ βλέμμα ἄλλοῦ, μὴ μπορώντας νὰ ὑποφέρῃ τὸ δικό μου. Οἱ
λατρικὲς μου γνώσεις μοῦ ἐπιτρέπανε νὰ δίνω μιὰν ἐξήγηση στὴν
ἀδυναμία του αὐτῆ.

Γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα ἄνοιξα μιὰ κουβέντα μὲ τὸν ἡγούμενο
γιὰ τὴν πολιτικὴ κατάσταση, πού τὴν ἐπαρακολουθοῦσε μὲ πολὺ
ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ ἔδινε διάφορες πληροφορίες σὰν καλὰ καταρ-
τισμένος πού ἤμουν στὸ κεφάλαιο αὐτό. Στὴν Ἀθήνα δὲν ἔλειπα
βραδιὰ ἀπὸ τὴ Βουλὴ κ' ἤξερα ὅλους τοὺς βουλευτές, καθένα
μὲ τὸ ὄνομά του. Ἀκόμα μποροῦσα νὰ μιμηθῶ τὴ φωνὴ τους καὶ
καὶ τὶς χειρονομίες τους σὰν ἐρητόρευαν. Ὁ πᾶτερ-Γαβρήλ εἶχε
κουμπάρο ἓνα βουλευτὴ τῆς ἐπαρχίας μας κι' ἐνδιαφερόταν ὑπερ-
βολικὰ γι' αὐτόν. Στὸν τόπο ἐλέγανε πὼς τοῦ εἶχε προσφέρει με-
γάλη συνδρομὴ σὲ ψήφους καὶ χρήματα. Γιατί ὁ ἡγούμενος ἐλογα-
ριαζόταν νὰ ἔχη μιὰ σχετικὰ καλὴ περιουσία.

Θὰ ἦταν ἐννιά ἡ ὥρα ὅταν ὁ φιλοξενητὴς μου, ἀφοῦ ἐκαθάρισε
καλὰ τὰ γένεια καὶ μουστάκια του μὲ τὴν πετσέτα κι' ἐξέπλυνε τὸ
στόμα του μὲ τὸ τελευταῖο ποτήρι κρασί, ἔβγαλε μὲ μιὰ μεγαλό-
πρεπη κίνηση τὸ χρυσὸ ρολόγι τοῦ ἀπ' τὴν τσέπη τοῦ ἀμντε-
ριοῦ του.

— Ἀργήσαμε ἀπόψε, μοῦ εἶπε κι' ἐχασμουρήθηκε. Ἐσεῖς, σγα-
ρίλιοι, εἶστε μαθημένοι νὰ κοιμώσατε τὰ μεσάνυχτα καὶ δὲν σὰς
νοιάζει. Ἐπειτα ἐχασμουρήθηκε πάλι καὶ παίρνοντας ἓνα βαθὺν
ἀνσστεναγμὸ ἐσηκώθηκε ὀρθός.

Μ' ὠδήγησε στὸ διπλανὸ δωμάτιο, τὸν ξενώνη, καὶ μοῦ ἔδειξε
τὸ κρεβάτι μου. Ὁ ὑποταχτικὸς μοῦ ἔφερε κατὰ διαταγὴ του ἓνα
μισοκαμένο κερὶ καὶ μιὰ κανάτα νερό. Μὲ ἄκαληνυχτῆσανε, ἐκλεί-
σανε τὴν πόρτα κι' ἐφύγανε. Ἐγδύθηκα γρήγορα κι' ἔπεσα.

Ἀπὸ τὸ κελλὶ μὰς ἐχώριζε ἓνας φτενὸς μεσότοιχος κι' ἄκουα

καθαρὰ τῆ φωνῆ τοῦ ὑποταχτικοῦ νὰ μουρμουρίζῃ τὸ Ἀπόδειπνο καὶ τὸ βῆμα τοῦ ἡγούμενου ποῦ πηγαينوερχόταν τρίζοντας τὶς παντοῦφλες τοῦ μέσα στὸ δωμάτιο. Φαίνεται πὼς ἔστρωνε τὸ κρεβάτι του. Στὴν ἀρχὴ ἐπροσπάθησα νὰ ἀκροασθῶ τὴν ἀκολουθία. Ἀλλὰ ὁ ὑποταχτικὸς ἐπρόφερε τὰ λόγια τόσο σύντομα καὶ κομμένα ποῦ δὲν ἐμποροῦσα νὰ καταλάβω τίποτε. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἀπαγγελίας μου ἐγεννοῦσε τὴν ἴδιαν ἐντύπωση ποῦ μποροῦν νὰ κάμουνε σ' ἓναν ἄμαθο τὰ σημεῖα, μετὰ τὰ ὁποῖα οἱ στενογράφοι παρασταίνουν τὶς λέξεις.

Σὲ λίγο, ὅπως ἤμουν ἀποσταμένος ἀπὸ τὴν καβάλλω, ἀποκοιμήθηκα.

Πρὸς τὰ ξημερώματα μετὰ ἐξύπνησε ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας ποῦ βρισκόταν στὸ προαύλιο τοῦ μοναστηριοῦ. Ἐκατάλαβα πὼς οἱ καλογέροι εἶχανε κατεβῆ νὰ διαβάσουν τὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου. Ὁ ἄνεμος ἐσφύριζε στὰ παράθυρα σὰν θεριὸ ποῦ ἐζητοῦσε εἴσοδο στὸ κατάλυμά μου. Ἐτυλίχθηκα καλὰ μέσα σὲ τὶς κουβέρτες μου κι' ἐπῆρα δεῦτερον ὕπνο.

Κατὰ τὶς ἑπτὰ ἐσηκώθηκα. Ἄνοιξα τὸ παράθυρο κι' ἐνίφτηκα μετὰ τὸ νερὸ τῆς κανάτας. Ἐπειτα ἄρχισα νὰ γυρίζω μέσα στὸ δωμάτιο. Σ' ἓνα παράθυρο βρισκόμενο πάντα κλειστὸ καὶ μετασχηματισμένο σὲ βιβλιοθήκη ἐβρῆκα διάφορα βιβλία.

Ὅπως σὰς ἐδιηγῆθηκα στὴν ἀρχὴ, ἐγὼ ἀνακατεβόμουν ἐρασιτεχνικὰ στὴ φιλολογία. Ἐνας φίλος μου ἀγνωρισμένος ποιητῆς μέσα στὰ Κυριατικὰ περιοδικὰ τῆς δεκάρας μου εἶχε συστήσει κάποτε νὰ διαβάσω τὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων» τοῦ Σολομώντα γιὰ ὑπέροχο φιλολογικὸ ἔργο. Ἐσκέφτηκα πὼς ἦτανε μιὰ καλὴ εὐκαιρία τώρα καὶ ἄρχισα νὰ ψαχουλέβω τὰ βιβλία. Ἐστάθηκα ὁμως ἄτυχος. Ἡ Γραφὴ δὲν ἐβρισκόταν στὴ βιβλιοθήκη. Ἐβρῆκα ἓνα σωρὸ ἄλλα βιβλία, συναξάρια, ἀκολουθίες, ψαλτήρια καὶ τὰ παρόμοια, ὅλα τυπωμένα στὴ Βενετιὰ καὶ στὸ Τριέστι μετὰ ψηφία ἀσυνήθιστα στὸν καιρὸ μας.

Τότε μου ἐκίνησε τὴν περιέργεια ἓνα χειρόγραφο. Στὴν πρώτη σελίδα ἔγραφε μετὰ μεγάλα γράμματα πράσινα ἱστορισμένα μετὰ κόκκινα στολίδια. «Τόδε ἔργον κάμου Ἰωαννικίου τοῦ ἐξ Ἡπείρου, ἱερομονάχου μεγαλοσχήμου Ἀγιορείτου, ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Ἀγίας Μαρίας ἐν ἔτει σωτηρίῳ α'.....» Κι' ἀπομέσα «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ὁσίοις πατρὸς ἡμῶν....» κι' ἀνάφερε τὸ ὄνομα ἐνὸς ἁγίου. Ἐξαπλώθηκα στὸ κρεβάτι κι' ἐδιάβαζα τὴ βιογραφία τοῦ Ἀγίου. Ἦτανε—ἂν θυμοῦμαι καλὰ—γιὸς κάποιου ρωμαίου ἄρχοντα καὶ τὴν πρώτη βραδυὰ τοῦ γάμου του ἐπαράτησε τὴ νύφη καὶ πῆγε σὲ μιὰν ἐρημιὰ κι' ἀσκήτεψε ὡς τὸ θάνατό του.

Μὲ ζωηρὰ χρώματα τὸν παράστανε γυμνὸ καὶ ξυπόλυτο μετὰ μαλλιά σερνόμενα ὡς τὸ χῶμα, μοναδικὴ του ντυμασιὰ. Ἀντίθετα

ἱστοροῦσε τὰ πατρικὰ του μεγαλεῖα καὶ πλοῦτη καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς νύφης. Κάθε κεφάλαιο τοῦ βιβλίου ἀρχίζε μετὰ μεγάλα γράμματα—μισὴ σελίδα τὸ καθένα—στολισμένα μετὰ κόκκινα καὶ κίτρινα καὶ πράσινα ξόμπλια, γοργόνες καὶ δράκοντες, ποῦ ποῖος ξέρει πόσον καιρὸ δουλιὰ καὶ ἡσυχία ἀπαιτήσανε γιὰ νὰ ἱστορισθοῦνε.

Ἄξαφνα ἄκουσα ἓνα χτύπο στὴν πόρτα μου. Ἐφώναξα «ἐμπρός» καὶ ἀνοίγοντας ἐμπῆκε μέσα ὁ ὑποταχτικὸς. Μετὰ καλημέρισε χαμογελώντας καὶ μου εἶπε:

—Ὁ γέροντάς μου ἐπῆρε τὸ ἄλογό σας καὶ πάει κάτω στὸ βάλτο. Ἐρίξανε οἱ τσοπάνηδες τὰ πρόβατα ἐκεῖ κι' ἐφάγανε λαπατιές κι' ἐβδελιάσανε. Τὸν ἐκράξανε νὰ τοὺς δισβάσῃ ἁγιασμό μετὰ τὸ κουτὶ τοῦ ἁγίου.

Τὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Μαρίας ἐκάτεχε ἓνα κουτὶ ἀσημένιο μετὰ κάποιον λείψανο, χαρισμένο ἀπὸ ἓναν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, σύμφωνα μετὰ τὰ ντοκουμέντα ποῦ κρατούσανε. Αὐτὰ τὰ ξέρω καλὰ γιὰ τὸν ἀκόλουθο λόγο. Κοντὰ στὸ χωριὸ μας ἐπερνοῦσε ἡ νερομάνα τοῦ Μουσταφάμπεη, ἀνοιγμένη πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση ἀπὸ τὸν Τοῦρκον ἄρχοντα τοῦ τόπου. Στὰ χρόνια μας εἶχε κλείσει κι' ὁ δήμαρχος δὲν ἤθελε νὰ τὴν διορθώσῃ γιὰ ἐκδίκηση τοῦ ἀντιπάλου του ποῦ εἶχε χτήματα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Συχνὰ λοιπὸν εἶχαμε πλημμύρες κι' ἐπνιγόσαντε τὰ σπαρτὰ—καμμιά φορὰ κι' ἄνθρωποι καὶ ζῶα. Σὲ κάθε τέτοια περίσταση ἐκαλοῦσαμε τὸν ἡγούμενο τοῦ μοναστηριοῦ μετὰ τὸ θαυματουργὸ κουτὶ κι' ἐκάναμε λιτανεῖα νὰ σταματήσουν οἱ βροχές.

Ἐτσι λοιπὸν μὴ ἔχοντας ἄλογο ἤμουν ἀναγκασμένος νὰ μείνω στὸ μοναστήρι.

—Δὲν πειράζει, εἶπα. Θὰ ἔβγω λίγο ἔξω ὡς νὰ περάσῃ ἡ ὥρα.

—Μὴν ἔβγεις, μου ἀπάντησε. Θὰ βρέξῃ. Ψυχαλίζει κιόλας.

—Τότε τί νὰ κάμουμε;

—Παίζουμε τριόττα ἢ τάβλι, ὅ,τι θέλεις καὶ περνᾷ ἡ ὥρα.

Μ' ἄρεσε ἡ ἰδέα του. Τριόττα εἶχα νὰ παίξω ἀπὸ μικρὸ παιδί, χρόνια τώρα. Τάβλι στὴν Ἀθήνα δὲν ἔλειψε βραδιὰ ποῦ νὰ μὴν παίξω τὸν καφέ μου κι' εἶχα γίνεαι ἀρχιμᾶστορας.

—Πᾶμε κοντὰ στὴ φωτιὰ νὰ ψένουμε καὶ κάστανα, μου ἐπρότεινε ὁ ὑποταχτικὸς.

Περνώντας στὸ ἄλλο δωμάτιο παρατήρησα τὰ ταγάρια μου ἄδεια ἀπάνω στὸ τραπέζι. Ὡς γιὰ τὰ ψάρια ἄκουγα νὰ χοχλάζουν στὴ φωτιὰ. Τὰ βιβλία μου ἦτανε ξαπλωμένα ἀπάνω στὸ τραπέζι. Φαίνεται πὼς τὸ καλογεροπαίδι τὰ εἶχε βγάλει κι' ἐξεφύλλιζε νὰ βλέπῃ τὶς εἰκόνες. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἀνοιγμένο σὲ μιὰ σελίδα ποῦ εἶχε κάποιαν εἰκονογραφίαν ἀρκετὰ σκανταλιστικὴ γιὰ

ὅποιον δὲν τὴν ἐκοίταζε μὲ μάτι ἐπιστημονικό.

Ἄρπαξα ἓνα βλέμμα τοῦ παιδιοῦ γρήγορο, ἀνθρώπου ποὺ ἔκαμε κάποιον φταίξιμο, νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ βιβλίο κι' ἀπάνω μου. Ἐγὼ τὰ ἐμάζεψα καὶ τὰ ἐξανάβαλα στὸ ταγάρι, ὡς ποῦ νὰ φέρῃ ἐκεῖνος τὸ τάβλι.

Ἐκαθίσαμε κοντὰ στὴ φωτιά, ἀναδέψαμε τὰ ξύλα κι' ἐβάλαμε ἀπάνω στὴ θράκα λίγα κάστανα νὰ ψηθοῦν. Ἀρχίσαμε νὰ παίζουμε ἀλλὰ τὸ παιγνίδι καταντοῦσε χωρὶς ἐνδιαφέρον γιατί ὁ σύντροφός μου ἦτανε ὄλως διόλου ἄπειρος. Ἐπροτίμησα λοιπὸν νὰ γυρίσω στὴν κουβέντα παρατώντας σιγὰ—σιγὰ τὸ τάβλι.

Ἐἴτε ἡ σχεδὸν ὁμοιότητα τῆς ἡλικίας μας, εἴτε ἡ μοναξιά ποὺ βρεθήκαμε, θέλετε ἀκόμη καὶ τὸ φυσικό μου εὐκολα ν' ἀφομοιώνουμε μὲ ὅ,τι λογῆς παρέα μοῦ ἐτύχαινε, ἐσουντελέσανε σὲ λίγην ὥρα νὰ ἔχω μάθει ὅλη τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ ὑποταχτικοῦ, ἀπλή καὶ λιγόλογη.

Μιά κι' ἐπεθαίνανε τὰ ἀρσενικά ἀδέρφια του, ἡ μάνα του, χωριάτισσα ἀπὸ κάπου ἐκεῖ γύρω, ἔταξε στὴν Ἁγία Μαρίνα νὰ τῆς ζήσει παιδί ἀρσενικό καὶ νὰ τὸ κάμῃ καλόγερο στὸ μοναστήρι της. Ἔτσι ἔγιναν κιόλας τὰ πράγματα καὶ ὁ Ζῶης — αὐτὸ ἦτανε τὸ ὄνομά του — καμμιά δεκαριά χρόνια τώρα εἶχε παραδοθῆ ὑποταχτικός τοῦ πάτερ-Γαβρήλ, δόκιμος γιὰ τὴν καλογερικὴ ζωὴ. Ὁ ἡγούμενος τὸν ἔστειλε στὸ σχολεῖο κάτω στὸ χωριὸ μας καὶ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ Ἑλληνικό. Ἀπὸ χρόνου μάλιστα ἐλογάριαζε νὰ τὸν στείλῃ στὴν πόλιν στὸ Γυμνάσιο κι' ἀργότερα εἶχε βλέψεις νὰ τὸν κάμῃ Θεολόγο. Ἀγαθὸς καὶ φιλόδοξος ἄνθρωπος, ὅπως ἦταν ὁ πάτερ-Γαβρήλ, εἶχε καλὴ διάθεση γιὰ τὸν ὑποταχτικό του, γι' αὐτὸ κι' ὁ Κωστής δὲν ἐχῶνευε τὸ Ζῶη ἐπειδὴ καταλάβαινε πῶς, ὅ,τι ἐξόδευε ὁ θεῖος του γι' αὐτὸν τὸν νέο, ἐλιγόστευε τὴν κληρονομιά.

—Μένεις εὐχαριστημένος ποὺ ἔγινες καλόγερος; τὸν ἐρώτησα.

—Βαριά ἢ καλογερικὴ, μοῦ ἀπήντησε χαμογελώντας.

—Γιατί;

Δὲν ἀποκρίθηκε.

Ἦς τόσο ἐπήραμε θάρρος καὶ λέγαμε διάφορες κουβέντες κι' ἀστεῖα. Ἄξαφνα μοῦ λέγει μ' ἓνα ὕφος ταραγμένο.

—Περνᾶτε καλὰ σεῖς στὴν Ἀθήνα!

—Ἄμα ἔχουμε χρήματα, ἀπαντῶ.

—Κι' ἄμα δὲν ἔχετε, ἐπρόσθεσε. Ἐμένα μοῦ τὰ εἶπε πῶς περνᾶτε στὴν Ἀθήνα ἓνας τσοπάνης ἐδῶ κοντὰ στὰ Καλύβια, ποὺ ἔκαμε ἐκεῖ στρατιώτης.

—Εἶν' ἀλήθεια, μὲ ρώτησε σιγὰ κι' ἐμπιστευτικά, πῶς οἱ γυναῖκες σοῦ φωνάζουν σὰν περνᾶς στὸ δρόμο;

Τοῦ ἐξήγησα πῶς ὁ στρατιώτης τοῦ εἶχε παραστήσει τὰ

πράγματα ὑπερβολικά. Ἐμένα τουλάχιστο δὲν μοῦ ἔλαχε τέτοια εὐτυχία στὴ ζήση μου καὶ δὲ μποροῦσα νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσω.

—Ἐσύ, μὲ ρώτησε, ἔχεις ἰδεῖ καμμιά γυναῖκα;

—Ἄν ἔχω ἰδεῖ γυναῖκες; Ἄλλο τίποτα. Ἀπάντησα γελώντας μὲ τὴν ἀστεῖαν ἐρώτηση.

—Δὲ σὲ ρωτῶ αὐτό. Γυμνὴ ἔχεις ἰδεῖ ποτέ; ἐξαναρώτησε ἀναμμένος ὄλος καὶ κοιτάζοντας χάμω.

Ἐσυλλογίστηκα πῶς ὅλα αὐτὰ θὰ ἦταν ἀποτέλεσμα τοῦ ξεφυλλίσματος τοῦ βιβλίου μου ποὺ ἔκαμε τὸ πρωτὶ ὁ νέος. Ἐγὼ ἄνθρωπος πονηρὸς δὲν ἐγεννήθηκα—ὁ Θεὸς ἄς μὲ κρίνῃ. Ἐκεῖνη τὴ στιγμή δὲν ξέρω πῶς μοῦ ἐπέρασε μιὰ κακὴ ἰδέα ἀπὸ τὸ νοῦ. Σκέφτηκα πῶς θὰ ἐπρόσφερα μεγάλη δούλεψη στὸν Κωστή, ἂν ἐκατῶρθωνα νὰ ξελογιάσω τὸ παιδί, ποὺ λίγη φωτιά ἤθελε ἀκόμα ἢ φαντασία του, ποὺ κουφόκαιγε, γιὰ νὰ παρατήσῃ τὰ ράσα καὶ νὰ μὴ χαθῆ ἢ μερίδα τῆς κληρονομιάς. Ἐβαλα σ' ἐνέργεια τὸ σχέδιό μου κι' ἄρχισα νὰ τοῦ διηγοῦμαι διάφορες ἱστορίες ἀληθινὲς καὶ ψεύτικες, ὅταν ξάφνου ἀκούστηκαν τὰ βήματα τοῦ ἀλόγου στὴν αὐλή. Καταλάβαμε πῶς ἐγύρισε ὁ ἡγούμενος κι' ἐπεταχτήκαμε κι' οἱ δυὸ σὰ ζαρκάδια ποὺ μυρίζονται τὸν κυνηγὸ. Ὁ Ζῶης ἔτρεξε ἔξω, ἐνῶ ἐγὼ τοῦ ἐφώναζα πίσωθε.

—Βάλε τ' ἄλογο στ' ἀχούρι νὰ ξαποστάσῃ καὶ δὸς του ταγὴ νὰ προφτάσω νὰ φύγω.

Σὲ λίγο ἐμπῆκεν ὁ ἡγούμενος βρεγμένος. Ἐφυσοῦσε κι' ἐφαίνονταν θυμωμένος γιὰ τὸ πάθημά του. Ἐκατάλαβα πῶς ἤθελε ν' ἀλλάξῃ τὰ ροῦχα του καὶ τὸν ἄφισα περνώντας στὸν ξενῶνα.

Ἦστερα ἀπὸ λίγην ὥρα ποὺ ἐκαθήσαμε νὰ φάμε ἐθεώρησα καλὸ ν' ἀνοίξω μιὰ κουβέντα καὶ εἶπα:

—Σήμερα εἶχατε τρεξίματα μὲ τοὺς παλιοτσοπάνηδες, ἄγιε καθηγούμενε.

—Βέβαια, μ' ἀπάντησε θυμωμένος. Παλιοτσοπάνηδες! Γιατί κρατοῦνε ἀκόμα λίγη πίστη. Δὲν εἶνε βλέπεις, σὰν καὶ σὰς τοὺς πολιτισμένους, ποὺ ἐπαρατήντε τὴ θρησκεία κι' οὔτε Τετάρτη οὔτε Παρασκευὴ φυλάτε; οὔτε τὴ σαρακοστή ξέρετε πότε μπαίνει καὶ πότε βγαίνει. Ἄν δὲν ἦσαντε οἱ χωριάτες κι' οἱ γυναῖκες θὰ εἶχαν κλείσει οἱ ἐκκλησιῆς καὶ τὰ μοναστήρια.

—Ἔτσι εἶστε σεῖς, ἐπρόσθεσε. Ὅσο βαστάτε καλὰ, οὔτε θυμάστε πῶς ὑπάρχει Θεός. Κι' ἄμα ψοφολογάτε σὰν τὸν Ἄρειο ἀπὸ τὰ πάθια σας, τότε ἀρχίζετε «Παναγία, βόηθα!». Τότε ζητάτε τὴν ἐκκλησιά καὶ τὸ μοναστήρι καὶ τὸν ἅγιο. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος θέλει λάδι, θέλει κερὶ, θέλει λιβάνι, θέλει ἐκκλησιά, παπᾶ, κόρακα, τρίβολο...

Ἀπάνω στὸ θυμὸ του ὅπως ἦτανε σηκωμένος ὀρθός, κατακόκκι-

νος κι' έκουνοσε τὰ χέρια του, έφώναζε χωρίς νά έχη συναίσθηση για τίς λέξεις που μεταχειριζόταν και τὸ νόημά τους. Έγώ είχα ζαρώσει στην άκρη. Ο Ζώης παρακολουθοῦσε με φιλοσοφικήν ἀπάθεια κατεβάζοντας τεράστιες μπουκιές βουτημένες μέσα στο ψαροζούμι.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δὲν ἐπερίμενα τέτοιο φιλιππικό. Ἐπροσπάθησα νά διαμαρτυρηθῶ και νά πείσω τὸν Πάτερ Γαβρήλ πῶς ἐσυμφωνοῦσα ἀπόλυτα με ὅσα ἔλεγε. Κι' ὄλο αὐτὰ για ἕνα λόγο παραπάνω. Ἐπειδὴ δὲν είχα τελειωμένη ἀκόμη τὴ δουλιὰ τοῦ Κωστή.

— Ἄς εἶνε. Εἶνε κατάστασις αὐτὴ, ἀδερφέ; ἐξακολούθησε καταπεσμένος λιγάκι τώρα ὁ ἠγούμενος. Τὴν ἄλλη φορὰ που ἦρθα στην Ἀθήνα ἄκουγα στο δρόμο νά λένε στις γυναίκες «προσκυνῶ, κυρία μου» και «προσκυνῶ, κυρία μου» και στοὺς παπάδες «χαίρετε»! Λένε πῶς ἀρχίσανε κιόλα νά φιλοῦνε τὰ χέρια τῶν γυναικῶν. Δὲν θ' ἀργήσουμε νά ἴδουμε ποῦ θὰ τοὺς κάνουνε μετάνοιες σὰ δεσποτάδες ἢ Κύριε, ἐλέησον!

Δὲ θὰ μπορούσα νά καταλάβω τί ἔστεκα ἐγώ σ' ὄλα αὐτὰ, ἂν ἄξαφνα δὲν ἄρχιζε τὸ κύριο μέρος τοῦ λόγου του ἐναντίον τοῦ Κωστή, που σ' αὐτὸν ὄλα τὰ παραπάνω ἦτανε, νά εἶποῦμε, ὁ πρόλογος.

Στὴν ἀναβροχιά, καλὸ εἶνε και τὸ χαλάζι, λέει μιὰ παροιμία. Οἱ φωνές τοῦ πάτερ Γαβρήλ είχανε ὄλη τὴν ὄρμη του ἀλλὰ και τὴν εὐεργετικότητά του, ἀφοῦ στο τέλος μοῦ ἐδήλωσε πῶς «μονάχα ἕνα χρόνο ἀκόμα είχε νά τοῦ στείλῃ κ' ἔπειτα ἄς ἔκανε ὅτι τὸν φωτίσει ὁ Θεός». Ἐθεώρησα τὴ λύση αὐτὴ μεγάλη ἐπιτυχία και μάλιστα ὅταν, σὰν ἐξεκίνησα νά πάω στο χωριό, ὁ καλόγερος μοῦ ἔδωσε τριακόσιες δραχμές νά τοῦ στείλω μ' ἐπιταγή «μὴ τὸν στραβῶσῃ ἢ πείνα και τινάξῃ τὰ μυαλά του». Βέβαια τέτοιος κίνδυνος δὲν ὕπαρχε γιατί ἡ σπιτονοικοκυρά μας τοῦ είχε ἀνοίξει πίστωση ἐπάνω στα αἰσθήματά της, ἀλλὰ ὁ ἠγούμενος δὲν ἤξερε τίποτε εὐτυχῶς ἀπ' ὄλην αὐτὴ τὴν ἱστορία.

Ἐγώ σὰν ἐγύρισα στο χωριὸ εἶπα τοῦ πατέρα μου πῶς ἔλαβα γράμμα ἀπὸ κάποιον συνάδελφό μου νά φύγω για τὴν Ἀθήνα, ἐπειδὴ ὁ πρύτανης ἔβγαλε διαταγή νά ξαναρχίσουν οἱ παραδόσεις ἀμέσως. Και τὸ ἄλλο βράδυ, ἔχοντας τίς τριακόσιες δραχμές στην τσέπη, ἐβγήκα στο σταθμὸ τῆς Πελοποννήσου. Ἄρπαξα ἕνα ἄμαξι και σὲ λίγο βρισκόμουν στα Ἐξάρχεια. Ὁ Κωστής ἦταν ἐκεῖ κι' ἐτρώγανε μαζί με τὴ φιλενάδα του. Τόσο εὐχαριστημένοι μείνανε ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία μου που με κρατήσανε στο τραπέζι τους κι' ὅταν ἐφτάσαμε, με τὴ βοήθεια και τοῦ ρετινιάτου, σὲ ἀρκετὴ εὐθυμία ἢ χήρα ἦρθε σὲ τέτοιο ἐνθουσιασμό, ὥστε νά δεχτῆ νά τὴ

φιλήσω κι' ἐγώ μιὰ φορὰ στα χεῖλη.

Γιατρὸς δὲν ἔγινε, οὔτε θὰ γίνω ποτέ. Οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα, οἰκονομικὲς καταστροφές, ἕνα πλήθος ζαβολιές τῆς τύχης μ' ἀναγκάσανε νά διακόψω τίς σπουδές μου. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὁ ἠγούμενος είχε πεθάνει, ὁ Κωστής ἔγινε δικηγόρος κι' είχε βγεί δήμαρχος στο χωριὸ μας κι' ἡ χήρα ξαναπαντρεύτηκε μ' ἕναν ἀπό στρατο ὑπολοχαγὸ και ἐξακολουθοῦσε νά νοικιάζῃ τὰ δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ της. Ἐγώ προσωρινὰ ἤμουνα διωρισμένος, με τίς ἐνέργειες τοῦ Κωστή, σὲ μιὰ δημόσια θέση με ὀδοῦντα δραχμές τὸ μῆνα. Για ψωμί.

Ἐδοκίμαζα τότες τίς πιὸ σκληρές στιγμές τῆς φτώχειας, χωρίς νά μοῦ μένη κ' ἡ παρηγοριὰ πῶς ἐκαλλιεργοῦσα κάτι ἀπάνω στο ἔδαφος τῆς κλίσης μου. Εἶνε σὰ νά πιπιλίζῃς ἀδιάκοπα στο στόμα σου μιὰ πικρὴ καραμέλα που φαρμακίζει ἀπάνω στὴ γλῶσσα κάθε γλυκιὰ διάθεση. Πικραμένα νιάτα.

Τότε λοιπὸν μιὰ Κυριακὴ μεσημέρι κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ Θεσέο, που είχα πάει για μιὰ δουλιὰ μου, ἐμπήκα σὲ μιὰ ὑπόγειο ταβέρνα ἐκεῖ κοντὰ στο Μοναστηράκι, νά φάγω κάτι. Ἐνας ξυπόλυτος ὑπερετάκος με πλησίασε νά πάρῃ τὴν παραγγελία. Ἐζήτησα μιὰ ντομάτα παραγεμιστὴ, λίγο τυρί, ψωμί κι' ἕνα ποτήρι κρασί, ἐνῶ συγχρόνως με τὰ δάχτυλά μου ἐχάδευα μέσα στην τσέπη τοῦ γιλέκου μου τὰ δυὸ νικέλινα εἰκοσάλεπτα, νά βεβαιωθῶ πῶς βρισκότουσαν στὴ θέση τους, για τὴν πληρωμὴ τοῦ γεύματός μου, που τὴν είχα ἀκριβῶς προῦπολογίσει. Γιατί αὐτὰ ἀποτελοῦσαν ἐκείνη τὴ στιγμή ὀλόκληρη τὴ ρευστὴ περιουσία μου. Τότε βλέπω ἄξαφνα τὸ μάγερα νά παρατῆ τὴν κουτάλα που ἐκρατοῦσε στο χέρι και νά ἔρχεται ἴσια ἐπάνω μου χαμογελώντας. Τὸν ἐκοίταξα καλά. Μοῦ ἐφάνηκε γνῶριμη φυσιογνωμία. Ὅσο νά φτάση στο τραπέζι μου ἀνασκάλεψα τὴ μνήμη μου και τὸν ἐθυμήθηκα. Ἦταν ὁ ὑποταχτικός.

— Ζώη, τοῦ λέγω, ἐσύ;

— Ὁλόκληρος!

— Τί γίνεσαι; ἀδερφοῦλη. Καὶ σφιγγουμε τὰ χέρια δυνατὰ.

— Μάγερας! μοῦ ἀπαντᾷ γελώντας. Μοῦτζωσέ τα!

— Κι' ἐσύ; με ρωτᾷ.

— Βλαστήματα!

Ἐκοῦνησε τὸ κεφάλι ρίχνοντας μιὰν ἐρευνητικὴ ματιὰ στο ντύσιμό μου που ἐπρόδινε τὴν οἰκονομικὴ μου κατάστασις. Ἐκάθησε δίπλα στο τραπέζι μου, ἀκούμπησε τὸ χέρι του στον ὄμο μου κι' ἐφώναξε τὸν κάπελα νά μας φέρῃ ἕνα κατοστάρι κρασί.

— Βρὲ για θυμήσου, Ζώη, που ἤσουνα καλόγερος, τοῦ λέγω

γελώντας.

—“Αν θυμάμαι ; μοῦ ἀπαντᾷ μ’ ἕναν τόνο ποῦ φανέρωνε κάποια νοσταλγία γιά τὰ παλιά ἐκεῖνα χρόνια, ποῖός ξέρει γιά τὰ νιάτα ποῦ φεύγανε πιά ἢ γιά τήν ἡρεμὴ ζωὴ τοῦ μοναστηριοῦ.

—Πατέρας μὲ πέντε παιδιά καὶ χαροπαλεύω ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὧς τὸ βράδυ μέσο ; στίς φωτιές γιά νὰ οἰκονομήσω τὸ ψωμάκι τους. Ἐσύ, ἀθεόφοβε, μὲ πήρες στὸ λαιμό σου μὲ τίς γυναῖκες. Ἄν ἔμενα κάλογερος, μποροῦσε νὰ ἤμουναι καὶ δεσπότης ἴ τώρα.

—Συχῶρεσέ με, ἂν σοῦ ἔκαμα κακό, τοῦ εἶπα μὲ κάποια εἰλικρινὴ μεταμέλεια.

Ἐχαμογέλασε. Ἐνας νέος πελάτης ἐκατέβηκε στήν ταβέρνα. Ὁ Ζωῆς ἐπῆρε τὸ ποτήρι του, ἐτσουγκρίσαμε, τὸ κατέβασε μονορούφι καὶ γρήγορος ἐπῆγε κι’ ἐστάθηκε μ’ ἕνα ὕφος μεγαλόπρεπο μπροστά στίς παραταγμένες κατσαρόλες.

Μ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Ο ΚΑΗΜΟΣ Ο ΝΕΟΣ

Ἀβέβαιο εἶν’ κι’ ἐτοῦτο σὰν τὸ καθετὶ
κι’ ἐπιθυμητὸ ὡσὰν τᾶλλα εἶνε.
Στὴ γλυκεῖα φωνή του τὰ αὐτιά σου κλείνε
Κι’ ἔλα κήδεψέ το σὲ χαρᾶς γιορτή.

Τὰ φιλιὰ της, καὶ τὸ καθετὶ
ἔχουνε παρόμοιο. Κι’ ὄλα στὴ ζωὴ σου
στάθηκαν δικά σου, στάθηκαν καημοὶ σου.
Ὅλα εἶναι ἴδια. Ὅλα ἔχεις γευτῆ...

Τοῦτον τὸν καημό σου καὶ τὸ καθετὶ,
ποῦ θεὸ νάρθη, πνίχ’το, πρὶν αὐτὸ σὲ πνίξει.
Κι’ ὄ, τι αἶμα μένει, πρὶν σοῦ τὸ ρουφήξει,
Κάλλιο νὰ τὸ χάσης σὲ χαρᾶς γιορτή.

ΚΡΑΤΗΣ ΔΑΝΗΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΙΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Μά ρ τ η ς. Σὲ περιμένω. Μαζὶ μὲ τὴν ἀνοιξη, ποῦ προσμένεται, μοῦ ἔφτασε κ’ ἡ εἶδηση τοῦ ἐρχομοῦ σου. Ἦταν κάτι ποῦ κανεὶς δὲ μοῦ τὸ ἀνάγγειλε κάτι ποῦ ἦρθε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ εἶναι μου. Ἐνα μύνημα ποῦ γίνηκε τραγοῦδι. Ἔτσι κ’ ἡ εἶδηση τῆς ἀνοιξης, σὰν ἔρχεται, βγαίνει ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς. Εἶναι τὸ χόρτο ποῦ φυτρώνει, τὰ μπουμπούκια ποῦ θὰ γίνουν καρποί. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς παγκόσμιας κυφορίας. Μέσα σ’ αὐτὸ τὸ πανηγύρι εἶμαι κι’ ἐγὼ πσοσκαλεσμένη ἀπὸ τὸν Θεό ! Τώρα ξέρω γιὰτὶ ὑπάρχω. Ὅλα γεννιοῦνται γιά νὰ γεννήσουνε μὲ τὴ σειρά τους, τῆς ζωῆς τὸ ποτάμι νὰ κυλάει ἀδιάκοπα. Ἐνα τραγοῦδι ἀκούω ἐντός μου καὶ γύρω μου. Εἶναι τὸ γλυκὸ τραγοῦδι τῆς ἀναμονῆς.

Ἄ π ρ ἰ λ η ς. Νὰ ἤξερες πὼς θὰ σ’ ἀγαπῶ, πὼς σ’ ἀγαπῶ ἀπὸ τώρα, μικρούλι μου ! Ψάχνω νὰ σοῦ βρῶ χίλια ὀνόματα, χαϊδευτικά, ποῦ νὰ μὴν τὰ εἶπε ἄλλη καμία. Ψάχνω νὰ σοῦ βρῶ τραγοῦδια καὶ ἰανουρίσματα. Μιὰ πηγὴ ἀστέρουτης τρυφερότητος βρῖσκεται μέσα μας καὶ ξαφνικὰ ἀναβλύζει. Νὰ σ’ ἀγαπῶ ! Κάτω ἀπ’ αὐτὴν τὴν ξαφνικὴ πλημμύρα δὲν ξέρω ἄλλο τίποτα παρὰ νὰ σ’ ἀγαπῶ μονάχα.

Μά η ς. «Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς». Κι’ ἀγάλιασεν ἡ ψυχὴ μου ! Εἶναι χαρὰ μαζὶ καὶ τρόμος. Εἶναι σὰν νὰ γίνηκε ἡ καρδιά μου δυὸ κομμάτια καὶ ἀκούω τώρα δυὸ παλμούς. Καὶ εἶσαι σὺ μικρὸ μου πλασματάκι, δευτέρη καρδιά μου, βγαλμένο ἀπὸ τὴν ἴδια μου τὴν καρδιά ! Πὼς νὰ χαρῶ ποῦ μὲ συνέχει ὁ τρόμος τοῦ θαύματος ποῦ γίνεται ἐντός μου ! Καὶ δὲν μπορῶ παρὰ νὰ γονατίσω γιά νὰ δοξάσω Ἐκεῖνον, τὸν Δημιουργό μας, ποῦ ἔδωσε τὴ δύναμη στὰ πλάσματά του νὰ γίνωνται καὶ αὐτὰ δημιουργοί.

Ἰ ο ὑ ν ι ο ς. Τὰ ματάκια σου τί χρῶμα νᾶχουν ; Τὰ μαλλάκια σου νᾶναι ξανθὰ ἢ καστανὰ ἢ μαῦρα ; Προσπαθῶ νὰ σὲ φαντασθῶ καὶ δὲν τὰ καταφέρνω. Νύχτα καὶ μέρα σ’ ἔχω κοντά μου, ἀλλὰ τίποτε γιά σένα δὲ γνωρίζω. Καὶ νὰ ἐρχόσουν μιὰ νύχτα στ’ ὄνειρό μου ! Πόση δύναμη θᾶπερνα, γιά νὰ σὲ περιμένω !

Ἰ ο ὑ λ ι ο ς. Σκέπτομαι... Θὰ ἦταν ἴσως καλύτερα νὰ μὴ σκέπτομαι τίποτε καὶ μονάχα νὰ προσμένω, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλω ξυπνῶ κάποτε ἀπὸ τὸ ἐγωϊστικὸ μεθύσι τῆς χαρᾶς μου κι’ ἡ Σκέψη ἔρχεται νὰ μὲ δικάση. Σὲ ζήτησα, σὲ πόθησα καὶ χαίρομαι ποῦ θᾶρθης. Μὰ δὲ σὲ ρώτησα. Κι’ ἡ ζωὴ ποῦ σοῦ δίνω, δὲν ξέρω τί σοῦ ἔχει φυλαξει. Τὶ λύπες, τὶ πόνο, τί ἀπογοητεύσεις. Αὐτὸ φτάνει γιά νὰ μὲ βασανίξη.

Α ὕ γ ο υ σ τ ο ς. Τὰ τζιτζίκια γεμίζουν τὸν ἀέρα τραγοῦδια καὶ δὲ συλλογίζονται τίποτε. Τραγουδοῦν ὄλη μέρα. Εἶναι κάποιος ποῦ φροντίζει γι’ αὐτά. Ἡ θάλασσα σήμερα ἔχει ἕνα χρῶμα ποῦ δὲν εἶδα ποτέ μου.

Κι' ὁ οὐρανός! Ἕνα γαλάζιο ὄνειρο... Τώρα πού ὁ ἥλιος πάει νά βασιλέψη, τᾶβαψε ὅλα πορφύρα. Ρόδα στά βουνά καί στή θάλασσα, ρόδα στά σύννεφα καί χρυσάφι. Τὶ ὁμορφιές, Θεέ μου, τὶ θαύματα! Ἀξίζει νά γεννηθῆ κανεὶς ἑκατὸ φορές γιὰ νά τις χαρῆ.

Σεπτέμβριος. Φθινόπωρο. Πῶς μοῦ βαραίνει τὴν καρδιά ἡ θλίψη πού ἀπλώνεται στὴ φύση! Οὔτε λουλούδια πιά, οὔτε καρποί. Τὰ στάχια πάει καιρὸς πού μεστωμένα ἔγυραν τὸ κεφάλι. Τὰ θέρισαν, τ' ἀλώνισαν καί τὰ χωράφια ἔμειναν ἀδειανά. Τ' ἀμπέλια τρυγημένα. Μπουμπουκίασαν, ἐγέμισαν καρπούς. Τώρα τὰ κρουστά σταφύλια ἔγιναν κρασί, στὴ φύση ὅλα ξεπλήρωσαν τὸν προορισμὸ τους. Μὰ πῶς ἀργεὶ ἕνα παιδί νά γεννηθῆ! Πόσον καιρὸ νά περιμένῃς! Ἀπόκαμα μετρώντας τις ἡμέρες.

Ὁκτώβριος. Τὴ ἡσυχία μέσα στὸ δωμάτιο! Ἐφυγαν ὅλοι. Μοῦ εἶπανε πὸς πρέπει νά κοιμηθῶ. Προσπαθῶ ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνω. Ἡ εὐτυχία δὲ μ' ἀφίνει νά ἡσυχάσω. Ἀλήθεια πῶς ξεχνοῦνται ὅλα καὶ δὲ μένει παρὰ μονάχα ἡ χαρά! «Ὅτι ἄνθρωπος ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον». Ἐχῶ ἕνα παιδάκι δικό μου, ἕνα παιδάκι ἀληθινό. Τὸ ἔχουν βάλει κοντά μου, πού μπορῶ νά τὸ φτάνω. Ἀπλώνω τὸ χέρι καὶ χαϊδεύω τὰ λίγα μαλλάκια, τὰ κατακόκκινα μάγουλα. Παιδί μου, παιδί μου, παιδάκι μου! Εἶσαι ζεστό, ζωντανό, ἀληθινὸ παιδάκι. Γιατί δὲν κλαῖς; Γιατί δὲ γεμίζεις μὲ τις φωνές σου τὸ σπίτι; Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴν πρώτη σου φωνή. Ἡ καρδιά μου χτύπησε τόσο δυνατὰ πού πῆγε νά σπάσῃ. Κάθεσαι φρόνιμο μὲ τὰ μάτια κλεισμένα. Τὰ γλυκά σου ματάκια δὲν ἀντέχουν στὸ φῶς. Ἀχ! παιδί μου, θὰ ζήσω, θὰ ζήσης, νά σὲ κάμω ν' ἀγαπήσης τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιο. Θὰ μπορέσω νά κάμω τὴ μικρούλα ψυχὴ σου νά γεμίσῃ μὲ φῶς, μόνον φῶς. Τώρα τὰ δικά μου μάτια δὲ βλέπουν. Τὶ πλημύρα ἀπὸ δάκρυα! Στὴν ἀγωνία, στοὺς πόνους οὔτε ἕνα δάκρυ. Ἀλλὰ τώρα... Κοίτα πῶς κλαίω! Κλαίω ἀπὸ χαρά.

Τ. Τ.

Ο "ΚΟΥΡΕΥΣ ΤΗΣ ΣΕΒΙΛΛΗΣ," *

Γιὰ ἕνα ἔργο σὰν τὸν «Κουρέα τῆς Σεβίλλης», ὁ ρόλος τοῦ εἰσηγητοῦ εἶνε κάπως ἀχάριστος. Ἡ κωμωδία τοῦ Beaumarchais παίζεται, ἐδῶ καὶ ἑκατὸν ἐξήντα ἕνα χρόνια, σὲ ὅλα περίπου τὰ θέατρα τοῦ κόσμου. Οἱ ἐκδόσεις καὶ οἱ μεταφράσεις τῆς εἶνε ἄπειρες. Τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, ἡ Ροζίνα, ὁ Ἀλμαβίβα, ὁ Ντόν Μπαζίλιο ὁ Μπάρτολο καὶ πρὸ παντὸς ὁ Φιγκαρό, εἶνε μορφές πασίγνωστες, γνωριμίες τοῦ κοθενός.

Τὴ μεγάλη τους αὐτὴ δημοτικότητα ἐνίσχυσε καὶ πολλαπλασίασε ἡ παράλληλη σταδιοδρομία τῆς πασίγνωστης ἐπίσης ὄπερας πού ἔγραψε ὁ Rossini στὸ ἴδιο θέμα.

Στὴν Ἑλλάδα τὴν κωμωδία τοῦ Beaumarchais τὴν ἀνέβασε κάποτε ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου ὀλίγο μετὰ τὸ 1908, σὲ μιὰ ἀπ' τις μεμονωμένες ἐκεῖνες παραστάσεις πού ἔδινε κάθε τόσο ὁ μεγάλος ἐκεῖνος σκηνοθέτης καὶ ἠθοποιός. Κάμποσα χρόνια κατόπι, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1926, ξαναπαίχτηκε στὸ θέατρο τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, κι' ἔκανε σειρὰ ἀπὸ καμμιά δεκαπενταριά παραστάσεις.

Ἀκριβῶς ὅμως ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ γνωριμίες παλῆς, ἴσως νά χάσαμε ὅλοι ἀπέναντί τους ἐκεῖνη τὴ φρεσκάδα τῆς πρώτης ἐντύπωσης πού τόσο συντελεῖ στὴν ἀνεπηρέαστη κρίση.

Τὰ πρόσωπα τῶν μεγάλων ἔργων εἶνε σὰν τὰ πρόσωπα τῆς πραγματικῆς ἱστορίας, σὰν τὰ πρόσωπα τῆς πραγματικῆς ζωῆς.

Ἡ παράδοση καὶ ἡ συνήθεια, δηλαδὴ ἡ πλάνη, τοὺς πλάθει μὴν ὀρισμένη μάσκα τόσο καλὰ προσαρμοσμένη, πού χρειάζεται κατόπι ἀρκετὴ προσπάθεια καὶ καλὴ θέληση γιὰ νά ξεσκεπαστῆ ἡ πραγματικὴ φυσιογνωμία κάτω ἀπ' τὴ μάσκα. Καὶ τοῦ «Κουρέα» μας λοιπὸν τὰ πρόσωπα προσέλαβαν μὲ τὸν καιρὸ ἕναν ἀφηρημένο χαρακτήρα, μιὰ κάποια σχηματικότητα, ἔγιναν «τύποι». Ἐπαψαν δηλαδὴ νά εἶνε ἄνθρωποι ζωντανοὶ καὶ συνεπῶς πολυσύνθετοι γιὰ νά παραμείνουν μονάχα «πρόσωπα» μὲ τὴ θεατρικὴ σημασία τῆς λέξης. Ὁ Μπάρτολο εἶνε ὁ πλούσιος καὶ καχύποπτος γέρος πού, μ' ὀλη τὴν πείρα, τὰ τεχνάσματα καὶ τις προφυλάξεις του, γίνεται σωστὸ κορόιδο στά χέρια μιᾶς ἄβγαλτης κοπέλλας, τῆς Ροζίνας πού κι' αὐτὴ παραμένει ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς κοριτσιότικης νοστιμάδας καὶ πονηρίας. Ὁ Ντόν Μπαζίλιο εἶνε ὁ μεγαλοπρεπῆς μικροπαλάνθρωπος, ἔτοιμος νά πουλήσῃ τὴν ψυχὴ του στὸ Σατανᾶ γιὰ ἕνα σκοῦδο. Ὁ κόντες Ἀλμαβίβα εἶναι ὁ κομψός,

* Διάλεξη πού ἔγινε στὴ Λέσχη Καλλιτεχνῶν «Ἀτελιέ» στὴν Ἀθήνα, στίς 28-4-1936.

ώρατος και νέος εὐπατρίδης, ὁ κλασσικὸς και αἰώνιος ἔραστής τοῦ παλαιοῦ θεάτρου.

Ὅλοι τοὺς ἔχουν ἀποκρυσταλλωθῆ στή φαντασία μας μέ ὠριμένα ἀναλλοίωτα χαρακτηριστικά, ἀκόμη και μέ ὠρισμένο ντύσιμο. Οὐτε ὁ «Γάμος τοῦ Figaro», ἡ δεύτερη μεγάλη κωμωδία τοῦ Beaumarchais, ὅπου ἐμφανίζονται τὰ ἴδια περίπου πρόσωπα σέ ὠριμότερη ἡλικία, μέ πολὺ ὅμως οὐσιαστικές διαφορές στή διαγραφή τῶν χαρακτήρων, κατόρθωσε νά μεταβάλλῃ τὴν ἀρχική αὐτὴ διάπλαση τῶν τύπων. Ἀκόμη λιγώτερο τὸ τρίτο ἔργο ποὺ ἐπεχείρησε νά σκαρῶσῃ ὁ πολυμήχανος Beaumarchais, σάν εἶδε πῶς εἶχε βρῆ τὴ φλέβα, γύρω ἀπὸ τὰ ἴδια πάλι πρόσωπα : «Ἡ ἔνοχη μητέρα». Τὸ ἔργο ὅμως αὐτὸ δὲν ἐπέζησε. Ἔμεινε ἄγνωστο και εἶνε φυσικὸ νά μὴ βάραινε καθόλου στή διαμόρφωση τῶν προσώπων.

Τὸ κύριο δημιούργημα τοῦ Beaumarchais, ὁ περίφημος Figaro, ἔχει κι' αὐτὸς διαπλαστῆ στή φαντασία μας σ' ἕναν τύπο πολὺ ἀπλοποιημένο και μονοκόμματο. Εἶναι ὁ εὐστροφος και καπάτσος διαβολάνθρωπος τοῦ λαοῦ, ὁ ἐλευθερόστομος ὑπηρέτης ποὺ ξέρει νά λήρ στούς ἀφεντάδες τίς πειὸ πικρές ἀλήθειες μέ τὸν πειὸ χαριτωμένο τρόπο. Οἱ μεγάλοι τοῦ συγχωροῦν ὅλες τίς ἀδιακρισίες και ὅλες τίς αὐθάδειες, γιατί εἶνε ἀδιάκριτος μέ νοστιμάδα και αὐθάδης μέ πνεῦμα. Οἱ ταπεινοὶ τὸν ἀγαποῦν και τὸν καμαρώνουν, γιατί τολμᾷ νά λήρ στὰ φανερά ὅλα ὅσα ἐκεῖνοι σκέπτονται στὰ κρυφά, γιατί διερμηνεύει τίς διεκδικήσεις τῶν φτωχῶν μπροστὰ στὰ προνόμια τῶν πλουσίων.

—Εἶσαι τεμπέλης και ἀκατάστατος, τοῦ λέει ὁ κόντες.

Κι' ὁ Figaro :

—Μέ τὰ προσόντα ποὺ μάς ζητοῦν, ἡ Ἐξοχότης σας γνωρίζει πολλοὺς ἀφέντες ποὺ θᾶταν ἄξιοι νά γίνουν ὑπηρέτες ;

Κι' ἄλλοῦ :

—Και δὲν διαμαρτυρήθηκες, ὅταν σ' ἔπαψε ὁ Ὑπουργός !

—Προτίμησα νά μέ ξεχάσῃ. Ἀρκετὸ καλὸ μάς κάνουν οἱ μεγάλοι, ὅταν δὲν μάς κάνουν κακό.

Πολυτεχνίτης και πολυθεσίτης, μισορμπερής, φαρμακοκρίφτης, ὑπηρέτης, ἀκόμα και μεσίτης γάμων, ριμαδόρος, κιθαριστής και προπαντὸς λογάς, ἀπεκόμισε ἀπ' τὴν πολυτάραχη σταδιοδρομία του μιὰ πείρα προσώπων και πραγμάτων ποὺ τὸν κάνει ν' ἀτενίζῃ τὴ ζωὴ μέ μιὰ διάθεση παιχιδιάρικη και γουστόζικη, μέ πολλὴ περιφρόνηση ὅλλα και μέ καμμία αὐστηρότητα, σά μιὰ φάρσα δίχως ἀξιώσεις.

—Ποιὸς σοῦ δίδαξε μιὰ τόσο εὐθυμη φιλοσοφία ; τὸν ρωτᾷ ὁ κόντες.

—Ἡ συνήθεια τῆς εὐτυχίας. Σπεύδω νά γελῶ γιὰ τὰ πάντα,

μήπως και βρεθῶ στήν ἀνάγκη νά κλάψω.

Τέτοιο λοιπόν, εὐθυμο, θρασύ, εὐτράπελο και γενναῖο, τέτοιο ἔχουμε πλάσει τὸν «Κουρέα τῆς Σεβίλλης».

Δὲν ἰσχυρίζομαι πῶς ὁ Figaro εἶναι τάχα ἐντελῶς ἀλλοιωτικός ἀπ' ὅτι τὸν ἐπλάσε ἡ παράδοση. Θέλω μονάχα νά δείξω πῶς τὸν δημιούργησε πολὺ συμπαθέστερο ἀπ' ὅτι πράγματι εἶναι. Ἐρριξε ἄφθοно φῶς στίς ἀρετές του ποὺ εἶνε λίγες, κι' ἄφησε στή σκιά τὰ ἐλαττώματά του ποὺ εἶνε πολλὰ. Ἀμφιβολία δὲν μπορεῖ νά χωρέσῃ : Κατὰ βάθος, ἀπογυμνωμένος ἀπὸ τὴν χαριτωμένη του εὐφράδεια και τὴν πνευματικὴ του εὐστροφία, ὁ Figaro εἶναι γνήσιος παληανθρωπάκος. Στὸν χαρακτήρα ὅλλα και στήν ὄλη του συμπεριφορά, δὲν διαφέρει κατὰ τίποτα ἀπ' τὸ ἐπιβλητικὸ ἐκεῖνο κάθαρμα ποὺ λέγεται τὸν Μπαζιλιο.

Γιατί ἀκολουθεῖ τὸν κόντε Ἀλμαβίβα στή νυκτερινὴ του περιπέτεια κάτω ἀπ' τὰ παράθυρα τῆς Ροζίνας και γιατί ὑπόσχεται νά κρατήσῃ καλὰ τὴ γλῶσσά του ; Μήπως ἀπ' τὴν καλόβολη προαίρεση νά βοηθήσει δυὸ νέους ποὺ ἀγαπιούνται, νά συντελέσει στήν εὐτυχία τῆς ἡ γιὰ νά σώσει ἕνα κορίτσι ἀπ' τὴν ἀγκαλιά ἑνὸς γεροκολασμένου ; Τίποτα ἀπ' αὐτά.

—Ἐγὼ νά φλυαρήσω ! λέει τοῦ κόντε, ὅταν αὐτὸς τὸν ἐξορκίζει νά κρατήσῃ μυστικὴ τὴ μεταμφίεσή του. Δὲν θά σας καθυσχάσω μέ μεγάλα λόγια, ἀπ' αὐτὰ ποὺ λένε μέ τὸ μεροκάματο. Δὲν θά σας μιλήσω γιὰ τιμὴ και γιὰ ἀφοσίωση. Μιὰ λέξη μονάχα : Τὸ συμφέρον μου σας ἐγγυᾶται γιὰ μένα. Σ' αὐτὴ τὴ ζυγαριά νά ζυγίστε τὰ πάντα.

Και πραγματικά, λίγο κατόπι τοῦ ζητᾷ ἀσύστολα λεφτά. «Χρυσάφι, δόσι χρυσάφι, φωνάζει, τὸ νεῦρο τῆς δουλειᾶς».

Παρακάτω, ὅταν ἡ Ροζίνα τὸν μαλλώνει ποὺ κάθεται κι' ἀφουγκράζεται στίς πόρτες :

—Τι νά κάνω, τῆς λέει, δὲν βρῆκα ἀκόμα καλλίτερο τρόπο γιὰ ν' ἀκούω τὸ τί λέν ἀπὸ μέσα.

Κι' ὅταν ὁ Μπάρτολο ζητᾷ νά τοῦ ἐπιστρέψῃ ὁ Figaro ἑκατὸ σκοῦδα ποὺ τοῦ χρωστᾷ.

—Ἀμφιβάλλετε λοιπόν κύριε γιὰ τὴν ἐντιμότητά μου, τοῦ ἀπαντᾷ αὐτὸς. Τὰ ἑκατὸ σας σκοῦδα ! Μὰ θά προτιμοῦσα νά σας τὰ χρωστῶ ὀλόκληρη τὴ ζωὴ μου παρά νά σας τ' ἀρνηθῶ ἔστω και μιὰ μονάχα στιγμὴ.

Πῶς τώρα ἡ κοινὴ βοή διάλεξε αὐτὸν τὸν μικροσπατεῶνα, τὸν μικρομαστρωπὸ γιὰ νά τὸν κάνει σύμβολο τῶν λαϊκῶν διεκδικήσεων, τὸ πρᾶγμα θᾶτιαν ἀνεξήγητο, ἂν δὲν συνέβαινε τὴν ἐποχὴ ποὺ οὐνέβη.

Κι' ἀλήθεια, σέ ἀπόσταση 160 χρόνων, με μόνο τὸ κείμενο τοῦ «Κουρέα» στὸ χέρι, μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ ἔργο τοῦ Beaumarchais ἄξιζε τὴν τιμὴ νὰ ἐκπροσωπήσει τὴν μεγάλη ἐξόρμησι-ση ἑνὸς μεγάλου λαοῦ. Ὁ Φιγκαρώ, ὁ ἔξυπνος αὐτὸς ἀγύρτης, ὁ συμφεροντολόγος αὐτὸς τυχοδιώκτης, δὲν ἔχει καμμιά ἀπ' τὶς γεν-ναιόψυχες ἐκεῖνες ἀνατάσεις ποῦ ἐμπνέανε τοὺς Montesquieu, τοὺς Diderot, τοὺς Rousseau, τοὺς Voltaire, ὅλους αὐτοὺς ποῦ τόσο μό-χθησαν γιὰ τὴν γαλλικὴ, γιὰ τὴν παγκόσμια χειραφέτησι. Δὲν μι-λεῖ ἐν ὄνοματι 25 ἑκατομμυρίων γάλλων ποῦ καταδυναστεύονται ἀπὸ καμμιά πεντακοσαριὰ χιλιάδες εὐγενεῖς, κληρικοὺς καὶ ὑπαλ-λήλους. Κανένας ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸ ἄπειρο πλῆθος τοῦ λαοῦ. Ἐκεῖ-νο ποῦ τὸν ἐνδιαφέρει καὶ ποῦ διεκδικεῖ εἶναι τὸ δικαίωμα νὰ μι-λεῖ ἐλεύθερα στοὺς ἰσχυροὺς, νὰ τοὺς περιπαίξει καὶ νὰ τοὺς πε-ριφρονεῖ, χωρὶς νὰ κινδυνεύει νὰ φάει ξόλο. Καί, ποῦ καὶ ποῦ, νὰ εἰσχωρεῖ σὲ καμμιά θελοῦσα καὶ νὰ κάνει ἥσυχια τὴν δουλίτσα του χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλοῦν. Εἶναι ἕνας ἀπλὸς θεσιθῆρας. Ἐνας ἀρρι-βίστας μὲ πολὺ περιορισμένη κι' ἐγώιστικὴ ἀκτίνα ἐπιδιώξεων.

Εἶχε ὅμως τὴν τύχη νὰ παρουσιαστῇ τὴν ὥρα ποῦ ἔπρεπε. Οὔτε πολὺ νωρὶς οὔτε πολὺ ἀργά.

Τὴν χρονιά ποῦ πρωτόπαιζε ἡ Γαλλικὴ Κωμῳδία τὸν «Κουρέα τῆς Σεβίλλης», τὸ 1775, τίποτα ἀκόμα δὲν προμνηνοῦσε τὴν ἔκτασι ποῦ ἔμελλε νὰ πάρει ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασι, λίγα χρόνια πρὶ ὅ-στερα. Ὁ μέγας ἐκεῖνος 18ος αἰῶνας, ἐνῶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία νέων προσανατολισμῶν, γιὰ τὴν πολιτικὴν χειραφέτησι δὲν εἶχε δώσει ἀκόμη σχεδὸν κανένα καρπὸ.

Καὶ ὅμως μέσα στὴν γενικὴ ἀθλιότητα, πολλὰ σημάδια μαρτυ-ροῦσαν ὅτι ἡ παλιὰ γαλλικὴ μοναρχία μὲ τὸ αἰωνόβιο συγκρότημα τῶν θεσμῶν τῆς, αἰσθανότανε τὴν ἀνάγκη νὰ προσαρμοσθῇ σὲ και-νούργια ἰδανικά. Στὰ περίφημα παρισινὰ σαλόνια ποῦ ἦσαν «γρα-φεῖα πνεύματος» καθὼς τὰ λέγανε, δὲν μαζευόνταν πειὰ σαχλοὶ μαρκήσιοι καὶ ποιηταὶ τῆς κακῆς ὥρας, ἀλληλοθαυμαζόμενοι καὶ ναρκισσεύμενοι, ἀλλὰ ἄνθρωποι ποῦ ἀντιμετωπίζανε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ δημοσίᾳ συζήτησι προβλήματα πρακτικά, μεταρρυθμιστικά, ἐπαναστατικά. Οἱ συγγραφεῖς, οἱ λεγόμενοι «φιλόσοφοι» καὶ ἐγ-κύκλοπαιδικοί, δὲν ζοῦν πειὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο τοῦ Βασιλέα, ὅπως στὸν προηγούμενον αἰῶνα, σὰν ἕνα εἶδος κατωτέρων αὐλι-κῶν. Ἐχουν ἀποκτήσει συνείδησι τῆς ὑπεροχῆς των καὶ ἰδίως τῆς ἐπιρροῆς ποῦ ἑνασκοῦν τὰ ἔργα τους. Καταπιάνονται μὲ ὅλα τὰ κοινωνικά καὶ πολιτικά προβλήματα. Χτυποῦν τὶς προλήψεις κα- τοὺς παλιούς θεσμούς μὲ μιὰ πίστη ἴσως ὑπερβολικὴ στὴν παντο-

δυναμία τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ποῦ ὅμως δημιουργεῖ, καλλιεργεῖ καὶ διαδίδει παντοῦ μιὰ κοινωνικὴ συνείδησι, μιὰ δημοσίᾳ γνώμη, μιὰ κοινὴ ἀπαίτησι ποῦ ἀρχίζει νὰ τολμᾷ καὶ νὰ ἐπιβάλλεται, ἀκόμα καὶ στὸν Βασιλέα.

—Ἐγὼ διορίζω τοὺς ὑπουργούς μου, ὁ λαὸς ἔρχεται καὶ μοῦ τοὺς παύει, ἔλεγε ἄστειε ὑόμενος ὁ Λουδοβίκος 16ος, χωρὶς νὰ ὑπο-πεύεται ὁ ἴδιος πῶσι δόσι ἀλήθειας ὑπῆρχε σ' αὐτὴ τῇ δῆθεν πα-ροδοξολογίᾳ του.

Αὐτὴ τῇ διάχυτῃ ἀτμόσφαιρα, αὐτὸ τὸ πρῶτο ἀναφτερούγισμα τῆς λαϊκῆς ὀργῆς, ἐκμεταλλεύτηκε ὁ ἐπιτήδειος Beaumarchais. Στὴν πρὶ ἐπίκαιρη στιγμὴ παρουσίασε τὸν Φιγκαρώ στοὺς Παριζιάνους. Κι' οἱ Παριζιάνοι τὸν γούσταραν, τὸν συμπάθησαν, τὸν υἱοθέτησαν. Στηρίχθηκαν σὲ πέντε—δέκα σπιρτόζες ἀποκρίσεις του γιὰ νὰ τὸν ἀναγάγουν σὲ σύμβολο. Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα τὸ πλῆθος εἶχεν ἐ-ξαπατηθῆ. Εἶχεν ἐκλάβει γιὰ ἠρωϊκὸ «φίλο τοῦ Λαοῦ», γιὰ γνήσιο ὑπερασπιστὴ τῶν ἐλευθεριῶν του, ἕναν ἐπιτήδειο ἐγώιστῆ. Κι' ὁ Beaumarchais ἔλαβε θέσι στὸ Πάνθειον τῶν μεγάλων Προδρόμων. Καταφερτζῆς δηλαδὴ καὶ μετὰ θάνατον, ὅπως ὑπῆρξε στὴ ζωὴ του. Σωστὸς Φιγκαρώ κι' ὁ ἴδιος.

III

Σπάνια παρουσιάζεται μιὰ ὁμοιότητα τόσο καταπληκτικῆ, ταυτότητα ἀληθινή, μετὰ δημιουργοῦ καὶ δημιουργήματος. Σ' ὀ-λόκληρη τῇ ζωὴ του ὁ Beaumarchais ὑπῆρξε τυχοδιώκτης. "Ὅχι ἀπ' τοὺς μεγάλους ἐκεῖνους καὶ θαρραλέους τύπους ποῦ εἶναι οἱ καλλι-τέχνες τοῦ εἴδους, ποῦ χαίρεται κανεὶς νὰ τοὺς παρακολουθῇ σὲ μιὰ σταδιοδρομίᾳ γεμάτῃ ὠραίους κινδύνους καὶ συγκλονιστικὲς περιπέτειες. Τυχοδιώκτης δευτέρας σειρᾶς, φιλοχρήματος καὶ μα-ταιόδοξος. Ἄγαθὸς ὅμως καὶ εὐαίσθητος. Καὶ κατὰ τοῦτο συμπα-θέστερος ἀπὸ τὸ δημιούργημά του.

"Ἦτανε σαραντα-δύο χρόνων, ὅταν ἔγραψε τὸν Κουρέα. Γιὸς ἑνὸς ρωλογᾶ, ρωλογᾶς κι' ὁ ἴδιος καὶ μάλιστα ἐφευρέτης, στὴν ἀρ-χή τῆς σταδιοδρομίας του, φιλοδόξησε νὰ πλησιάσει στὴν Αὐλή, πη-γὴ παντὸς ἀγαθοῦ. Χωρὶς κανένα ἐνδοιασμὸ, αὐτὸς ὁ τιμητῆς τῆς φαυλοκρατίας, ἀγόρασε—γιατὶ ἀκόμα οἱ δημόσιες θέσεις ἦταν ἀν-τικείμενο συναλλαγῆς καὶ ἀγοροπωλησίας—τρία ἀξιώματα τῆς Αὐ-τικεῖμο συναλλαγῆς καὶ ἀγοροπωλησίας—τρία ἀξιώματα τῆς Αὐ-τικῆς καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τὸ δικαίωμα νὰ ἀλλάξει τὸ ταπεινὸ πατρικὸ του ὄνομα, Caron, μὲ ἕνα τίτλο εὐγενείας καὶ μ' ἕνα ὄνομα ἀριστο-κρατικὸ ποῦ τὸ δανείστηκε ἀπὸ ἕνα φέουδο τῆς πρώτης του γυναι-κας. Στὴν Αὐλή, ὅπου ἕνα διάστημα ἔδινε μαθήματα ἄρπας σὲ πριγκήπισσες, ἔκανε πολὺτιμες γνωριμίες. Ἐνας σπουδαῖος τραπε-ζίτης τῆς ἐποχῆς τὸν ἀνακάτεψε σὲ μιὰ δασικὴ ἐκμετάλλευσιν ποῦ τοῦ ἀπέφερε κάμποσα κέρδη.

Από κεί και πέρα ή ζωή του είχε γεμάτη υποπτες επιχειρήσεις, ταξίδια, μυστικές αποστολές, περιπέτειες κάθε λογής, και δίκες, αναρίθμητες δίκες, όπου εμφανίζεται τις περισσότερες φορές ως κατηγορούμενος, πότε για πλαστογραφία, πότε για δωροδοκία, πότε για καταχρήσεις. Μια απ' αυτές τις δίκες αξίζει να μνημονευθῆ ειδικώτερα, και γιατί καθρεφτίζει την εποχή αλλά κυρίως γιατί έγινε άφορμή να άποκαλυφθῆ ή συγγραφική δύναμη, τὸ σατυρικό τάλαντο τοῦ Beaumarchais. Για να έπηρρεάσει εύνοικά τὸν εισηγητή σέ μια υπόθεση πλαστογραφίας, όπου ήταν κατηγορούμενος, ὁ Beaumarchais δωροδόκησε άσύστολα τὴν γυναίκα τοῦ έφέτη. Τῆς έδωκε στὸ χέρι 100 λουδοβίκια, ένα διαμαντένιο ρολοί, και πρόσθεσε ακόμα 15 λουδοβίκια για φιλοδώρημα τοῦ γραμματικοῦ. Μ' όλα αυτά τὰ επιχειρήματα ὁ δικαστής τὸν κατεδίκασε. Ἡ κυρία έφέτου άναγκάσθηκε να έπιστρέψει τὰ χρήματα, έπειδή όμως είχε στὸ μεταξύ ξοδέψει ένα μέρος, ὁ Beaumarchais έκανε θόρυβο και ζήτησε πίσω ὀλόκληρο τὸ ποσό. Για να προλάβει τὸ σκάνδαλο, ὁ δικαστής τοῦ κοινοποιεῖ μια μήνυση επί δυσφημῆσει. "Εξαλλος ὁ Beaumarchais δημοσιεύει τότε μια σειρά από 4 Ὑπομνήματα, που είναι κατὰ τὸν Gustave Lanson «άριστουργήματα έπιτηδειότητος, θάρρους, διαλεκτικῆς, εἰρωνείας και πνεύματος.

Ὡς τότε ή γαλλική λογοτεχνία δέν είχε γνωρίσει τόσο τσουχτερή σατυρική πέννα, τόσο έπιδέξια και θαρραλέα πολεμική. Ὁ ἴδιος ὁ Beaumarchais δέν είχε κανένα λόγο να υποπτεύεται πὼς ήταν προικισμένος με τέτοιο σατανικό δπλο. Ἡ λογοτεχνική του παραγωγή περιοριζότανε ὡς τότε δὲ δυὸ θεατρικά έργα τοῦ εἴδους τῆς λεγομένης «κλαψιάρικης κωμωδίας», σὲ δυὸ «δράματα», ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα. Ξαφνικά τὰ «Ὑπομνήματα», με τὸν πάταγο που δημιούργησαν, με τὸν πελώριο καγχασμό που προκάλεσαν εἰς βάρος τῆς δικαιοσύνης και τῶν δικαστῶν, έφεραν τὸν Beaumarchais στὸ πρώτο πλάνο τῆς επικαιρότητος. "Εγινε ὁ άνθρωπος τῆς ἡμέρας. Εὐθὺς άμέσως δίνει τὸν «Κουρέα τῆς Σεβίλλης». Μετὰ τις 32 πρώτες παραστάσεις τσακώνεται με τοὺς ἠθοποιούς έξ άφορμῆς τῶν ποσοστῶν του και ξαπολά μια πελώρια καμπάνια, που έπειτα από κάμποσα χρόνια και χάρις πιά στήν Ἐπανάσταση, καταλήγει στή γενική καθιέρωση και τὴν εξασφάλιση τῶν συγγραφικῶν δικαιωμάτων. "Ετσι έγινε ὁ Beaumarchais άφορμή να ένωθοῦν για πρώτη φορά οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς σὲ έπαγγελματικό σωματεῖο.

Τὴν ἴδια περίπου εποχή έγραψε τὸ «Γάμο τοῦ Figaro». Ἄλλα ή βασιλική λογοκρισία άπαγορεύει τὴν παράσταση και μόλις έπειτα από τρία χρόνια κατορθώθηκε ν' άνεβαστεῖ τὸ έργο, άφου κατέστρωσε ὁ Beaumarchais ὀλόκληρο στρατηγικό σχέδιο με τὴ βοήθεια διαφόρων κυριῶν τοῦ Παλατιοῦ. Λέγαν μάλιστα τότε πὼς χρειάστηκε

περισσότερο πνεῦμα για να παιχθῆ παρά για να γραφῆ ὁ «Γάμος τοῦ Figaro».

Μ' ὄλην όμως τὴν έπιτυχία τοῦ Κουρέα και μ' ὄλο τὸν άληθινὸ θρίαμβο που γνώρισε λίγα χρόνια κατόπιν ὁ «Γάμος τοῦ Φιγκαρό», ή λογοτεχνία εξακολουθεῖ να εἶνε πάρεργο στήν ταραχώδη σταδιοδρομία τοῦ Beaumarchais. Πολὺ περισσότερο απ' τὴ δουλειά τοῦ γραφείου τὸν τραβᾶ ή περιπέτεια τῆς ζωῆς. Ἄναλαμβάνει μια προμήθεια ὄπλων στοὺς επαναστατημένους Ἰμερικανούς, συμμετέχει στήν εταιρία ὕδατων τοῦ Παρισιοῦ, πηγαίνει στήν Ἰσπανία για να καταδιώξει έναν άπατεώνα γαμπρό του και κατόπι στήν Ἄγγλια, στήν Ὀλλανδία, στή Γερμανία, με τὴν έμπιστευτική άποστολή να έπιτύχει τὴν εξαφάνιση τῶν λιβέλλων που κυκλοφοροῦσαν εἰς βάρος τοῦ Λουδοβίκου και τῆς Μαρίας—Ἄντουανέττας, άνακατεύεται σὲ μια νέα προμήθεια πυρομαχικῶν, φυλακίζεται τρεῖς και τέσσαρες φορές, προσχωρεῖ στήν Ἐπανάσταση και γίνεται πράκτωρ και δργανο τοῦ Κομιτάτου τῆς Ἐθνικῆς Σωτηρίας, που όμως δέν τὸν έμπιστεύεται, τὸν υποπτεύεται για κατάσκοπο τῶν Ἐμιγκρέδων και τοῦ δημεύει τὴν περιουσία. Φεύγει, ξανάρχεται, ξαναφεύγει, έπιχειρεῖ να γνωρίσει τις τὸ ἡς δόξες με μια τρίτη έκμετάλλευση τοῦ Φιγκαρό, «Τὴν ἔνοχη μητέρα». Μισοαποτυγχάνει. Στὸ μεταξύ παντρεύεται και χηρεύει δυὸ φορές, ξαναπαντρεύεται μια τρίτη και τέταστος πεθαίνει στὸ Παρίσι τὸ 1799 από άποπληξία, εὐπορος και συστασμένος άστός, ὅπως θὰ ποθοῦσε να ζήσει και να πεθάνει ὁ ἴδιος ὁ Φιγκαρό.

Συστασμένος άστός ὑπῆρξε ὁ Beaumarchais και στὰ φιλολογικά του γούστα, που ἦσαν πολὺ κατώτερα απ' τὴν δημιουργική του ιδιοφυία. Τὰ έργα που τὸν δόξασαν από τότες και που εἶνε σήμερα ή πραγματική του έπιβίωση, δέν τ' άγάπησε, δέν τὰ είχε ὁ ἴδιος σὲ υπόληψη. Ἐκτιμοῦσε και άναγνώριζε τις δυὸ κλαψιάρικες κωμωδίες τῆς άρχῆς και τὴν «Ἐνοχη Μητέρα», τὴν τρίτη δηλαδή ένσάρκωση τοῦ Φιγκαρό, έργα που κανεῖς κριτικός, κανεῖς άναγνώστης δέν μπορεί να διαβάσει δίχως άπεριόριστη άνία. Γελάστηκε, ὅπως τόσοι καλλιτέχνες γελιοῦνται στήν έκτίμηση τῆς άληθινῆς τους ιδιοφυίας, ὅπως γελάστηκε κι' αὐτός ὁ τετραπέρατος Βολταῖρος, όταν νόμιζε πὼς θὰ έπιζοῦσε στή μνήμη τῶν ανθρώπων, με τις έμμετρες κλασσικές τραγωδίες του, ένῶ έγραφε παίζοντας άριστουργήματα σαν τὸν Candide.

IV

"Ἴσως θὰ χρωμάτισα κάπως ζωηρότερα απ' ὅτι θάπρεπε τὴν έπίδραση που εἶχαν οἱ έξωτερικές περιστάσεις και ή προσωπική έπιτηδειότητα τοῦ Beaumarchais στήν έπιτυχία τοῦ έργου του. Πρέ-

πει λοιπόν να γίνει μια διάκριση. Οι εξωτερικές περιστάσεις, δηλ. η διάχυτη μεταρρυθμιστική ατμόσφαιρα του Παρισιού και η αντίστοιχη διάθεση των Παριζιάνων, προσέδωκαν στο πρόσωπο του Φιγκαρό τή συμβολική του σημασία, δημιούργησαν δηλαδή τήν παρεξήγηση, χάρις στην οποία έναρκώθηκε στον Φιγκαρό ο τύπος του επαναστατημένου άστου. Η παρεξήγηση όμως αυτή δεν εξηγεί και τήν κατοπινή έπιτυχία του έργου, που βέβαια δεν θα έμεινε στο κλασσικό γαλλικό ρεπερτόριο και δεν θα κρατούσε στο παγκόσμιο θέατρο τή θέση που σήμερα άκόμη κρατεί, αν η έπιτυχία του ήτανε μόνον άποτέλεσμα ενός πρόσκαιρου λαϊκού ένθουσιασμού, αν δηλαδή δεν είχε αυτό καθαυτό τήν αξία του. Θα γνώριζε στήν έποχή του μέρες, μήνες άκόμη μεγάλης έπιτυχίας και κατόπι θα βούλιαζε μαζί με τα κάπου 1500 θεατρικά έργα τής έποχής, που έμειναν έκτοτε στο βυθό μιας όριστικής και δικαιότατης λησμοσύνης. Όμως η κωμωδία του Beaumarchais είχε μεγάλα, θετικά και στερεά προσόντα.

Δεν θα βρούμε στον «Κουρέα τής Σεβίλλης» ούτε άδρες διαγραφές χαρακτήρων, ούτε συγκρούσεις παθών, ούτε ψυχολογική βυθομέτρηση, κανένα δηλαδή από τα κύρια γνωρίσματα του κλασσικού θεάτρου. Όλα αυτά είχαν αρχίσει κι' άλλας να ύποχωρούν μπροστά στη βαθμιαία έπικράτηση του λεγομένου «άστικού θεάτρου», δηλαδή του θεάτρου που παριστάνει κοινωνικά ήθη. Από το κλασσικό όμως θέατρο ο Beaumarchais κράτησε κάτι, τουλάχιστον στον «Κουρέα τής Σεβίλλης», τή λιτότητα και τήν τελειότητα τής δραματικής τεχνικής.

Το θέμα του δεν ήταν πρωτότυπο. Να πώς το συνοψίζει ο ίδιος σ' ένα του γράμμα: «Ένας γέρος, έρωτευμένος με τήν αναθρεφτή του, σκοπεύει να τήν παντρευτεί. Ένας νέος έραστής, πειό έπιδέξιος, τον προλαμβάνει και, άνήμερα, παντρεύεται τήν κοπέλλα μες στη μύτη και μες στο σπίτι του γέρου».

Παλιό λοιπόν, παμπάλαιο το θέμα, όχι μόνο σήμερα, αλλά και τότε. Το είχε έκμεταλλευθή ο Μολιέρος, ο Scarron, ο Perrault κι' άλλοι άκόμη που το είχαν δανειστή από κωμωδίες Ισπανικές και Ιταλικές. Άλλά στο χειρισμό τής άπλης αυτής Ιστορίας ο Beaumarchais υπήρξε τεχνίτης πρώτης γραμμής. Στο δέσιμο και στην άλληλουχία των σκηνών, κανένα παραγέμισμα, καμμιά πάρεκβαση περιττή, κανένα έπεισόδιο που να μην συντελή στην πρόοδο τής πλοκής και να μην οδηγή με γοργότητα προς τή λύση, σύμφωνα με τήν κλασσική συνταγή. Ούτε λεπτό δεν άτνει το ένδιαφέρον του θεατή, όχι τόσο για να μάθει το τέλος που εύκολα μαντεύεται, όσο για να γουστάρει άνάμεσα από ποιές περιπέτειες θα κατορθωθεί η προσδοκωμένη ποθητή έκβαση. Στον «Κουρέα»

δεν υπάρχουν έπεισοδιακά πρόσωπα από κείνα που έχουν μοναδική δικαιολογία να βοηθήσουν τον πρωταγωνιστή σε διάφορες έκμυστηρεύσεις, έντελως περιττές, όταν το έργο είναι γνήσιο θεατρικό, όταν δηλαδή η σκηνή παρουσιάζει δράση και όχι αφήγηση. Κανένα από τα πρόσωπα του Κουρέα δεν μπορεί να λείψει δίχως, όχι μόνο να ζημιώσει ο συνειρμός τής πλοκής, αλλά και να καταστραφή η ουσία του έργου... Το καθένα έχει οργανικό δεσμό με το σύνολο. Γι' αυτό και η λύση έρχεται άβιαστη και φυσική, πηγάζει μόνη της απ' τις πράξεις των προσώπων δίχως, εκείνες τις άφελείς παρεμβολές διαφόρων από μηχανής θεών που έμφανίζονται στις τελευταίες πράξεις, μόνο και μόνο για να δώσουν μια λύση στο imbroglio τής κωμωδίας. Ούτε θα δείτε στον «Κουρέα» κανένα πρόσωπο να παρουσιάζεται ξαφνικά και δήθεν τυχαία, μάλιστα τρεις και τέσσαρες φορές στο ίδιο μέρος, τήν ώρα άκριβώς που μιλούνε γι' αυτό και που η παρουσία του είναι άπαραίτητη ίσως για τήν πρόοδο τής πλοκής, έντελως όμως άδικαιολόγητη από τις περιστάσεις και άπίθανη, τα περίφημα εκείνα: «Ίδου τον άκριβώς! Σιωπή, έρχεται!... Είναι, άλήθεια, σπάνια, πολύ σπανιώτερα απ' ότι θα νομίζε κανείς, τα θεατρικά έργα που έμφανίζουν μια τόσο άρτια αλλά και τόσο λιτή σκηνική τεχνική.

Έπίσης άξιοθαύμαστη είναι η άφθονία και η ποιότητα των κωμικών καταστάσεων, θέλω να πω των σκηνών εκείνων, όπου η άμοιβαία σχέση των προσώπων, η άμοιβαία τους έξάρτηση και η τοποθέτησή τους, αυτές καθαυτές και άσχετα απ' το διάλογο, ως άπλη δηλαδή παντομίμα, άποκαλύπτουν τόσο έντονα τήν κωμική πλευρά των χαρακτήρων, ώστε θα μπορούσε για μια στιγμή να σταματήσει η δράση, να βουβαθούν και ν' άπολιθωθούν τα πρόσωπα, δίχως να έκλείψει το κωμικό στοιχείο. Όταν ο Bartholo κλειδώνει κι' άμπαρώνει τήν εώπορτα από τή μια μεριά, ένφ' ο Φιγκαρό παρουσιάζεται απ' τήν άλλη όταν η Ροζίνα μαζεύει το γράμμα που τής ρίχνει ο δήθεν μεθυσμένος στρατιώτης, δηλαδή ο Άλμαβίβα, μπροστά στη μύτη του Bartholo όταν ο ίδιος ο Bartholo άποκοιμείται στην πολυθρόνα του ένφ' ο ψευτοδάσκαλος παραδίδει μάθημα φωνητικής μουσικής στη Ροζίνα, και ξάφνου ξυπνάει απ' το σταμάτημα του τραγουδιού, τή στιγμή που ο δάσκαλος αρχίζει να φιλεί το χέρι τής μαθήτριας, σ' όλες αυτές τις σκηνές και σε πολλές άκόμη, που είναι όλες έξαιρετα προετοιμασμένες, η κοροϊδία που γίνεται στο γέρο Bartholo από τους δύο έρωτευμένους και από τον Figaro, είναι τόσο χειροπιαστή, ώστε δεν χρειάζεται καν ο διάλογος. Το κωμικό στοιχείο προβάλλει μοναχό του, από μόνη τή στάση των προσώπων και τήν τοποθέτησή τους στη σκηνή.

ΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟΝ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἐγκατελιγμένο καὶ ἔρημο κοίτεται μέσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ κεντρικώτερα τετραγώνια τῆς πόλεως, ἀκριβῶς δίπλα στὸ Δημαρχιακὸ Μέγαρο, τὸ κτίριο τῆς μισοκτισμένης βιβλιοθήκης τοῦ Δήμου. Πᾶνε καὶ τρία—τέσσαρα χρόνια πού ὕψώθηκε τὸ κτίσμα αὐτὸ μὲ τὸν σκοπὸ νὰ στεγάσῃ τὴν ἰδρυομένη Βιβλιοθήκη μας πού ἓνα ἰδρυτικὸ νὰ ποῦμε κεφάλαιο τόμων τῆς ἔχει συγκεντρωθῆ χάρις στὸ εὐγενικὸ κληροδότημα τοῦ ἀειμνήστου Γούναρη καὶ τὶς δωρεές πολλῶν συμπολιτῶν μας, τόμων πού τώρα μένουν σκονισμένοι στὰ ὑπόγεια τοῦ Δήμου μαρχείου. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν θὰ ἦσαν λίγοι κι' ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα συμπολίτες μας πού δημιουργώντας τὴν πιὸ ὑψηλὴν ἄμιλλα θὰ ἐρχόντουσαν χορηγοὶ τῆς βιβλιοθήκης μας, προσφέροντας τὶς βιβλιοθηκῆς τους ἢ τὰ πιὸ χρήσιμα γιὰ τὸ δημοτικὸ αὐτὸ ἴδρυμα βιβλία. Ἔτσι ἀνεμένετο θετικὰ νὰ δῆ καὶ ἡ τόσον ὡς ἀντιπνευματικὴ παρουσιαζομένη Πάτρα καὶ ἓνα πνευματικὸ ἄσυλο, ἓνα πνευματικὸ παραγῶνι, μιὰ κοὶ τὸ σχέδιο τῆς κτιζομένης βιβλιοθήκης προνοοῦσε καὶ γιὰ μιὰ καλὴ αἴθουσα, ὅπου θὰ ἐδίδοντο διαλέξεις καὶ ἀφέθηκε μισοτελειωμένο καὶ ἔτσι ἔσβυσαν οἱ ἐλπίδες καὶ τὰ ὄνειρα. Ἐἶπαν πῶς δὲν ὑπάρχει χρήμα διαθέσιμο ἀπὸ τὸν δημοτικὸν προϋπολογισμόν, ὑποχρεωμένο νὰ χρηματοδοτηθῆ ἄλλο σχετικὸ δημοτικὸ ἔργο, τὴν ἀνέγερσι τοῦ νέου Ἀρσακείου, πού, καθὼς μαθαίνουμε, ἠλησιάζει στὸ τέρμα τῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ μόνον. Ἐπεκράτησεν ἡ ἐντύπωσις ὅτι τὰ χρήματα γιὰ τὴν δημοτικὴν μας βιβλιοθήκην πηγαίνουν χαμένα, πῶς τάχα δὲν εἶναι ἀπαράιτητο τὸ ἔργο, πῶς τέλος δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ ἀποκτήσουμε ἀξία τοῦ ὀνόματος βιβλιοθήκη, γι' αὐτὸ θάταν προτιμώτερο νὰ ματαιωθῆ τὸ ὑπερβολικόν αὐτὸ γιὰ τὴν Πάτρα ὄνειρο. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν μιὰ ἀδιαφορία γιὰ τὸ μισοτελειωμένο κτίριο πού ἀφέθηκεν ἔρημο στὴ τύχη του.

Ἡ κατάστασι αὐτὴ μας λυπεῖ φοβερὰ. Ξεκινᾶμε ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν πῶς ἡ Πάτρα εἶναι μιὰ πόλις, μὲ ὀγδόντα σήμερα, ἑκατὸ αὐριο χιλιάδες κατοίκους. Πόλι δίχως βιβλιοθήκη, δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ κατὰ τὴ γνώμη μας. Εἶναι σὰν σῶμα πού τοῦ λείπει ὁ ἐγκέφαλος, σὰν σπῆτι πού δὲν ἔχει ἔστιον ἢ ἥλιο. Γιατὶ ἀκριβῶς αὐτὸ διακρίνει τὴ πόλιν ἀπὸ τὸ χωριό, καὶ ἀπὸ κάθε εἶδους συνοικισμό: ὅτι ὁ βίος στὶς πόλεις γίνεται πνευματικώτερος καὶ πλέον ἀνεπτυγμένος. Μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ, δταν λείπῃ ἡ βᾶσις, τὸ κέντρον, ἢ πηγὴ τῆς πνευματικότητος; Ἐπειτα ἓνα μόνιμο πνευματικὸ κέντρον (αἰθουσα διαλέξεων καὶ συγκεντρώσεων κοντὰ στὸ ἀναγνωστήριον τῆς βιβλιοθήκης) εἶναι κάτι πού λείπει ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτῆ τὴν ζημιώνει πολὺ στὰ ὄμματα τῶν ξένων, ὅσο καὶ τῶν δικῶν τῆς. Δὲν ὑπάρχει στὴν πόλιν μας ἓνα ἐπιστημονικὸ ἢ φιλολογικὸ βῆμα, δὲν ὑπάρχει καμμιά παράδοσι καὶ καμμιά ἀντίληψις διανοήσεως καὶ τέχνης. Αὐτὸν τὸν βαρὺν προορισμόν ἔχει νὰ ἀναλάβῃ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Δήμου μὲ τὰ κατάλληλα βιβλία καὶ τὴν ἀνάλογον πρὸς τῆς ζωῆς τῆς πόλεως λειτουργία τῆς, μὲ τὴν διευκόλυνσι τῶν μελετητῶν καὶ τῶν διανοουμένων, μὲ τὴν προώθησι πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν μελέτη τοῦ λαοῦ, μὲ τὸ σοβαρὸ ἀναγνωστήριόν τῆς, μὲ τὴν εὐπρόσδεκτην οὐκ ὀλίγη ἀθουσα δμῶν, μὲ τὶς καλὰς διαλέξεις, μὲ τοὺς φωτισμένους καὶ διαλεκτοὺς ὁμιλητὰς, μὲ ἓνα ἔρτιον λαϊκὸ Πανεπιστήμιον πού μπορεῖ θαυμάσια νὰ λειτουργήσῃ ἐκεῖ πρὸς ἀνύψωσι καὶ προαγωγή τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς Πάτρας. Πῶς θὰ τὰ κατορθώσουμε ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη φυσικὰ νὰ ρωτήσουμε τὸ Μαν-

Περισσότερο ὅμως ἀπὸ τὴν ἐπιδέξια σκηνικὴ οἰκονομία, ἢ τεχνικὴ τοῦ διαλόγου εἶναι ἡ ἀληθινὴ μαεστρία τοῦ Beaumarchais. Ὁ διάλογος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ φράσεις σύντομες, ζωηρές, κοφτερές, ἐλαστικὲς σὰν τόπια, νευρώδεις καὶ σφιχτοδεμένες, πού δὲν ἀφίνουν καμμιά χοραμάδα γιὰ πλατεϊασμοὺς καὶ παρεκβάσεις.

—Τι λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ Bartholo, ρωτᾷ ὁ κόντες τὸν Φιγκαρό, στὴν πρώτη τους συνάντησι.

—Ἐνας γιατρός, κοντός, χοντρός, κακός, γερός, πού ὄλο μπαίνει, βγαίνει, φάχνει, βρίζει...

—Αἰ φτάνει. Κι' ὁ χαρακτήρας του;

—Ἀπότομος, φιλάργυρος, ζηλιάρης, ἐρωτιάρης... Ἡ μικρὴ τὸν μισεῖ.

—Ὡστε τὰ προσόντα του γιὰ ν' ἀρέσει εἶναι...

—Μηδαμινά.

—Τόσο τὸ καλλίτερο. Τίμιος ἄνθρωπος;

—Ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν τὸν κρεμάσουν.

—Θαυμάσια. Ἔτσι μπορῶ νὰ κάνω τὴν εὐτυχία μου καὶ συγχρόνως νὰ τιμωρήσω ἓνα μασκαρά. Εἶναι...

—Εἶναι ἐξαιρετικὸς συνδυασμός, ἔξοχώτατε. Τὸ γενικὸ καλὸ καὶ συγχρόνως τὸ ἰδιωτικὸ. Ἀριστοῦργημα ἠθικῆς.

Μ' αὐτὸ τὸ γοργὸ ρυθμὸ προχωρεῖ ὁ διάλογος σ' ὀλόκληρο σχεδὸν τὸ ἔργο. Ἀπὸ κάθε ἀπόκρισι προβάλλει καὶ μιὰ λάμψη εἰρωνίας, μιὰ αἰχμὴ σαρκασμοῦ, ἓνας εὐθυμος καὶ προκλητικὸς καγχασμός. Ὅλοι τους ἐκεῖ μέσα ἀπὸ τὸν ὑπηρετὴ ὡς τὸν κόντε, εἶναι brillants causeurs. Κανένας, οὔτε κἂν ὁ γέρο Μπάρτολο, δὲν μιλά δίχως πνεῦμα. Ἐχουν πρὸ παντός τὸ πνεῦμα τῆς συναναστροφῆς, ἐκεῖνη τὴν εὐστροφή καὶ παιχιδιάρικη διάθεσι πού ἀνταντικλᾷ ἀπ' τὸν ἓνα συνομιλητὴ στὸν ἄλλο, πού προκαλεῖ τὴν ἄμιλλά τους καὶ καταλήγει σ' ἓνα εἶδος ἀγωνίσματος ἐπιδεξιότητος.

Ἄν ὑπῆρχε ζυγαριὰ πού νὰ ζύγιαζε τὴν αὐτούσια ἀξία τῶν ἔργων τέχνης, πού νὰ μπορούσε, ἀφαιρῶντας τὴ συσκευασία καὶ τὰ ἐξαρτήματα—δηλαδή τὶς ἐξωτερικὲς περιστάσεις πού συντελοῦν στὴ σταδιοδρομία ἐνός ἔργου—νὰ παρουσίαζε μ' ἓναν σταθερὸ δείκτη τὸ πραγματικὸ τους βᾶρος, ἔχω τὴ γνώμη πῶς ὁ «Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης» δὲν θὰ περνοῦσε γιὰ μεγάλο ἀριστοῦργημα. Ἄν ὁ Beaumarchais δὲν εἶχε τὴν τύχη νὰ δώσει τὸ ἔργο του λίγα χρόνια πρὶν ξεσπάσει ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασι, ὁ Φιγκαρό δὲν θὰ εἶχε ἀξιωθεῖ τὴν τιμὴ νὰ περνᾷ γιὰ σύμβολο τῶν λαϊκῶν διεκδικήσεων. Κι' ἂν ὁ Mozart καὶ ὁ Rossini δὲν εἶχαν προσθέσει στὰ δύο ἔργα, τὴ χάρι, τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν ἐξυπνάδα τῆς μουσικῆς των, τὰ πρόσωπα τοῦ Beaumarchais θάχαν ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ τὸ μαγικὸ ἐκεῖνο περίβλημα πού τὰ ἔκανε παντοῦ νὰ εἰσχωρήσουν καὶ παντοῦ ν' ἀγαπηθοῦν.

ΞΕΝΟΣ ΛΕΥΚΟΠΑΡΙΔΗΣ

τείο, ούτε να καθίσουμε να τα διοργανώσουμε από τώρα. "Ας γίνη τώρα τό κτίριο, ας ετοιμασθῆ ἡ βιβλιοθήκη καὶ ἀσφαλῶς ὁ Δήμος δὲ θὰ καταστραφῆ. Δὲν πρόκειται βέβαια νὰ ἰδρῦσουμε καμμιά Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν ἢ τὸ Βρετανικὸ Μουσεῖον ἐν Πάτραις! Μποροῦμε ὅμως νὰ κάμουμε μιὰ βιβλιοθήκη γιὰ τὸν τόπο μας, γιὰ τὸ Πατρινὸ κοινόν, γιὰ τὸν Πατρινὸ νέο παντός πού ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀμφίβολη μὲρψωσι τοῦ Γυμνασίου τὸν ἀφίνομε νὰ πελαγῶνῃ, νὰ χάνεται καὶ νὰ ἀποχαυνώνεται. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμουμε βιβλιοθήκη γιὰ νὰ συναγωνισθοῦμε τὶς ἄλλες ἢ πέρνοντας αὐτὲς αὐστηρὰ ὡς πρότυπο νὰ φτιάσουμε ἄλλη μιὰ ἐδῶ. Ἐμεῖς θὰ κυττάξουμε νὰ κάμουμε κάτι γιὰ τὸν τόπο μας, κάτι πού νὰ προσαρμόζεται στὶς δικές μας ἀνάγκες καὶ πραγματικότητες. Ἐμεῖς θὰ φροντίσουμε μέσα στοῦ δικό μας σπῆτι νὰ τοῦ δώσουμε ὅτι τοῦ λείπει: λιγώτερα καφφενεῖα, λιγώτερη νάρκωσι, λιγώτερη ἀποτελεμάτωσι καὶ σκοταδωσύνη καὶ φῶς! πρὸ παντός φῶς, ἐλπίδα καὶ κίνησι γιὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς ἀνθρώπινες καὶ θεῖες ἀξίες!

ΟΙ ΑΧΑΪΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Ἐνα σκοπὸν ποῦ ἔταξαν τὰ «Ἀχαϊκά» ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἐμφάνισι ἦταν νὰ συγκεντρώσουν μελέτες ποῦ θ' ἀφοροῦσαν τὴν ἱστορία, τὴν λαογραφία, τὴν ἔρευνα τοῦ πνευματικοῦ καὶ φυσικοῦ πλοῦτου ποῦ περικλείει ὁ τόπος μας. Οἱ Ἀχαϊκὲς αὐτὲς μελέτες, ὅτι οἰονδήποτε κλάδον ἐπιστήμης ἢ τέχνης ἀνήκουν, ἔχουν τὴ θέσι τους σ' ἕνα φιλολογικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ φύλλο ποῦ βγαίνει σὲ μιὰν ἐπαρχία, ἴσως μάλιστα αὐτὲς κυρίως νὰ δικαιολογοῦν αὐτὴν ἰουτή τὴν ὑπαρξί του. Δίχως οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ παραμερίζουμε ἢ νὰ ὑποτιμοῦμε τὴν συμβολὴ τῆς λοιπῆς συνεργασίας τοῦ περιοδικοῦ μας, δίνουμε ἐξαιρετικὴ θέσι στὶς μελέτες αὐτὲς ποῦ γιὰ τὴ διάταξι τῆς ὕλης τῶν «Ἀχαϊκῶν» ἀντιπροσωπεύουν τὸ τμήμα τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἐπιθυμία μας εἶναι στὶς σελίδες μας νὰ δοῦν τὸ φῶς ἐργασίας γύρω ἀπὸ τὶς πόλεις, τὸν πολιτισμὸ καὶ τὸ παρελθόν τῆς Ἀχαΐας ποῦ ἀσφαλῶς, ἐὰν δὲν ἔβγαине τὸ φύλλο μας, ἢ θὰ ἔμεναν ἀνέκδοτες ὀριστικὰ ἢ θὰ πνιγόσαντε μέσα στὴν πολυαριθμία τῶν διαφόρων περιοδικῶν.

Μέχρι τώρα πετυχαίνομε τὸν σκοπὸ μας αὐτό. Ὅλες οἱ προσωπικότητες ποῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἔνδοξον Ἀχαΐα, ὅλοι οἱ φιλόπονοι καὶ κάθε τιμῆς ἀξιοι μελετητὲς τῆς προσέρχονται στὰ «Ἀχαϊκά» κομίζοντας νέα, ὠραία καὶ σημαντικὰ στοιχεῖα ποῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ἀγνοοῦσαμε ἢ δὲ λογαριάσαμε. Εὐχόμεστε ἢ ὠραία αὐτὴ συγκέντρωσι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀδιάκοπη καὶ προτρέψουμε τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς διανοουμένους τοῦ τόπου μας νὰ ἀφιερῶσιν λίγες ὥρες ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ νὰ θελήσουν νὰ παρουσιάσουν κάτι σχετικὸ μὲ τὴν ἐπιστήμη τους καὶ τὴν κλίσιν τους, μελετώντας τοὺς ἠθικοὺς καὶ φυσικοὺς θησαυροὺς τῆς ἰδιαιτέρας τῶν πατρίδος. Γιὰ μᾶς εἶναι ὑποχρέωσι νὰ δεχθοῦμε τὶς ἐργασίας αὐτὲς, νὰ τὶς φιλοξενήσουμε καὶ νὰ τὶς ἐκτιμήσουμε κατ' ἀξίαν. Εἶναι ἕνα ὄνειρο ποῦ τρέφει τὸ περιοδικὸ μας νὰ καταστῆ τὸ ἀρχεῖο αὐτῶν τῶν μελετῶν καὶ νὰ συγκεντρώσῃ κάθε πρωτότυπη καὶ ἐνδιαφέρουσα ἐργασία γιὰ τὴν Ἀχαΐα ὅλη. Ἐτοῖ μεθαύριο στὰ τεύχη τῶν «Ἀχαϊκῶν» θὰ βρισκῆ κάθε μελετητῆς συγκεντρωμένεσ ὅλες τὶς νεώτερες ἔρευνες γύρω ἀπὸ τὴν Ἀχαϊκὴ ἱστορίαν καὶ τέχνην καὶ θὰ μπορεῖ νὰ διευκολύνεται ἀνετα στὶς δικές του προσπάθειες.

Εἶναι ἀλήθεια—καὶ αὐτὸ λέγεται ὡς ἄμεση συνέχεια τοῦ ποιοῦμένου σχολίου—πὼς στὴν πραγματοποιήσῃ Ἀχαϊκῶν μελετῶν θὰ προσφέρῃ πολλὰ ἢ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη ποῦ ἀσφαλῶς ἕνα σπουδαῖο τμήμα τῆς θὰ εἶναι γιὰ νὰ διευκολύνῃ καὶ νὰ δημιουργῆ ἐνδιαφέρον γιὰ ὅτι ἀφορᾷ τὸν τόπο μας.

Μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀξίζει ἢ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη μας νὰ διευρύνῃ κατὰ πολὺ τὸν προορισμὸ τῆς, νὰ ἀποβλέψῃ νὰ φανῆ χρήσιμος σὲ κάθε Πελοποννησιακὴ ἔρευνα, ἱστορικὴ καὶ κάθε ἄλλου εἶδους, νὰ γίνῃ μ' ἄλλα λόγια ἕνα «ἀρχεῖο τοῦ Μωρηᾶ», ἕνα πνευματικὸ κέντρο γιὰ ὅλη τὴν χερσόνησον καὶ τὴν περιφέρειά μας, ἕνας ὁδηγὸς ὅλης τῆς Πελοποννήσου.

Στὸν μεταξύ χρόνον γιὰ ὅτι ἀφορᾷ τὸν τόπο μας θὰ προσφεύγομε σὲ ξένες βιβλιοθήκες· θὰ ἀφίνομε τὴν Πάτρα γιὰ νὰ βροῦμε στὶς βιβλιοθήκας τῆς πρωτεύουσας καὶ στὰ ἀρχεῖα τῆς Ἀθήνας, τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς Κερκύρας τὰ γραπτὰ μνημεῖα ποῦ διασώζουν τὴν ἱστορικὴν ἀκμὴ τῆς πόλεως αὐτῆς ποῦ ἐν τούτοις θέλει νὰ κρατῆ τὴν τιμὴν ὅτι εἶναι ἢ πρωτεύουσα τοῦ Μωρηᾶ. Τὸν τίτλον αὐτὸν θὰ διατηρήσῃ μονάχα, δταν ἀνταποκριθῆ σ' αὐτόν, ἀνυψώνοντας τὸ πνευματικὸ τῆς ὕψος καὶ τὴν πνευματικὴ τῆς ὄντοτητα καὶ αὐτοτέλειαν.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΚΡΑΤΗΣΗ

Ἡ «Πνευματικὴ Ζωὴ» ἀξιόλογο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῆς Ἀθήνας, κάνει τελευταία μιὰν ἔρευνα γύρω στὴν κρίση τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου καὶ δημοσιεύει διάφορες γνώμες διανοουμένων ἀπάνω στὸ θέμα αὐτό. Δὲν ἐξετάζουμε ἐδῶ οὔτε τὸ ζήτημα στὸ σύνολο τοῦ οὔτε τὶς διάφορες ἀντιλήψεις ποῦ δημοσιεύονται στὶς στήλες τῆς. Σταματοῦμε ὅμως μπροστὰ στὶς ἀπόψεις δυὸ ἐπιστολογράφων ποῦ εἶδαν τὸ φῶς ἐκεῖ μέσα στὸ φύλλο τοῦ Αὐγούστου. Δυὸ λόγιοι, γράφοντες πὼς στὴν κρίση τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου φταεῖ ἢ ποιότητα τοῦ περιεχομένου του, προτείνουν κρατικὴ ἐπέμβαση. Ὁ ἕνας μάλιστα διαγράφει καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐπιβολῆς τῆς μὲ τὴ μορφή μιᾶς ποιοτικῆς παρακράτησης ἀπάνω κατὰ ἀνάλογον μὲ ἐκείνη ποῦ εἴμαστε συνειθισμένοι, ἐμεῖς ποῦ ζοῦμε στὰ παραγωγικὰ κέντρα, νὰ τὴ βλέπουμε νὰ ἐφαρμόζεται στὰ κατώτερης ποιότητος προϊόντα λ. χ. στὶς σταφίδες καὶ τὰ καπνά. Θὰ τὴν ἐπιβάλλει, λέγει, μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ σοβαροὺς καὶ εὐσυνειδήτους ἀνθρώπους τῶν γρομμμάτων. Σὺμφωνοί. Ἀλλὰ ἢ δυσκολία θὰ προκύψῃ πὼς θὰ διαλεχθοῦν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς τῶν μανδαρίνων τῆς Ἑλληνικῆς διανοήσεως. Ὅλοι ἔχουμε τὴν ἰδέαν γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας πὼς εἴμαστε καὶ σοβαροὶ καὶ εὐσυνειδητοί, ἀλλὰ μοιναχὰ ὁ Παντογνώστης Θεὸς ξέρει ποιοὶ πραγματικὰ εἴμαστε τέτοιοι. Γιὰτὶ βλέπετε, τὸ μυαλὸ καὶ ἢ τιμὴ καὶ ἢ σοβαρότης καὶ ἢ εὐσυνειδησία εἶνε ἀρετὲς γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ Δημιουργὸς δὲν μᾶς ἐπρόικισε μὲ ἔκδηλα γνωρίσματα, σὰν τὸ ἀνάστημα, νὰ εἰποῦμε, τὴν πλούσια κόμη καὶ τὰ γερά μπράτσα. Κι' αὐτὸ εἶνε μιὰ δημιουργικὴ ἀτέλεια ποῦ, ἐν δὲν ὑπαρχε, θὰ μᾶς ἔβγανε ἀπὸ πολλὰς σκοτοῦρες τῆς ζωῆς, τὶς δυσκολώτερες.

Στὸ δικὸ μας τεύχος τοῦ Ἰουνίου, ὁ ἐξοχος συνεργάτης μας κ. Γιάννης Γκούρας κἀνοντας μιὰ μελέτη ἀπάνω στὴ διάκριση ποῦ θέλουν νὰ κάμουν μερικοὶ ἀνάμεσα σὲ γεροὺς καὶ ἄρρωστους λογίους, βρίσκει ἀδύνατο νὰ ἐπιτύχομε τὸ καλοῦπι τοῦ ἰσορροπημένου καὶ γεροῦ τεχνίτη καὶ ὀρθότατα παρατηρεῖ πὼς ἐν τὸ καλοῦπι αὐτὸ εἶνε χυμένον ἀπάνω στὸ προσωπικὸ μας γοῦστο, θὰ ἦταν ἀνάρμοστο νὰ θέλομε νὰ πεσοκόβομε τὴν πνευματικὴν μας παραγωγή στ' ἀχνάρια του σὰν τὸν μακαρίτη Προκρούστη. Κι' ἐν πάλι τὸ καλοῦπι αὐτὸ εἶνε πλασμένον ἀπὸ ἐξοκαλλιτεχνικὰς ἐπιδράσεις, θὰ ἦταν μάταιον νὰ προσπαθοῦμε νὰ παραβιάζομε τ' ἀπαρᾶβιαστα. Ὅτι γράφτηκε ἐκεῖ γιὰ γεροὺς καὶ ἄρρωστους, θὰ μποροῦσε νὰ ἐπαναληφθῆ ἐδῶ γιὰ τοὺς ἐκδόσιμους καὶ τοὺς παρακρατήσιμους τοῦ σχεδίου τοῦ ἐπιστολογράφου τῆς Πν. Ζωῆς.

Πὼς πολλὰ βιβλία ποῦ βγαίνουν μὲ Ἑλληνικὰ ψηφία δὲν θὰ ἀξίζε νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς συμφωνοῦμε. Τὸ ζήτημα ὅμως βρίσκει πὼς δὲν εἶνε εὐκόλο πρᾶγμα

τὸ προληπτικὸ διάλεγμά τους. Φρονούμε πὼς ἡ κοινωνία, τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ στὸ σύνολό του, θὰ κάμει καλύτερη ἐπιλογή ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ τῶν ἀμφίβολης σοβαρότητος καὶ εὐσυνειδησίας ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, πού τοὺς βλέπουμε νὰ τρώγονται καθεμέρια στὰ περιοδικὰ καὶ τὸν ἡμερήσιο τύπο. Ἐκεῖνοι ποὺ κρίνουν τὸν ἑαυτὸ τους ἄξιο, ἄς προσπαθοῦν νὰ διαφωτίζουν τὸ κοινόν, νὰ τοῦ δημιουργήσουν λεπτότερο γούστο καὶ ἀνώτερη διάνοηση. Αὐτὸ θὰ ἦτανε μιὰ θετικὴ καὶ ἀληθινὴ ὑπηρεσία στὸν τόπο. Μὲ αὐθαιρέσιες, ἔστω καὶ τίς πιὸ καλοπροαίρετες, μπορεῖ νὰ κάμουμε χειρότερο κακό.

z.

ΧΡΙΣΤΟΣ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» πού ἀρχίζουν νὰ δημοσιεύουν τὰ πορτραῖτα συγγραφέων τῆς μεταπολεμικῆς γενεᾶς, ἐγκαινιάστηκε ἡ στήλη αὐτὴ μὲ μιὰ ἀξιοπρόσεχτη συνέντευξη παρμένη ἀπὸ τὸν γνωστὸν λόγιον κ. Στράτη Μυριβήλη. Ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἀποκρίσεις του στὰ διάφορα ἐρωτήματα πού τοῦ ὑποβλήθηκαν ἀπὸ τὸ ἀξιόλογο περιοδικό, σταματοῦμε στὴν ἀκόλουθη μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ. Λέγει ὁ κ. Μυριβήλης :

— Ὀνειρεύομαι πὼς κάποτε ἡ ἀνθρωπότητα θὰ καταλάβει τὴ δημιουργικὴ ἀξία τῆς Ἀγάπης. Νομίζω πὼς τὸ ἱστορικὸ λάθος τῆς ἕως σήμερον εἶνε αὐτό : Ὁργανώνει τὸ Μίσος. Κάποτε θὰ ξεδέψει αὐτὰ τὰ δισεκατομμύρια καὶ αὐτὰ τὰ μυαλὰ πού ξοδεύει σήμερα, γιὰ νὰ ὀργανώσει τὴν Ἀγάπη. Πιστεῦω πὼς στὸ τέρμα τῶν αἱματωμένων ἀγῶνων τῆς ἀνθρωπότητος στέκεται καὶ τὴν περιμένει μὲ ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ ὁ Χριστός.

Σοφά, χρυσὰ λόγια. Ἀλλὰ ὁ ἐκλεκτὸς λογοτέχνης προχωρεῖ καὶ διασαφηνίζει :

— Ὅχι ἡ ἐκκλησία, ὄχι ὁ Χριστιανισμός. Ὁ Χριστός.

Τὸ συμπλήρωμα αὐτὸ προδίνει μιὰν ἀνυποληψία γιὰ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὴν ἐκκλησία. Ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὡς θρησκεία καὶ ἡ ἐκκλησία του (ἐννοοῦμε οἱ ἐκκλησίες του) ὡς ὀργάνωση δὲν ἐμποδίζουν τὴν ἀνθρωπότητα νὰ εὑρεῖ τὸ δρόμο τῆς πρὸς τὴν ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ τοῦ Προφήτη τῆς Ἀγάπης. Ἀντίθετα φρονούμε πὼς εἶνε ἔτοιμο ὕλικό πού μπορεῖ νὰ χρησιμεύει στὴν ἀνθρωπότητα. Ἀναμφισβήτητα ἡ ἐπίσημη ἐκκλησία ἔχει διαπράξει στὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς σφάλματα, κάποτε ἐγκλήματα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίσημη ἐκκλησία ὑπῆρξε πάντα σὲ νοῦ καὶ σὲ καρδιὰ τὸ ἀνθος τοῦ πληρώματός της. Μέσα ὅμως σὲ ἕνα φωτισμένο περιβάλλον θὰ ἦτανε ἡ καλύτερη ὀργάνωση νὰ ὀδηγήσει τὴν ἀνθρωπότητα στὸ δρόμο τῆς Ἀγάπης. Ἄν ὁ δρόμος αὐτὸς παραμελήθηκε κι' ἐγένεσε τριβόλους καὶ ἀγκάθια, τὸ καθῆκον τῶν ἐκλεκτῶν εἶνε νὰ ρίχνουν φῶς στὸ θολωμένο πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ καθαρίζουν τὸν σωτήριον αὐτὸν δρόμο. Τὸ καθῆκον τῶν ἐκλεκτῶν καὶ φωτισμένων εἶνε, ὄχι νὰ ὑπονομεύουν τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ νὰ στηρίζουν αὐτά. Νὰ ἐτοιμάζουν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Εὐθείας νὰ κάνουν τὰς τρίβους αὐτοῦ.

z.

Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ διάνοηση καὶ τὰ Γράμματά μας ἔχασαν ἕναν ἐκλεκτὸ καὶ ἀκαταπόνητο ἐργάτη τους, τὸν ὑψηλὴ τῆς φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθήνας Ἰ. Συκουτρῆ πού πέθανε ξαφνικὰ τὸν περασμένο μῆνα. Ἡ διανοούμενη κοινωνία τῆς Πάτρας αἰστάνθηκε ἰδιαίτερη λύπη γιὰ τὸν πολὺ πρόωρο χαμὸ τοῦ συμπαθητικοῦ αὐτοῦ λογίου πού τις εἶχε χαρίσει ἀλησμόνητες στιγμὲς μὲ τίς διαλέξεις πού ἐπανειλημμένα ἔκαμε στὴν πόλη μας. Ὁ καθημερινὸς καὶ ὁ περιοδικὸς τύπος τῆς Ἀθήνας ἀφιέρωσε πολλὰς στήλες γιὰ τὸν

πεθαμένο φιλόλογο. Ξεδιαλέγουμε καὶ ἀναδημοσιεύουμε ἕνα ποίημα πού ἔγραψεν ὁ Κωστής Παλαμᾶς στὸ Ἑλ. Βῆμα ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ θάνατό του.

«Τοῦ ἀρχαίου τοῦ Λόγου φώτιζες τέλεια τὴν Τρανοσύνη
μὲ τὴ δική σου τὴν καρδιὰ καὶ τὴ νοημοσύνη.
Καὶ μὲ τοῦ Λόγου ρύθμιζες συχνὰ τὴν ὁμορφάδα
τῆ γλώσσα πού κι' ἀρχαία καὶ νέα πάντα εἶνε, ζῆ ἡ Ἑλλάδα.
Ὅμως πῶς ἦρθε ξαφνικὰ τῆς νιότης σου τὴ χάρη
Χάρος νὰ σβύση σὰν ψαλμοῦ λειτουργικὸ τροπάρι !
Πῶς εἶναι κρίματα πού δὲ μπορεῖ νὰ τὰ πιστέψῃ
κανεῖς, νὰ τὰ συλλογιστῆ καὶ νὰ τὰ μνημονέψῃ !
'Αλλὰ κι' ἂν χάθηκε ὁ ψαλμὸς πάντα ἄσβυτος ἀκόμα
κι' ἄλυτος μένει σὰν νὰ βγαίνῃ ἀπ' τὸ δικό σου στόμα.
Καὶ μὲ τ' ἀρχαῖα τὰ γράμματα καὶ μὲ τὰ νέα τὰ λόγια
σοῦ πρέπουνε δοξάσματα, λαϊκὰ καὶ μοιρολόγια.»

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ● ΔΡΑΚΑΚΗ—ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀξίσης τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν ὀργανισμῶν τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως, ἠνάγκασε τοὺς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων ἀσχολουμένους ἐπιστήμονας νὰ προβῶσι εἰς τὴν ταξινομήσιν τῶν σχετικῶν νόμων καὶ τῆς ἰσχυοῦσης Νομολογίας, εἰς τὴν παροχὴν ἐρμηνειῶν ἐπὶ τῶν προκυπτόντων κενῶν καὶ τέλος εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν παγιοποίησιν τῶν ἐκ τῶν ἰσχυόντων νομοθετημάτων γεγομένων συμπερασμάτων. Πλὴν ὅμως ἐκ τῶν ὑφισταμένων συγγραμμάτων περὶ τῆς Νομοθεσίας τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων ἐλάχιστα τούτων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τῶν διατάξεων, αἰτινες ἀφορῶσι τὸν Ὄργανισμὸν τῶν Κοινοτήτων καὶ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτῶν καὶ οὕτω εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δέον νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὑφίστατο ἕνα κενόν, ἢ πλήρωσις, τοῦ ὁποίου καθίστατο πλεόν ἢ ἀναγκαῖα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἔχει διαπιστωθῆ πλήρως ὅτι τὰ σχετικά μὲ τὰς Κοινοτήτας ζητήματα δὲν εἶναι οὔτε ἀπλά, οὔτε τόσον ἀσήμαντα. Ὁ κ. Ἀλεξ. Δρακάκης χειρὶς ἐπιζόμενος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν τῇ ἀρμοδίᾳ Διευθύνει τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν τὰ ζητήματα τῶν Κοινοτικῶν καὶ συναφεῖς πρὸς αὐτὰς διαφορὰς, διευρῶσε τὴν ὡς ἄνω ἔλλειψιν καὶ ἐξέδωσε τὴν ὡς ἄνω μελέτην του περὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῶν. Ἀπὸ τὰς πρώτας γραμμάς τοῦ βιβλίου του ἀντιλαμβάνεται εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ συγγραφεὺς κατέχει τὸ θέμα του καλλίτερον παντὸς ἄλλου, διότι δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν σχετικῶν ἔθρων καὶ εἰς τὴν ἔρευναν ὄλων τῶν ζητημάτων, ἀτινα εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ προκύψωσι, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν καὶ εἰς τὴν ἐν παραβολῇ σύγκρισιν τῆς σχετικῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας πρὸς τὰς ξένας τοιαύτας καὶ ἰδίᾳ τὴν Βελγικὴν. ἦτις ὡς γνωστὸν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πολλὰ τὰ κοινὰ παρουσιάζει πρὸς τὴν ἡμετέραν. Ἐν τέλει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὴν ὡς ἄνω μελέτην ἀξίαν πάσης προσοχῆς εἶναι ἡ ταξινομήσις τῆς ὕλης κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε καὶ ὁ πλεόν ἀδαής νὰ δύναται νὰ συμβουλευθῆ ταύτην. Τέλος δέον νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὁ κ. Δρακάκης διὰ τῆς ἐν λόγῳ μελέτης του ἐπλήρωσε ἀπολύτως τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, ὑπῆρχε εἰς τὴν σχετικὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν.

Β. Σ. ΠΑΛΛΗΣ

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Ἐνα νέο περιοδικὸ πού βγαίνει μάλιστα στὴν ἐπαρχία καὶ συγκεκριμένα σὲ πόλι πού οὔτε τὰ τεχνικὰ μέσα εἶνε ἄφθονα, οὔτε ἄλλοτε ξαναγίνηκε τέ-

τοιο φρούτο, οί άτέλειες και οί έλλείψεις είνε κάτι τó αναπόφευκτο δυστυχώς. Παρ' όλη τήν μεγάλη μας έπιθυμία νά τις αποφύγουμε, δέ τó κατωρθώσαμε, γιατί κοντά στά έλλα μεγάλη μας προσωπική άτυχία αΰξησε τίς δυσκολίες του περιοδικού μας. "Έτσι τó δεύτερο τεύχος τών «'Αχαϊκών» βγήκε κάπως άργά και χωρίς τήν έπιμέλεια πού θά θέλαμε νά δείξουμε. Ζητάμε άπό τούς άναγνώστες μας νά παραβλέψουν ό,τι ήταν γραφτό νά παρουσιασθῆ, ζητάμε μάλιστα τήν ένίσχυσί τους γιά νά κάμουμε νά λείψη κάθε άτέλεια και τά «'Αχαϊκά» νά έμφανισθοῦν έρτια και τακτικά, όπως άρμόζουν σ' αυτά σάν ένα σοβαρό περιοδικό σέ ύλη και αύστηρότητα τής 'Ελληνικής έπαρχίας. Πιστεύουμε ότι τόν ώραίο σκοπόν αυτόν θά τόν πετύχουμε γρήγορα, άρκει μονάχα συνεργάτες και άναγνώστες νά πονέσουν τó μοναδικό πνευματικόν όργανο τής περιφέρειάς μας και μέ στήριξη και συμπάθεια νά περιβάλουν τά πρώτα—άσθενικά πάντα—βήματά του.

Ός τόσο είνε γιά μάς μεγάλη ύποχρέωσι νά έπανορθώσουμε τίς πιό μεγάλες παραλείψεις μας, όχι γιατί αυτό μάς ζητήθηκε, αλλά γιατί τó αίσθανόμαστε έμείς σάν έπιτακτική έσωτερική άνάγκη. Και πρώτα—πρώτα τήν τυπογραφικήν έκείνη άβλεψία νά παραλειφθῆ τó όνομα του συγγραφέως στή μελέτη «Τό σατυρικό πνεύμα τών Κεφαλλήνων» (σελ. 78—81) του τακτικού μας συνεργάτη κ. Χαριλάου Κακούρη. Φανταζόμαστε πώς οί άναγνώστες μας, γνωρίζοντας τή σπιρτάδα και τó λεπτό γράψιμό του, πού δέν είνε καθόλου άγνωστο στο στό Πατρινό κοινό άπό τά πολλά του δημοσιεύματα—τά περισσότερα μέ ...όδυνηρό ψευδώνυμο — δέν είμπορούσαν παρά θά άνεγνώρισαν τόν πνευματώδη πατέρα της, τó όνομα του όποιου ό σκληρόκαρδος τυπογράφος έθεσε μονάχα στο έξώφυλλο και τó παρέλειπεν άπό τή θέση του στο κείμενο.

"Έπειτα διορθώνουμε τά έξής λάθη πού σημειώθησαν στήν μετάφρασι του 'Οβιδίου του έγκρίτου συνεργάτου μας κ. Μιχαήλ Πετρίδη. 'Ο στίχος 3 σελ. 56 νά διαβασθῆ έτσι : όχι άπό τή θέση η τή γεννιά τ η ς μά ά π ' τήν τέχνη μόνον. Στόν στίχ, 1 σελ. 57 αντί χάχα νά διαβασθῆ τάχα κι' ό στίχος 21 τής σελ. 59 : άληθινά λές ε ι τ α ν ε κι' ή θάλασσα κι' ό ταύρος !

Γιά νά παραλείψουμε τά υπόλοιπα τυπογραφικά λάθη, τά όποια, όπως συνήθως γίνεται, «άφίενται εις τήν ευμένειαν του άναγνώστου», σημειώνουμε ότι στή κριτική μας γιά τó βιβλίο του άγαπητού μας Κυπρίου φίλου κ. Αιμιλιανίδη (σελ. 94 στίχ. 14) ό καθηγητής κ. Σεφεριάδης, πού προλόγισε τó βιβλίο του, γράφτηκε Σεφερίδης.

Στή σελίδα 106 του παρόντος τεύχους ό στίχος «πώς πολεμάνε τή Τουρκία και τούς παληκαράδες» νά άναγνωσθῆ «πώς πολεμάνε τή Τουρκία και τούς παληκαράδες».

Τό προσεχές 4ο τεύχος μας λόγω τών έπικειμένων έορτών θά κυκλοφορήσῃ εις τάς 15 προσεχούς Δεκεμβρίου 1937. Μέ τó τεύχος αυτό θά συμπληρωθῆ ό α' τόμος μας.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ :

Στεφάνου Θωμοπούλου, ό Βαυαρός Λουδοβίκος Στόϊμπ έν Πάτρας.

'Αναστασίου Τραμπαδώρου, Συμβολή εις τήν ύγειονομικήν μελέτην τής πόλεως τών Πατρών 1850—1912.